

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

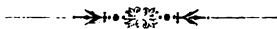

Rasmus Hansen.

RASMUS HANSENS
MINDEBOG.

SAMLET AF

MORTEN ESKESEN.

KOLDING.
KONRAD JØRGENSENS FORLAG.
I HOVEDKOMMISSION HOS KARL SCHØNBERG, KJØBENHAVN.
KONRAD JØRGENSENS BOGTRYKKERI VED J. P. LØVE,
1883.

Forord.

Blandt min afdøde Vens, Friskolelærer Rasmus Hansens, hidtil utrykte skriftlige Arbejder, fandtes ogsaa de her meddelte »Minder fra min Barndom«. Det havde kjendelig nok været hans Hensigt at føre Fortællingen videre frem, om ikke han ved sin Død var bleven afbrudt i dette Arbejde. Fra Ungdomstiden har vi hans »*Minder og Dagbogsblade* fra Krigen 1848, 49 og 50«, som udkom for 7—8 Aar siden, efter at omtrent Tredjedelen deraf først havde været meddelt i »Fylla«. I samme Blad læstes ogsaa i Aargangen 1870 og 1872 »Til Kolds Mindekrans«. Hvad der deri fandtes spredt, gives nu her samlet. Her maa jeg dog tilstaa, at jeg den Gang fandt det rigtigt ved Optagelsen i »Fylla« at ombytte evropæiske Ord og Vendinger med danske, og i den Skikkelse, det derved fik, gives det nu ogsaa her. Dog mener jeg ikke Indholdets Ejendommelighed og Sandhed dermed at være krænket. Saa vidt om Samlerarbejdet. Mindetalerne er mig meddelte skriftligt af vedkommende Talere.

I Svendborg Avis Nr. 112, 1883, gaves af Vennehaand et Grundrids af Rasmus Hansens Levnetsløb, hvorefter her meddeles følgende:

Den 9. Maj døde Friskolelærer Rasmus Hansen i Vejstrup, hvor han holdt Skole i 27. Aar. — Det var til November 1855, han rejste paa Dalby Højskole, og næste Majdag kom han saa til at holde Skole i sin Husbonds (Kristen Hansens) Hus. Han

havde da kun 3 Børn i Skolen, og Udsigterne vare ikke saa særdeles lovende; thi paa den ene Side var den Slags Skoler uhørte og ukjendte, og paa den anden Side var det kun en Bondekarl, der mellem »examinerede« Skolemænd optraadte som Lærer. Men det gik godt. Rasmus Hansen og Husbonde var enige om at tage imod andres Børn, hvis nogen fik Lyst til at sende dem, og inden »Efteraarsexamen« blev holdt, havde Skolen 10 Børn. Det var vistnok ved denne Lejlighed, at Rasmus Hansens Lærerdugtighed blev paaagtet af »sagkyndige«; thi Sognepræsten havde foruden Skoleforstanderen tillige to af Sognets Skolelærere med sig ved Overhøringen, og skjønt Præsten ikke syntes om saadanne Skoler, maatte han dog give Rasmus Hansen godt Vidnesbyrd ligesom til Stadighed siden. Da Skolen havde været i Gang i 4 Aar, havde den 40 Børn og fik nu ogsaa sin egen Bygning. Ved Bispens Eftersyn 16. Maj 1860 havde Skolens Venner den Glæde, at Sognepræsten var saaledes vunden for Friskolen, saa hans Datter var med blandt Børnene for at overhøres, og at Bispen gav Rasmus Hansen hæderligt Vidnesbyrd som Lærer. Efter den Tid steg Børnetallet endog til 50—60.

Noget over 10 Aar før sin Død kastedes han paa et haardt Sygeleje og syntes Døden nær. Han kom dog atter paa Benene, men bari alligevel siden paa den Legemssvaghed, der lagde ham i Graven. Aandsfrisk var han til det sidste, og indtil faa Maaneder før sin Død udførte han selv den væsentligste Del af Undervisningen i Skolen; ja selv i de sidste 3—4 Maaneder, da han var fængslet til det smærtefulde Sygeleje, kunde han i sine bedre Øjeblikke skrive Sange (se omstaaende 3 Sange), hvilke var et levende Udtryk for, at hos ham var Dødsfrygten overvunden.

Han var, som han selv sagde, »Digternes Fjænde« og navnlig meget fortrolig med Digterne af den øhlenschlägerske Skole. Sin Hovedstyrke havde han dog som Sagamand. Han var ualmindelig godt hjemme i Historien, og her kom hans sjældne Hukommelse ham til Hjælp. Naar han havde hørt eller læst noget, kunde han mange Aar efter gjengive det. Det var

denne Ævne, der satte ham i Stand til nu paa sine gamle Dage at optegne en Mængde Fortællinger, han havde hørt af sin Far-moder eller andre gamle. To Bind af disse, »Gamle Minder«, er allerede udkomne, og en stor Del henligger fremdeles utrykt.

Han var en tro Lærling af Kold og Grundtvig, var derfor ikke blot tro i Friskolens Tjeneste men ogsaa levende med at arbejde for Valgmenigheden i Vejstrup, i hvis Menighedsraad han havde Sæde til sin Død.

Saavidt efter nævnte Meddelelse.

Endnu skal jeg tilføje et lille Digt af Ane Nielsen, Lisbjerg Terp ved Aarhus, der fremkom i »Højskolebladet« kort efter hans Død:

En Aandens Bannerfører
sit Øje lukte i;
hans Gjerning vil vi mindes,
hvor Ord og Sang gør fri.

En Aandens Banebryder
han blev for Folk i Nord,
hans Id det blev at pege
paa ædle Fædres Spor.

At rulle op for Barnet
et Billed underskjønt,
omkranst af Tidens Bølger
og Paradisets Grønt.

At vinke frem i Øjet
et Glimt saa straalertigt,
af Sjælens bedste Eje,
saa yndigt barneligt.

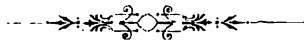
At tale til og løfte
Guds-billedet, her bor,
saa hjemme vi os følte
i Kristenfolkets Kor.

Ja, Tak for hver en Gave,
Gudsfolket faar paa Jord!
Vor Fader! giv Du Grøde
i Rasmus Hansens Spor!

Hermed overgives saa Rasmus Hansens Mindebog til vel-
villige Læsere som en fordringsløs Vennegave.

Odense, den 2. Desember 1883.

Morten Eskesen.

I.

Minder fra min Barndom.

Af

Rasmus Hanseñ.

1. Om min Fødsel og mine Forældres Stilling.

I Landsbyen Gudme (Gudhjem), halvanden Mil nord-øst for Svendborg, har min Vugge gaaet. Her fødtes jeg den 3. Marts 1825. Mine Forældre var Husmand og Skræder Hans Hansen og Kone Kirsten Jensdatter. Min Moders Slægt har, efter Sagnet, der gaar, boet der i Byen i mindst et Par hundrede Aar; men derimod var min Faders kommet til Byen fra Nabsognet, Gudbjerg, i sidste Halvdel af forrige Aarhundrede. Jeg var mine Forældres fjerde Barn, men inden den Tid, hvor fra mine første Minder stammer, var dette Tal stegen til seks. Da nu min Farmoder desuden boede hos os, var vi saa at sige en stor Familie. Det var endnu i Slutningen af den Tidsalder, da Husmænds og Arbejdsfolks Kaar for det meste var bedre end Gaardmændenes; og blandt de førstes hørte mine Forældres Stilling til de mest heldige. Min Fader havde fæstet sit Hus 1818. Han havde givet 100 Rdl. i Sølv,

den Gang 120 Rigsbankdaler, i Indfæstning. I aarlig Afgift skulde han betale 8 Rdl. i Sølv, den Gang 10 Rigsbankdaler, foruden en Dags Arbejde ugentlig som Hoveri. Hoveripligtig var han dog ikke længe, for Sagen var, Herskabet trængte til Penge, og min Fader laa inde med lidt Penge af dem, han havde faaet i Medgift med min Moder, saa enedes han med Herskabet og gav en Gang for alle 50 Rdl. i Sølv, hvorfor han fik den Sætning om Hoveriet strøget af sit Fæstebrev. Denne Handel omtalte han al Tid med Glæde og en vis Stolthed; han regnede sig ikke uden Grund til de saakaldte „Fribønder“, det vil sige, Fæstebønder, der ikke gjorde Hovarbejde. Naar det desuden tages med, at Fæstet og Kjøbet netop kom til at vare 50 Aar, saa blev det rigtignok heller kun en Rigsdaler aarlig for de 52 Hovdage, han var skyldig at gjøre.

Til hans Hus hørte lidt over 4 Tdr. Land, lidt Tørveskær og et lille Skovmaal. Der blev holdt to Køer og to Faar der paa; vel kunde de ikke græsses paa Lodden om Sommeren, heller ikke fodres om Vinteren; men det var i „de gode gamle Dage“, da de mange Slags Selskaber, der bilder Folk ind, de er de bedste Borgere, som driver det videst med at fede Grise, lave Smør og Ost, endnu slet ikke havde dannet sig, og hvor Folk endnu satte en Glæde i heller at give end tage; Husmændene kunde derfor godt faa til et Par Læs Hø at slaa for et Par Dages Arbejde, eller for min Faders Vedkommende, naar han syede lidt til Børnene i Gaarden. Der kunde nu ogsaa faas

Tørvemaal til Græsning, for nu ikke at tale om Græsset paa Vejene. Ligeledes kostede det kun to Kander Brændevin til Bylavet, saa fik Giveren Lov at hente to Knipper Foder hos hver af Byens 30 Gaardmænd.

Ved sit Skræderarbejde kunde han tjene 24 Skilling hver Dag, og desuden sad min Moder trolig hos ham. Hun havde ogsaa lært Skrædersyning i sin Ungdom; og hun paastod, hun kunde tjene en Mark om Dagen. Tiderne var nu en Gang saaledes, det maatte kaldes god Fortjeneste; og jeg hørte heller aldrig mindste Klage.

2. Mine første Minder.

Det første, som gjorde et saa dybt Indtryk paa mig, at jeg mindes det, som var det sket den Dag i Gaar, var, at en af Byens Skolepiger druknede i Gadekæret. Det var Helligtrekongersdag 1829, altsaa et Par Maaneder før jeg fyldte fire Aar. Mine to ældste Søskende havde været i Skole om Formiddagen. De havde været hjemme om Middagen, men kom tilbage meget kort efter at være gaaet. De kom meget forpustede ind af Døren, og før de kom til Orde, spurgtes de: „Skal I ikke i Skole i Eftermiddag?“ „Nej, for Mads Jørgens Karen er druknet i Stubbekæret“, gav de til Svar. — „Aa, Gud bedre vos!“ udbød min

Farmoder. „Hvad vi dog hører og spørger mange Ulykker over Menneskers Ugudelighed! Det er jo nu Helligtrekongers Dag. I mine unge Dage, lige til den slemme Struense vendte op og ned paa al Ting, var det en god Helligdag. Men saa fandt han, den tilligemed saa mange andre var formange. Men Vorherre lader sig ikke spotte, hvad Mennesker saaer, skal de høste!“

„Hvordan er det gaaet til, Børn?“ spurgte min Fader. „Det var saadan“, svarede de, „at Tjenestdrene, de huggede Joller at løbe paa i Gaar, det var Søndag. Men nu var det kun frosset lidt sidste Nat, sagde Degnen, men faldet Sne var der, og saa kunde ingen se, hvor Isen var hugget i Stykker i Gaar. Saa traf det sig, at Mads Jørgens Karen skulde et Ærende op til Væveren hos Jens Dyrs. Niels Pedersens Maren og Grydeagerens Stine gik med hende, og Karen havde en af dem under hver Arm. Saa kom de lige over Stedet, hvor Isen var hugget i Stykker; og de sank i. Det traf sig, at Jens Væver stod uden for og kløvede Brænde; og han kom til, da de raabte. Han fik ogsaa Maren og Stine op; men Karen var kommen ind under Isen. Der kom straks mange til; men de fik ikke fat paa Karen, før hun var død.“

„Gud bedre det“, jamrede Farmoder, „de har kun det ene Pigebarn.“ Hun sagde noget mere om Vorherres Straf, der dog løb ud i et for mig. Og min Fader svarede med et Stykke af Lærebogen, som jeg langt fra nemmede den Gang, men siden hen lærte jeg det selv. Det lød: „Vi maa ikke fatte Mistanke til

nogen **besynderlig** grov Forbrydelse hos de Mennesker, der er hjemmesøgte med Vanheld og ulykkelige Tilfælde, da Gud efter sit vise Raad uddeler Sorg og Glæde til hvem han vil, uden Hensyn til Straf, men heller til Advarsel for andre.“ — Min Farmoder lod dog ikke til at være tilfreds med denne Forklaring, men sagde: „Alt nyt er ikke godt, og alt gammelt ikke til at ringeagte.“ — Kampen mellem det gamle og, hvad der i de Dage kaldtes det ny, traadte mig saaledes i Møde fra mit tidligste Mindes Øjeblik. Men dette gamle sang alt paa sit sidste Vers, og da det ny syntes at være bar Tomhed, var det unægteligen en mørk Tid at vaagne i.

Kort efter den omtalte lille Pige døde, kom Ordet til at gaa, at hendes Nødraab hørtes om Nattetide fra Gadekæret. Præst og Degn ivrede derimod som Overtro og Ugudelighed; at tale om saadant noget stred mod den sunde Fornuft, sagde de. Min Fader mente det samme og talte om, hvor dybt hun var gravet ned i Jorden; men Farmor sagde: „Hvad jeg véd, véd jeg ligesaa godt som Præsten“. Da hun nu desuden fortalte saa meget om lignende Tilfælder, men min Fader kun immer talte om, hvor dødt Legemet var, og hvor dybt det var gravet ned i Jorden, og dernæst læste Stedet af Lærebogen: „Sjælen gaar straks efter Legemets Død over til sit Sted og kommer enten til Glæde eller Kval, eftersom Menneskets Forhold i dette Liv har været, enten godt eller ondt“, saa troede jeg Farmor, allerhelst da hun paastod, det, min Fader læste, slet ikke stod i Guds Ord, men kun var sat sammen

i den sorte Skole. Og dette sidste kunde min Fader slet ikke sige noget til.

Jeg hørte nemlig allerede den Gang megen Snak om den sorte Skole, og gjorde mig mange Tanker derom. Sagen var, at der tit kom et noget fjantet Menneske til Præstegaarden, hvor han var nogle Dage og gik imens og pjankede om. Folk kaldte ham „Busmann“; om det var hans borgerlige Navn, skal jeg lade være usagt, men der sagdes for fuldt og fast, han havde været paa den sorte Skole sammen med vor Præst, der havde han „lagt sit Hoved for stærkt i Blød“, var „gaaet for vidt ud i det“ og havde mistet Vid og Forstand. Han kunde dog nogenlunde hytte sig selv, og saa gik han omkring og fik Føden hos sine tidligere Skolekammerater. Naar vi Børn saa ham, løb vi bange ind og sagde: „Her kommer Busmann!“ „Herre Gud, den Stakkel“, sagde da Farmor. „Hvad det dog er noget skrækkeligt noget med den sorte Skole, men det er jo da ikke saa sært, naar „den slemme selv“ er Skolemester. Hver tiende tager han jo nu med Hud og Haar, denne Stakkel er vel langt fra den eneste, der er bleven rent tosset, og selv dem, der gaar og gjælder for kloge, er dog smaatossede allesammen. Vor egen, her sidder omme, snakker jo op og ned ad Væggene om Ting, ingen véd Rede til, og det har han ikke lært af Vorherre, for i hans Ord staar skrevet, det er bedre at tale fem forstaaelige Ord end mange tusende paa et fremmed Sprog.“ Efter disse Ord blev jeg bange, ja næsten lige saa bange for Præsten som for Busmann. De havde, mente jeg,

begge gaaet i Skole hos Fanden eller den slemme. Med Præsten var det mig dog en stor Trøst, han kunde ikke gaa uden ved Krykker. Jeg vogtede mig ligegodt saavidt muligt at komme ham nær, da han al Tid havde noget at sætte alle Børn i Rette for, om vi kom ham saa nær, han kunde raabe til os. Somme Tider legede vi grimt, til andre Tider var vi ikke ordentlige i Klæder eller toede og redte efter hans Smag, det kunde ogsaa falde ham ind at skjælde os ud for Horeunger og Djævlunger, fordi vi ikke tog vor Kasket af „pænt“ nok for ham. Men det kunde vist ogsaa træffe, han fik at høre en eller anden sige: „Lad vos løbe, han har med Fanden at skaffe!“ Det var nu et underligt Forhold at staa i til Præsten; men det var ligegodt mit det første. Og det følger jo næsten af sig selv, de voksnes var et lignende.

Fra samme Aar mindes jeg, en af mine Brødre blev født. At der var noget nyt paa Færde, mærkede jeg om Aftenen, da vi skulde i Seng, ikke med mig selv, da jeg som sædvanlig kom til at ligge hos min Farmor, men alle mine andre Søsken, der var van at ligge i Kammeret, hvor Fader og Moder laa, skulde denne Nat ligge oppe i Storstuen. Det undrede mig ogsaa, der kom fremmede Koner, men som Barn faldt jeg ligegodt i Søvn. Men ud paa Natten vaagnede jeg ved, at der stod to fremmede Koner ved vor Seng, den ene med et lille Barn og den anden med Lys;

den ene sagde, i det jeg slog Øjnene op: „Her kommer vi med en lille Broder til dig!“ — „Hvor kommer han fra?“ spurgte jeg. — „Vi har hentet ham nede ved Søen“, svarede de. — „Hvad hedder han?“, spurgte jeg? — „Det kan din Moder fortælle dig i Morgen“, svarede de. — De gav derpaa min Farmoder Barnet, der kyssede det, og sagde: „Gud hjælpe os, vi faar en stor Flok; men du skaber jo aldrig Munde, du skaber jo Brød“.

Næste Vinter var meget stræng; den kaldtes ogsaa i mange Aar „den haarde Vinter“. Jeg mener endnu aldrig siden at have set saa megen Sne. Næsten hver Dag i lang Tid blev Vejen forbi vort Hus og ned efter Søen „øst op“; og tilsidst kunde de ikke naa at kaste Sneen op, men de maatte lange den bort. Det var min første Gjerning hver Morgen at se paa de mange „Sneøsere“, der gjorde Vej gjennem Driverne, som tilsidst var henad ligesaa høje som vort Hus, for at faa Vej til Søen, hvor alle Byens Heste og Køer skulde vandes. Naar Vejen blev aabnet, kom gjerne Præstens de sorte og Forpagterens de brune Heste først, og dem var det morsomt at se, for de var fede og slog saa meget bag ud. Naar de var komne forbi, løb jeg gjerne ind, hvor Farmoder paastod, jeg skulde hen, ved Kakkelovnen og „tøes op“, da jeg maatte være frosset halvt fordærvet. For det første krøb jeg dog op paa Bænken bag Bordet, aandede mig et lille Kig-

hul paa de frosne Ruder og saa efter alle de aandre Heste, Folk fra hele den nedre Byende red til og fra Søen med. Først naar det var forbi, søgte jeg Kakkelovnen, hvor jeg saa hørte paa Farmoders Fortællinger, til Tiden kom, Køerne og skulde vandes, for saa passede jeg igjen paa ved Rnden. Var det en Gang Solskin om Eftermiddagen, vovede jeg mig ud paa Vrjen og havde mit Tidsfordriv med at samle Hestehaar, som Hestene havde traadt af deres Rumper, i det de havde trampet i Sneen. Men snart maatte jeg dog ind, da jeg fik Træskoene fulde af Sne, og Benene kom til at fryse. Mod Aften kom der mange Børn, der legede „Rutsebanke“ lidt fra vort Hus, de bød mig ogsaa at „rutse“ paa deres smaa Slæder, men dertil manglede jeg Mod, saa jeg nøjedes med at se paa.

Den strænge Vinter virkede saaledes paa Rugen, at den var næsten halvt ødelagt. Jeg hørte nok, der var Tale om, det vilde falde knapt med Brødkornet næste Aar; men Næringssorger kunde endnu ikke finde Indgang hos mig, og da Sommeren kom, glædede jeg mig barnligt ved vort Rugestykke, hvor „Blommerne“ stod saa tykke og tætte. Først kom de røde „Snogroser“, saa „Blaamunkene“ og sidst „Klintnellikerne“; jeg bandt Kranse af dem og farvede Papir med dem, og deraf flød ingen Ulemper for mig. Men en Dag udtalte jeg min Glæde over det kjønne „Rugestykke“ for min ældre Broder, og da han sagde mig, at jeg

var en slem Dreng, jeg var glad ved det usle Stykke Rug, hvorpaa der knap groede saa meget, som der var saaet, og da han føjede til, Fader og Moder var saa kjede over, der var saa lidt Rug, da det blev svært at faa Brødet, blev min Glæde helt forstyrret, ja, jeg turde næsten knap nærme mig det før saa elskede Rugstykke. Foruden alt dette var der vaagnet en Slags Næringsorg i min Barnesjæl, saa jeg fra nu af fulgte med, naar Talen var om at faa Føde og Klæder. Jeg mindes derfor ogsaa grant den Dag, Rugen blev høstet, hvorledes Moder gik og samlede sammen de faa Straa, der var hist og her, hvorimod hele min Glæde, Blaamunke og andet mere, blev liggende paa Stykket at vejres til Hø. Jeg glemmer det heller ikke, om jeg levede et halvt hundrede Aar til det, jeg alt har levet, at der blev sytten Kjarve af Negene, men saa to store Læs af det andet. Det blev vi Børns Arbejde at samle Rugvipperne fra alt det andet, da min Fader fandt, det var for vidtløftigt, at tærse det igjennem alt, og det blev os sagt, vi skulde have Sigtebrød til Julen deraf, saa gjorde vi det trolig og glædede os til, der blev fire Skjæpper Rug.

Min Farmoder sagde, der blev mange, som fik Trang for Brød i Vinter. Det mærkede jeg i hvert Fald ikke til; men jeg mindes dog, der blev blandet Bygmel i vort Rugbrød, og at det ikke var saa godt som ellers.

Jeg mindes fra den Tid, at jeg allerede den Gang havde lært en Mængde Viser og Salmer af min Farmor, og at jeg skulde synge og læse dem for hvem der kom til os. Jeg blev saa rost; og der blev sagt, „jeg skulde holdes til Bogen“, saadant et Hoved, der sad paa mig. Om det i det hele gjaldt her, at Børn ikke kan taale at blive rost, véd jeg ikke, men det véd jeg, at jeg meget tidlig fik Lyst til Bøger og havde et saa godt Nemme, at jeg lærte mig selv at læse ved først at lære Bogstaverne som en Ramse og dernæst ved Hjælp af en ABC at kjende dem og siden efterhaanden at læse.

Jeg kom sjælden i nogen fremmede Huse som Barn, og jeg mindes i Grunden kun, at jeg kom til min Fasters, der var Forpagterens Kone i Præstegaarden. Ogsaa der maatte jeg synge; og det gik ogsaa godt, indtil Præstens Jomfru kom til, men efter at have hørt til lidt, sagde hun, Præsten skulde have det at høre, hun vilde sige ham det, og saa skulde jeg komme over til ham. Men da jeg hørte det, kom jeg ikke i Præstegaarden mere.

3. Om min første Skolefærd.

Jeg havde hørt megen Tale om Skolen, da mine tre ældste Søkende allerede gik der. Det følger af sig selv, jeg ogsaa havde hørt Tale om, der vankede dygtig

Prygl. Dog bar jeg egentlig ingen Skræk for Skolen, da det immer blev sagt, det kun var dem, der ikke vilde læse og ikke lærte deres Lektier, som fik Hug. At der ogsaa var andet mere, der voldte Ulempe, lærte jeg senere at kjende, men den Gang vidste jeg det ikke. Mine ældre Søsken fik ikke Hug, og da jeg al Tid blev fremhævet som deres og snart alles Mester, kunde det aldrig falde mig ind, jeg skulde faa Prygl. Jeg havde, som sagt, lært mig til at læse. Jeg længtes efter at komme i Skole og vise alle, hvor vidt jeg havde drevet det; og det kan nok være, min Fader ogsaa længtes efter, jeg kunde faa begyndt, for at det kunde komme i Folkemunde, hvilket Næmme, jeg havde, og hvilken Dygtighed jeg var; en Smule Faderstolthed kan jo al Tid være tilgivelig. Der blev altsaa talt med Degnen om, at jeg skulde i Skole, naar jeg var seks Aar. Jeg længtes efter denne Dag; og netop den Dag, jeg fyldte seks Aar, kom jeg i Skole.

Det var en underlig Vrimmel at komme ind i, og en rædsom Støj var der inde, til Degnen endelig kom, og hver fór til sin Plads. Jeg havde ingen, og derfor blev jeg staaende midt paa Gulvet. Da Degnen saa mig, sagde han: „Hvad er det for en Kejser!“ — „Det er mig!“ svarede jeg. — „Hvad for en „mig“, maa vi spørge?“ — „Jeg hedder Rasmus.“ — „Hedder du ikke mere?“ — „Jo, jeg hedder Rasmus Hansen.“ — „Hvor gammel er du?“ — „Jeg er seks Aar i Dag, for da er det min „Gebursdag“!“ — „Maa jeg saa gratulere dig?“ — „Det ved jeg ikke; men de har da sagt hjemme, jeg fik ingen Hug.“ — „Nej,

„ud bevares“, sagde Degnen. „Men hvad har du der?“ — „Det er min „Pokkeattest“, svarede jeg. — „Giv mig den“, sagde Degnen, „saa skal jeg skrive dig ind i Bogen.“ — „Ja men, maa jeg faa den igjen? for jeg skal have hende med hjem, Fader sagde, hun skulde bruges tiere.“ — „Du er mig nok en Pokkers Karl. Du skal nok faa den igjen“, sagde Degnen.

Nu skrev Degnen i sin Bog og sagde derpaa: „Se der har du nu din Attest igjen. Kan du nu passe paa den?“ — „Nej, jeg flir Karen den“, sagde jeg. — „Gjør det“, sagde Degnen, „og kom saa hen, jeg kan høre, om du kan læse.“ — Snart stod jeg igjen Side om Side med Degnen, og han spurgte: „Kan du læse?“ — „Ja.“ — „Kan du spille Kort?“ — „Ja.“ — „Skal vi to spille da?“ — „Det kan være det samme“, svarede jeg. Derpaa slog Degnen i Bordet og sagde: „Jeg spiller „Spaderes“ ud!“ — Men jeg slog igjen og sagde: „Jeg stikker med „Kløveres!“ — En skralende Latter af Degnen og dernæst af alle Skolens Børn fulgte paa, og først da den sattes, blev jeg prøvet i Læsekunsten og funden at svare til Ordet, der gik om mig.

Da vi kom udenfor, stimlede Skolebørnene om mig og sagde: „Du er dog en Satans Karl til at læse, Du kom jo til at staa paa Tabel fire og tyve lige straks. Men bild dig ikke ind, Degnen leger med dig hver Dag. — Det kan være, han tamper dig til Eftermiddag.“ — Denne Snak lød ikke godt i mine Ører, og jeg svarede bare: „Jeg skal nok passe paa og læse. Et Øjeblik efter vinkede Degnen, og vi løb alle ind.

Hver søgte sin Plads eller, som det kaldtes, sit Nummer, kun jeg blev igjen staaende midt paa Gulvet med Hænderne i Bukserne. „Hvad! vil han ikke paa Nummer, den lille Spirrevip?“ raabte Degnen. Jeg vidste ikke, det gjaldt mig, og derfor blev jeg staaende. Men han raabte hen til mig: „Gaa paa Nummer, dit Fæ!“ — „Ja men, jeg har jo ingen“, svarede jeg. — „Maaske vi da glemte det i Travlheden“, sagde han mildere. Han tog Bogen og sagde: „Ja, ja — saa skal du have Nummer fjorten. Kan du huske det?“ — „Jo“, svarede jeg, og han vedblev: „Nu kalder vi dig saa aldrig andet end Nummer fjorten her i Skolen, det skal du svare til og komme for.“ Jeg fandt det sært men lærte snart at finde mig i Forholdene.

4. Om Opdragelsen i Hjemmet.

Min Fader var som sagt Skræder og næsten al Tid ved Dørre. Han kunde derfor tage virksom Del i vor Opdragelse, hvad han ogsaa gjorde. Baade hans og Moders Tankegang gik ud paa, at naar de fik os godt lært at læse, skrive og regne, og de dernæst fik os ført ind paa, at vi al Tid „lod hver beholde sit“, gik paa vore lovlige Veje, var tro og god, villig og ydmyg, og desuden som „kjenne Børn“ lod være at bande, idetmindste til vi var bleven konfirmeret, saa

saa var vi godt opdragne. Min Farmoder stemte ved saadanne Lejligheder i med; men hendes Lærdomme var langt fyldigere og var gjerne sammentrængte i kraftige Ordsprog. Hun sagde saaledes: „Sørg for at have en tro Mund og et Par rene Hænder, saa har I aldrig nødig at slaa jeres Øjne ned og kan komme uskadt gennem Verden.“ Hun sagde ogsaa, naar hun mærkede, vi var trevne i Udførelsen af det, der blev sagt os: „Ikke saadan, Børn: Villigt Barn har al Tid Brød i Hænde!“ Min Fader brugte vel ogsaa saadanne Kraftord, men af og til havde han nogen af et andet Slags, der til min Forundring slet ikke kunde tugte mig; jeg er senere kommen efter, det vist var fordi, han havde læst dem i Bøger og sagde dem i det brugelige, halvsyngende Læresprog. Et var der især, han syntes at foretrække, det lød: „Min Sen! vil du i Verden frem, saa buk!“ — Men dette at bøje mig for alt for at komme frem i Verden, fandt jeg ganske utaalelig. Dertil kom, at min Farmoder gjerne svarede ham: „Det kan du ligesaa godt tie med, Hans! Børnene bryder sig ikke derom! det er ikke kommet fra Hjærtet, og det gaar ikke til Hjærtet!“ — „Det er da skrevet af kloge Folk“, svarede min Fader, „og jeg har hørt baade Præst og Degn bruge det.“ — „Ja, du skal have en god Dag med din Præst og Degn og deres hele Visdom“, indvendte Farmor, „bedre var det, om du lagde dig efter, hvad de gamle har oplevet, end hjælpe de store at føre deres Visdom, der ikke duer for en Havreavn, ind i Verden“. Saa skyldte de hinanden for, der var

intet Udkomme med dem, dér kunde de altsaa ikke komme til Enighed.

En Ting var der dog især i Faders og Moders Opdragelsesmaade, der voldte mig mange stridende Tanker. Vi-maatte som sagt ikke bande; at det i og for sig var noget ondt, gik de naturligvis ikke ud fra — de bandede jo selv — men det var ikke „kjønt“; og vi skulde være „kjønne Børn“ og lade være med at bande. Men nu holdt jeg til en vis Grad mere af det morsomme, end det kjønne; og jeg fandt det morsomt at bande, saa bandede jeg. Men saa kom Tilrettevisningen, for Hug var saa godt som bandlyst fra vort Hus. Det lød: „Hvad? — Skal dia „Skidtknægt“ bande! du som ingen Steder har været!“ — Oven paa disse Udtryk fulgte nu en Del Regler, som dog til syvende og sidst tillod mig en Ed, der sagtens efter deres Mening var den uskyldigste, for saa vidt de tog den for en Ed, jeg maatte sige „Fanden i mig.“ Den brugte jeg nu i deres Paahør; men, naar de ikke hørte det, løb en og anden med. Siden hen undrede det mig, at de netop valgte denne, men Løgner og Ondskaben fører vistnok med sig, at det til Syne ladende uskyldige gjerne er det allerværste. Men denne Tilladelse fremkaldte underlige Tanker hos mig. Jeg tænkte som saa: de siger, „du har ingen Steder været“. Og endda, du ingen Steder har været, maa du bande en Ed. Men et Sted har du da ogsaa været, for du har været i Svendborg. Det maatte saa, mente jeg, hænge saaledes sammen, at jo flere Steder jeg kom, des flere Eder fik jeg Lov at bande. Og jeg fortsatte min

Tankerække, saa det stod for mig, naar jeg en Gang kom til Nyborg, fik jeg Lov at sige „min Sjæl;“ og kom jeg videre til Odense, fik jeg Lov at sige „saa Gud.“ Det var nu især disse to, Fader og Moder brugte, jeg ogsaa havde Lyst til at nytte. De andre, „store Eder“, kaldte Folk dem, hvor der til et af den ondes Navne blev føjet Ord som hakke, knuse o. s. v., dem var jeg egentlig bange for. Jeg saa altsaa dette at bande som et Slags Forret, de store og voksne havde; og jeg længtes tit efter at blive stor for selv at gjøre Valg, hvad Eder jeg vilde bruge; og indtil da maatte jeg gjemme dem, men jeg glemte dem ikke, og jo tiere i Aarenes Løb Forbudet mod at bande blev gjentaget, des større Lyst følte jeg til at bande. Det eneste rette Middel mod Lysten til at bande, det at gjøre mig det væmmeligt som noget virkeligt Djævelskab, kjendtes ikke og kunde selvfølgelig slet ikke bruges.

5. Mit første Kjendskab til „de hellige“.

I mine allerførste (lidet) bevidste Børneaar, blev de saakaldte hellige kjendt og omtalt der paa Egnen, og nogle faa af Byens egne Folk sluttede sig til disse. De blev i Grunden spottet, om ikke ligefrem hadet, saa at sige af alle. Folket hadede dem, fordi de havde

en anden Guds frygt, end den fra Fædrene nedarvede, og ligefrem regnede nogle af de nedarvede Sædvaner for ugudelige, som Dans, Kortspil, al Slags Banden og Arbejde om Helligdage. Ja saa havde disse hellige ogsaa egne Bøger at læse og synge i. Øvrigheden, og vist særlig den saakaldte kirkelige, hvortil regnedes Præst og Degn, Biskop og Provst, hadede dem, fordi de greb ind i deres Næring, de saa et Slags „Brødtyve“ i dem; for vel betalte disse hellige, hvad de skulde, til Præst og Degn, men ved Siden deraf lod de mildest talt haant om deres Kristendom, hvad jo igjen snart kunde sætte dem i Foragt, og de miste deres Næring. Saa tog de paa Vej mod dem, næsten ligesom Kunstnerne i Efesus traadte op mod Pavlus, da de saa deres Næring og Bjærgning truet. Begge Steder er det kjendelig nok Egennyttens, der er Drivhjulet, men den krænkede Gudsdyrkelse maatte her som der tjene til Skalkeskjul. Og det synes rigtignok, vor Tids verdslige (kristne) Øvrighed var langt villigere til at straffe dem, der tog det lidt mere alvorligt med Guds frygten end hin hedenske i Efesus. Nu, hvorom al Ting er, skal her kun fortælles nogle Smaatræk, de første, jeg som Barn hørte om dem.

Det var to Husmænds Familier, der var blevne af de hellige. Begge Mændene var yngre, kraftige Mænd; de var velstaaende og vel sete mellem deres Samtid. Den ene var Bødker, han var ogsaa Skaffer ved de fleste Gilder, og han havde i sine yngre Dage været Spillemand, dog var han nok, før denne Tid, traadt tilbage derfra. Den anden var Træskomand, og, saa

vidt jeg mindes, havde han ingen anden særegen Bestilling. Som „hellig“ var Bødkeren den mest frem-sagte, og derfor gik der flest Sagn om ham. Blandt andet gik han strængt i Rette med Folk, der arbejdede om Søndagen. Disse vidste sjældent andet at sige til deres Undskyldning, end at de skulde jo have Føden om Søndagen ogsaa; og Vorherre skulde have sagt, at dem, der ikke vilde arbejde, skulde heller ikke have Føden. Dette gjendrev Bødkeren og paastod, det kunde ikke gjælde Søndagen, da Vorherre udtrykkelig havde sagt: „Kom i Hu, at du helliger Hviledagen!“ Og hvordan den skulde helliges, maatte efter Ordet „i seks Dage skal du gjøre dit Arbejde, men paa den syvende skal du hvile“, være uden for al Tvivl. — Dette kunde ingen modsige. Men saa sagde Bødkeren videre: „Naar bare vi stakkels Mennesker vil holde Sabbaten hellig, saa føder Vorherre os den Dag som han fødte sit Folk i Ørken.“ — Herom vidste Folk ingen rigtig Rede, kun saa meget havde de hørt, Gud lod falde Brød af eller fra Himlen til dem. Og paa det Grundlag lavede saa hans Nabo, Smeden, der var Byens største Spøgefugl, det Sagn, at Englene kom ned fra Himlen med Mad til Bødkerens hver Helligdags Morgen. At Bødkeren derfor hængte en stor Kurv ud i en Sølvpoppel, der stod uden for hans Dør, hver Løverdags Aften. Dette var for, at Englene ikke skulde snavse deres Fødder, naar de traadte paa Jorden. Smeden selv havde naturligvis set det, og saa maatte det vel være sandt. Folk lo for det meste ad Sagen, naar de fortalte det, og sagde: „Nej Tak! saadan.

noget passer ikke til vor Tid! Der sker ikke Mirakler mere — det var kun i gamle Dage.“ — Denne Snak hugede mig ikke, og jeg mente, den passede slet ikke sammen med flere af samme Folks egne Ord, som naar de sagde: „Vorherre er al Tid den samme“, „han kan alt, hvad han vil“, og andre flere. Der imod ønskede jeg, at jeg dog bare en eneste Søndag Morgen kunde faa se Englene komme med Mad til Bødkeren. Men saa tidlig kunde jeg jo slet ikke komme i Klæderne og i den anden Ende af Byen. Jeg ønskede ogsaa at smage lidt af Maden; men da dette heller ikke kunde lade sig gjøre, maatte jeg nøjes med at se til det omtalte Træ som Byens helligste Sted, og det gjorde jeg.

Saa drillede de ham undertiden ved Gilderne, hvor han var Skaffer, og vilde have ham til at spille paa Fiolen til Dans; men Bødkeren stod fast paa sit, at det var Synd, og at „Fanden sad i Fiolen.“ Derfor kunde jeg ikke lide ham, for som Barn mente jeg, at hver Lyd, der kom fra Fanden, maatte lyde ilde.

Den anden hellige fortaltes der ogsaa et og andet om, men kun dette ene har rigtig fæstet sig i min Hug. Folk havde ham immer mistænkt for slet Forhold til andre Kvinder, og snart det ene, snart det andet fortaltes om ham i den Retning. Men saa en Nat vaagnede han og saa en stor, sort Hund staa paa Gulvet foran sin Seng. Han frygtede, det var Fanden; og for at slippe for hans Selskab, sluttede han sig til de hellige.

Til sine Tider holdt de hellige Forsamlinger i

Byen, og Ordet gik, de sang saa underlig kjønt; somme sagde, det lignede Englesang; og selv dem, der ellers lastede alt, de gjorde, fandt deres Sang kjøn. Jeg vilde gjærne have hørt deres Sang, men det lod ikke, som det vilde føje sig for mig. Men en Søndag Aften, som Fader sad og læste, Moder puslede ved Børnene, og vi større hørte, hvad Farmoder fortalte, kom Bødkeren og Træskomanden ind ad Døren. De hilste og sagde, de var komne for at sidde og snakke lidt og, om vi vilde høre det, synge lidt. Jeg blev saa glad ved dette Tilbud, at jeg raabte: „Det vil vi gjærne“. Men Farmor satte mig da ogsaa i Rette og sagde: „Ti stille, Knægt! og lad din Fader svare.“ — Men denne Gang faldt min Vilje sammen med Faders, og der begyndte en Samtale inellem ham og de hellige, nærmest Bødkeren. Saa sang de, og det fandt jeg ogsaa, at af al Sang, jeg havde hørt, maatte deres have mest Lighed med Englenes. Saa talte de med Fader og vilde, han skulde blive af de hellige. Jeg ønskede, han dog bare vilde sige ja, men da han tøvede med Svar, stemmede Bødkeren og op sang:

„Jesus skal mit Hjærte have,
 Jesus hør mit Hjærte til,
 kom, min Jesu, tag den Gave,
 jeg det alt opofre vil o. s. v.“

Saa svarede Fader langtrukket: „Ja, paa en Maade har I Ret. Hellige skal vi være, ellers bliver vi ikke salige, for der staar i Guds Ord: „Uden Hellighed kan ingen se Gud“. Jeg blev hoppende glad,

for nu saa jeg det som afgjort, min Fader vilde være af de hellige. Men til min Sorg fortsatte han: „dog mener jeg, I gaar for vidt. Jeg kan ikke følge jer; jeg er en fattig Mand, har mange Børn og en gammel Moder at føde, og er derfor nødt til at arbejde lidt om Søndagen.“ — „Ja“, sagde Bødkeren, „deri har du noget Ret, men tror du dog ikke, det er Guds Vilje, vi skal holde hans Ord og Bud, og at et af disse lyder: „Kom i Hu, at du helliger Hviledagen“. Saa gik Vorherres Løfter til sit eget Folk ud paa, at de skulde have fuldt op i Lo og Lade, i Køkken og Kjælder, naar de bare holdt alle hans Ord og Bud, hans Skikke og Rette.“ — Hertil svarede Fader ikke, men sagde: „Saa kan jeg ikke lide, I siger, det er Synd at danse og spille. Jeg véd ogsaa, David dansede til Guds Ære“. — „De hellige har ikke noget imod, Folk danser til Guds Ære“, svarede Bødkeren, „men kjender du nogen, lille Hans, der danser til Guds Ære?“ — Hertil vidste min Fader heller intet Svar, men drejede Samtalen i anden Retning; men det følte jeg, at over for Fader havde de hellige Ret; og vilde Fader ikke være af de hellige, vilde jeg, naar jeg blev stor. — „Hvad siger I om de hellige, Moder?“ spurgte Fader, da de var gaaede. — „Jeg siger ingen Ting“, svarede hun, „jeg er for gammel til at skifte Tro, men kjønt synger de“. „Hvad siger du, Kirsten?“ spurgte han min Moder. — „Det er saa hæsligt, at være saadan, at alle andre gjør Nar ad dem“, svarede hun, „hver bliver vel ogsaa salig ved sin Tro.“ — Mere mindes jeg ikke af Ordskiftet. De hellige kom

der ikke mere til min store Sorg, men af og til kunde jeg ikke lade være at spørge om dem, uden dog at jeg egentlig fik noget Svar. Men en Dag hen i For-aaret var min Fader ude at lave noget ved Hegnet om Haven. Jeg kom der ud og sagde: „Denne Grøft er ikke saa kjøn som den Mads Nielsens Karle sætter ude ved Vejen. — „Ja, men du skal ikke skue halvgjort Arbejde, min Dreng“, svarede han. Lidt efter var Grøften færdig og den var kjøn. Saa talte vi om Skolen; og blandt anden Snak siger jeg: „Det er sært, Fader, at Bødkerens Peder ikke er af de hellige!“ — „Naar han faar sin Alder, faar han ogsaa sin Skabning“, svarede han. — „Bliver han af de hellige, naar han bliver stor?“ spurgte jeg. — „Det bliver han vist“, svarede han; „og det gjør du vist ogsaa“. Jeg tænkte paa Grøften og fandt, det gik med Peder og mig, som det under Samtalen var gaaet med Grøften; og jeg saa os alt som hellige.

6. Et Kys af min Moder.

Jeg slutter mig til, jeg har faaet mange Kys af min Moder som lille, naar jeg tænker paa, hvor mange hun gav de yngre Søkende; men jeg mindes kun et, og dermed hængte det saaledes sammen: Jeg laa syg af en stor „Blodbyld“ paa Halsen, og en otte Dages

Tid blev den længer jo værre. Endelig var Smerterne saa store, at jeg en Dag græd og klagede, og slet ikke kunde faa nogen Mad til Middag; saa kom Moder hen til Sengen, gav mig et langt og varmt Kys og sagde med en underlig Stemme: „Gjør det saa ondt, min Dreng!“ — „Ja det gjør rigtig ondt, Moder!“ svarede jeg. — „Ti kun du stille, min Dreng“, sagde hun, „nu skal jeg lempe ved det, saa linner det; og er du saa en god Dreng, skal jeg gaa hen og bage Pandekage.“ Moder puslede saa ved Halsen, sagde, den kom sig snart og gik derpaa og lavede til for at indfri sit Ord om Pandekagen. Moders Kys og hendes Ord om Pandekagen og om, at Halsen kom sig snart, gav mig en sær Kraft til at bære Smerterne, og efterhaanden gik de helt over. I Stedet for at græde og klage begyndte jeg snart at spøge og støje med mine Søskende, der gik i Stuen. Moder sagde: „Nu er det nok linnet?“ — Jeg svarede, det var linnet, saa snart hun var her henne, og det linnede mer og mer. Mine Søskende paastod, det var Pandekagen, der gjorde det. Jeg paastod det var Kysset, jeg fik. Men lidt efter kom Moder og sagde: „Nej, det kan hverken være det ene eller det andet af det I siger; jeg skal have set efter, hvordan du har det. Da hun nu løste op for at se til Bylden, var der gaaet Hul paa den, og Materien var flydt langt ned ad mit Bryst. „Det tænkte jeg nok“, sagde Moder, „jeg kunde nok se, du var ved at komme dig.“ „Det kommer af, jeg fik det Kys“, sagde jeg. Moder mente nej, og mine ældre Søskende lo af det; men jeg blev ved min egen Mening. Og saa meget

er vist, naar jeg skal tænke mig til, hvor sødt en Moder kan kysse og hvor ømt hun kan trøste, vender mine Tanker sig al Tid til denne Dag.

7. Barnelege.

Det bliver tit sagt, det kan kjendes paa Barnets Lege, hvad det som voksent Menneske skal virke for; og underligt var det med mine Lege. Jeg var vist ikke fri for at kunde kaldes lidt sær i Lighed med andre Børn, og det saa næsten ud, som jeg manglede Ævner dertil. Men da jeg forøvrigt viste saa meget Snille i andre Retninger, slap jeg for at blive set som „tumpet“. De gængse Lege var om Vinteren at slaas med Sne, at løbe paa Isen og russe paa Slæderne, men alt dette var jeg egentlig angst for, og derfor ogsaa uhjælpsom dertil. Om Foraar og Sommer var det Boldtleg og Keglespil, der mest blev brugt; og skjönt jeg ikke var bange her, saa var jeg dog udygtig dertil og trak mig derfor helst tilbage. Mine Tanker kunde ikke holde sig fra Skolesagerne, dem grundede jeg paa og arbejdede i, og her blev jeg dygtig. Vor Skolelærer tog det saa strængt med os, at vi i vor Fritid om Middagen skulde regne mindst to Opgaver. Dette faldt ret i min Smag; og jeg nøjedes sjældent med to. Derimod følte de fleste det

som en stor Byrde. Jeg var villig til at hjælpe alle til rette, som bad mig derom; og alle, der fik min Hjælp, følte dem sikre paa, at deres Regninger var rigtige. Til sidst gik det saa vidt, at mange, der kun satte lidt Pris paa Regningen og havde stor Lyst til Legen, helt og holdent overlod mig Regnearbejdet, og slog dem selv til Legen. Jeg kunde saa sidde til hen mod Fritidens Slutning og regne, undertiden for over ti af de andre Børn. Naar jeg saa endelig kom ud paa Legepladsen, raabte disse: „Her kommer Rasmus Hansen! han skal være med! han har nu siddet og regnet for os!“ — Deres Venlighed mod mig gjorde, at jeg af og til gik med i Legen. Men skjønt de al Tid viste sig meget overbærende mod mig, blev Legen gjerne en Byrde, da jeg atter og atter kom tilkørt ved min Kejtethed især i Boldtlegen. De satte mig ligegodt ikke til Side; men gav mig, hvad der kaldtes „Forlov baade ud og ind“. Jeg var altsaa et Slags Æresmedlem; men heller ikke dermed kunde jeg være tilfreds, saa tilsidst legede jeg aldrig med ved Skolen. Men saa stor Pris satte mange paa min Hjælp ved Regning og andet mere, at de overlæssede mig med Æbler, Pærer, Blommer og Nødder, og, naar Aarstiden ikke stillede saadant noget til deres Raadighed, saa Knapper, Naale og hvad vi nu ellers havde at lege med.

Men borte fra Skolen dannede Børnene norden for Præstegaarden en egen Legekreds. Vi var vist omkring ved tolv fjorten, naar vi var samlet allesammen. Her havde de større Børn immer deres mindre Søkende

med, og Legene maatte saa læmpes efter deres Lejlighed, saa her kunde jeg bedre være med, og til sine Tider nødtes jeg til det, da jeg skulde lege med mine mindre Søkende. Men somme Tider kom Raden til mig, at jeg skulde foreslaa Legen. Dette blev da al Tid at lege „holde Skole“, eller, naar de andre krympede dem derved, da at „lege Soldat“ eller „paa Strandvagt“, som det ogsaa kaldtes.

Naar vi fik fat paa Soldaterlegene, knyttede disse dem al Tid til den sidste Krig, og tiest til det, der laa nærmest Stedet, hvor vi boede, til, at Engelskmanden vilde gjøre Landgang. Men vi legede ogsaa, vi marscherede til Frankrig at hjælpe „Bonaparte“, at „de fynske Dragoner gjorde Indhug ved Sehested“, at „Engellænderne gjorde Landgang paa Sjælland og belejrede Kjøbenhavn“, og meget andet, vi havde hørt fortalt af de ældre, for den Gang var der ingen Aviser, Folk kunde sidde og hænge over og i, naar de kom sammen, men saa talte de om, hvad de i deres Dage havde oplevet eller hørt af de gamle, og i hvert Fald var det Livet i en fyldigere Skikkelse, end vi nu, finder det mange Steder, og vi Børn fik noget at høre. Naar disse Lege kom frem, vilde jeg al Tid være Officer. Men naar der skulde leges Skole, nødte de mig al Tid til at være Skolelærer, selv om jeg satte mig derimod. Dette gjorde jeg da heller kun paa Skrømt, for i Grunden havde jeg Lyst dertil. Med Undtagelse af disse to Lege havde jeg kun Lyst til at fiske, hvad vi Børn havde Lejlighed til paa to Maader, da vi dels medede i Søen, hvor der var fuldt op af Gjed-

der, Suder, Skaller, Aborrer og selv Aal; men disse bed sjælden paa Krogen. Dernæst fangede vi de samme Slags Fisk i Tørvegravene paa det til Søen stødende Tørvemaal. I disse plumrede vi Vandet, og naar Fiskene kom og vilde lede om lidt frisk Vand, tog vi dem med Hænderne og smed dem hurtig op paa det tørre Land. Men hvorom al Ting er, saa var det kun den Leg at holde Skole, jeg legede med Lyst. De fleste var jeg udygtig til, eller havde ligefrem Lede til. Min egentlige Manddomsgjerning blev da og at holde Skole: og efter Ordet: „Det skal tidlig krøges, der god Krog skal blive“, tror jeg fuldt og fast, at min gode Engel allerede den Gang lod min Manddomsgjerning staa for mig, for at Frøet, den skulde udvikles af, kunde slaa dybe Rødder og drage mit Hjertes Længsler der hen imod.

8. Tordønen slog ned i vort Hus.

Min Farmoder bad hver Aften: „Bevar, vor Gud, vort Hus og Hjem, vort Land og By fra Ildebrand og Tyvehaand og alt Ondt“. Og, at dette var noget virkelig ondt, havde jeg paa Følelserne, dog især Ildebrand, for af Tyveri vidste jeg ikke stort at sige, kun mindes jeg, at min Fader en Sommeraften sad oppe og røg sin Pibe efter at vi alle var gaaet i Seng; men i et

Vindue tæt ved ham laa en stor Ost, som han skulde lægge tilside, før han lagde sig. Som han sad der, hører han en komme gaaende rask hen ad Vejen, men standser lige uden for Huset. Min Fader kiger ud uden at komme frem, og ser, det var Steffen fra G, som ikke havde noget godt Ord paa sig; og derfor kigede han nysgjerrig efter; hvad han nu vilde gjøre. Steffen stod længe og lyttede, endelig sætter han sin højpullede Hat fra sig og ligedan sine Træsko, dernæst kryber han paa Hænder og Fødder hen efter Vinduet. Men min Fader tog fat paa Osten inden fra; og i samme Øjeblik Steffen rakte op for at tage den, tog min Fader den til sig og sagde: „God Aften, Steffen!“ — Det var jo ganske naturligt, at Steffen blev lidt overrasket, men svarede dog: „Naa, I er oppe, Hans — jeg saa Osten laa der, saa vilde jeg sige det til jer; her gaa jo saa mange, alle Slags Folk!“ Min Fader sagde ham Tak for sin Ulejlighed, og dermed var den Historie ude.

Steffen nazede altsaa ikke at tage vor store Ost; og jeg mente, det var fordi, Fader var hjemme. Men hen efter Høst var Fader en Nat paa Strandvagt for at passe paa, „Pesten“ (Koleraen) ikke skulde komme i Land (jeg tænkte, den sejlede ude paa Stranden, som Engelskmanden havde gjort før), men den Nat tog Tyvene alle Æblerne af Farmoders „Avle“. Naar jeg nu fik lagt dette sammen, kom det til at staa for mig, at Tyvene kunde kun gjøre Fortræd, naar Fader var borte; og da han saa aldrig var borte om Natten uden netop dette Aar, ved Strand-

vagterne, og ellers kun enkelt Gang, naar der skulde kjøres „Konderban“, saa følte jeg mig nogenlunde sikret for Tyvene. Anderledes var det med Ildebranden, den kunde Fader ikke gjøre noget mod; og hun var værre: „Tyvene levner immer lidt“, sagde Farmoder; men hvad hun fortalte om Ildebrand var helt skrækkeligt. Selv Mennesker brændte „den slemme Ildebrand“ til sine Tider; og i vor Nærhed havde han sidst taget Hesselager Mølle, hvor jeg selv havde været med Fader. Jeg havde dog endnu ikke set den; men nu en Sommer nat vaagnede vi alle ved at Kirkeklokkerne ringer og Byhornet gaar. Der var al Tid noget rædsomt ved denne Musik om Natten; jeg havde den Gang kun hørt noget lignende et Par Gange, men jeg mindtes godt, disse højst forskjellige Toner smæltede sammen for mig til et hjerteskrærende Nødraab; men denne Gang forstærkedes denne Følelse ved, at Moder raabte: „Men Gud hjælpe vos! det er jo vort eget Hus, der brænder!“ — Jeg krøb under Dynen af Skræk. Men Fader svarede og sagde: „Nej, vist er det ikke vort Hus! Det maa være Aksels og Hans Kristensens Gaarde! For os er der ingen Fare; det er jo stille Vejr“: — Mens han sagde disse Ord, var han sprungen af Sengen og ud i Døren. Derfra lød hans Stemme trøstende: „Det er langt oppe i den anden Byende; men det kan blive galt nok for mange, da Vinden fører stivt ned ad Byen!“ — Nu var han i Klæderne og sagde: „Nu gaar jeg, men du faar blive ved Børn og Bo“. Moder jamrede sig lidt, men Farmoder trøstede og sagde: „Tak du Gud, min Pige, du er uden for

Fare og lad Hans hjælpe dem, der er i Nød“. Moder stod ogsaa op, tog Klæderne paa og gik lidt hen ad Gaden, men kom snart tilbage og sagde, det var Stenhøgsgaardene. De større af vi Børn fik bare Lov at staa og se ud af Døren og se, hvor Luerne slog højt mod Himmelen, og hvor Røg og Gnister drev ned over Byen. Jeg spurgte Moder og Farmoder, om det dog ikke naaede ned til os, men det paastod de begge to, det gjorde ikke; saa foretrak jeg at krybe under Dynen for at slippe det frygtelige Syn. Moder gik igjen om ad Gaden; og da hun kom tilbage, fortalte hun, Faren nu var ovre for Byens Vedkommende, da Vinden var gaaet om og bar ud over Stærekjæret, men begge Stenhøgsgaardene og Huset var faldne. Der var dog ingen Folk indebrændt, skjendt de jo laa i deres søde Søvn alle.

Dagen efter var en Søndag, og henad Dagen fik jeg Lov at gaa der op for at faa en Tanke om, hvordan saadan noget saa ud. Men det gjorde næsten for stærkt Indtryk paa min stærke Indbildning at se de rygende Tomter, Folk var i Færd med at rydde. Men dybere Indtryk gjorde det næsten endda paa mig, da Konen fra den ene Gaard, der var Moders Søkendebarn, stod i vor Stue med saa meget hun kunde bære af Vadmæl, Hvergarn, Lærred og Dynevaar, der havde været proppet i en Kiste, som med Brandhager var trukket ud af det brændende Hus, men hvor Ilden dog var trængt gjennem Bagklædningen og havde brændt hele Oplaget i alle Læggene, saa det hartad var lagt øde. „De siger, Ilden levner ikke“, var hendes Ord, „og

det er da ogsaa kun lidt, der er levnet mig; men her kan maaske da sys lidt sammen af det til Børnene at skjule dem i. Jeg var kjendt i Gaarden og mindtes den Overflod, der før var af alle Slags, og jeg gruede endnu mere end før for den rædsomme Ild, der ødte alt, Folk havde, og at de endog var glade, naar de selv kunde slippe derfra med Liv og hele Lemmer.“

Men endnu samme Sommer skete der noget andet, der rystede mig endnu stærkere. Jeg havde været i Skole; og da jeg kom hjem om Eftermiddagen, tordnede det saa smaat. Fader sagde, vi skulde ud til Kørne, naar vi havde faaet vor Mellemmad. Vi bad om at blive fri, da det tordnede. Fader sagde, Tordenvejret kom ikke op, det blev nede over Stranden; og kom der endelig Torden fra en anden Kant, skulde han komme ud til os. Vi gik. Tordenen rullede saa smaat hele Tiden, men den kom ikke op. Da vi havde faaet vor Nadre, og var ved at gaa i Seng, sagde Fader, vi fik blive i Klæderne, da Tordenen nu trak op over hele Himlen. Vi gik noget uden for. Det tordnede og lynede fra alle Kanter, men noget lavt. Saa faldt Mørket paa, og det smaaregnede, hvorfor vi gik ind, satte os i Stuen og fik tændt Lys. En Nabokone kom med sine fem Børn og bad om at sidde hos os, da hendes Mand ikke var hjemme. Vi fyldte nu hele vor Stue, og skjøndt Tordenen rullede rædsomt og Regnen skyllede ned, syntes vi ved godt Mod især vi Børn. Det blev strængere og strængere med Tordenen. Fader læste og Farmoder bad: „Vorherre holde sin Haand over vos alle sammen, vort Hus og Hjem, vort Land og By.“

De fremmede Børn æggede os, og vi smaa støjede og forstyrrede Fader i sin Læsning, og han lukkede just Bogen og knurrede paa os, da der kom et Lyn, der næsten gjennemborede os, og et Tordenskrald, der lød, som splintrede det hele Huset. De fleste af os gav et Skrig, og en Dreng af den fremmede Kones paastod, det gjorde meget ondt i hans ene Arm og Side. Konerne skreg og jamrede, at der var Ild i Huset. Min Fader gik ud i Døren, men da Regnen øste saa voldsomt ned, gik han ikke ud, dog saa han ud af et Vindu til Bagsiden af Huset. Han sagde os, der var ingen Skade sket, og at vi kunde sætte os til Ro igjen, da det lod, som det linnede i Vejret. Vi satte os; men han blev selv ved at være urolig. Lidt efter bad han min Moder at hente hans gamle graa Kjole (Frakke), der hængte i Bryggerset. Hun tog et Lys og gik ud gennem Fremmerset, men da hun aabnede Døren ud i Bryggerset, saa hun Ild i Tagskjægget uden for Bryggersvinduet og mærkede adskillige Uordener i Bryggerset. Hun raabte voldsomt, der var Ild i Huset, og vi fór op allesammen. Min Fader svarede rolig: „Det kan vel slukkes!“ Han fór ud i Bryggerset og ud af Bagdøren, hvor der, som sagt, brændte i Tagskjægget. Uden at tøve tog han fat og trak ud af det brændende Tag; men derved skaffede han netop Ilden Luft, som det voldsomme Regnskyl gjorde umulig at udbrede sig uden, og de tæt klinede „Hellefag“ hindrede fra at trænge ind paa Loftet. Han mærkede straks, Ilden trængte ind paa Loftet og sprang straks derind og raabte til min

Moder, hun skulde trække Vand op af Brønden og række ham, men hun tabte Spanden i Brønden allerførste Gang. Hun raabte til Fader, hun kunde ikke skaffe Vand. Og han svarede: „Saa brænder Huset!“ I det samme kom Præsten og hans Karle løbende, tilkaldt ved Nabo-konens Raab, som, saa snart hun mærkede, der var Ild i Huset, var løbet hjem og raabte om ad Gaden, at Tordenen var slaet ned i Hans Skræders Hus. De fór ind i Storstuen og begyndte at rydde ud. Men min Fader fandt et andet Raad: han bad min Moder at lange sig nogle Klæder, der stod i Vand i Bryggerset; og med disse dæmpede han Ilden. Og snart lød det, der var ingen Fare mere. Præsten og Karlene slap Kisterne og løb. Vi Børn, der havde staaet og grædt, kom og saa til, og et Gud ske Lov lød fra alles Munde. Lidt efter kom vi Børn i Seng; men Fader og Præstens Karle vaagede hele Natten paa Loftet til Dag.

Dagen efter var der mange for at se Sporene af Nedslaget om Natten og blandt disse Branddirektøren, der roste min Faders og Moders Raskhed, som gjorde, at Huset ikke var brændt. Det saas nu, at Tordenen var slaet ned i en høj Bæverasp, der stod lige tæt ind til Tagskjægget for Gavlen af Huset. Den var flækket helt ned ad den ene Side, og paa et Blommetræ, der stod tæt ved, var Bladene svedne og de halvvoxne Blommer næsten stegte. Der mentes, Tordenen maatte have tændt Tagskjægget, i det det var strejft forbi, men var saa sprungen over paa en Jærnklinke paa Døren ind til Bryggerset. Døren var

gaaet op, og ret inden for Fodstykket var Tordenen gaaet ned gjennem Gulvet. Her var et Hul, der ikke kunde bundes med en fire Alens Kæp, og to Gulvsten var slynget fra dette Sted mod en Dør i den anden Ende af Bryggerset, saa haardt, at der var gaaet flere Splinter af den.

9. Om Virkningerne paa mit Sind af disse Optrin.

Dette Tordenvejr var det voldsomste, jeg har oplevet den Dag i Dag. Det havde været fra Klokken tre fire til Midnat, og foruden i vort Hus havde den slaaet ned mindst fire Steder i og omkring Byen. Forstyrrelsen i vort Hus var snart ordnet, men mit Sind kom ikke saa snart til Rolighed. — Først er at fortælle, vi Børn snart var bange, saa snart der var en graa Sky paa Himlen, især om Aftenen. Vi spurgte mange Gange, om det dog ikke blev Torden, og var tit knap til at faa i Seng. Og havde vi hørt Torden, om nok saa svag, var vi næsten ikke til at faa ud til Køerne. Jeg er dog ellers af den Mening, det virkede stærkest paa mig; men jeg turde da heller slet ikke ligge andre Steder om Natten end hos min Farmoder. Dette var ellers ikke efter Husets Vedtægt, for det havde immer været et af de mindre Børn, der havde haft denne Plads, men jeg var som sagt ikke til at

stille tilfreds andre Steder. Det var ikke ene Torden, jeg ængstedes for, det var ogsaa Stormen, det var Ildebrand og Tyve. Sommeren efter blev vi for mange til at ligge inde i Stuerne. Saa blev der sat en Seng i Bryggerset, hvor et Par af os skulde ligge, det faldt mig til og en ældre Broder. Farmoder var bleven svagere, og hun skulde ligge ene. Naar det var stille Vejr, var det heller ikke noget i Vejen, men naar det stormede, kunde jeg ikke sove for Angst. Til sidst blev jeg syg, jeg tror ganske sikkert af Angst. Og jeg kom atter til at ligge hos Farmoder. Jeg blev for denne Færd lagt for Had hos mine andre Søsken, og de gav mig Vedernavnet „Kjælehump“. Det fandt jeg mig nogenlunde i, for i Grunden følte jeg, jeg gjorde dem Uret, men jeg kunde ikke magte mig selv. Jeg skubbede mig fra meget og var noget kejtet til det meste Arbejde, kun til Skolefærden tabte jeg ikke Modet, der udvikledes jeg meget stærkt. Jeg kunde ni Aar gammel mine Bøger udenad og var saa indviet i alle Degnens Katekesasjoner, at jeg aldrig svarede fejl. Men det var ikke alene i Skolen, jeg læste, det var ogsaa hjemme. En Dag i mit ellefte Aar, da jeg sad og kjedede mig i Stuen, og ikke kunde komme i Skole, fordi jeg havde Frost, oplod min Fader sin Bogsamling for mig og sagde: „læs nu, du kommer vel aldrig til at „du“ til andet end Bogen!“ — Jeg læste nu saa det stod efter. Der var Bibelen, Kingos Salmebog, de bedendes Kjæde; der var Kæmpeviser, en Huspostil, Holbergs Danmarkshistorie og jødiske Historie. Det var et godt Tidsfordriv for mig,

og meget Gavn for min senere Udvikling har jeg haft af denne Læsning.

10. Om mit Samliv med min Farmor.

Der er allerede foran fortalt, at jeg som Barn var min Farmoders Kjæledægge, og at jeg fra min tidligste Tid sov i hendes Arm om Natten. Det var vel saa, at jeg af og til maatte vige Pladsen ved hendes Side, naar et af de mindre fejlede noget, men det var gjerne kun for kortere Tid. Jeg fik snart min Plads igjen, vel baade fordi jeg gjorde Fordring derpaa, men og fordi Farmoder foretrak mig, vistnok fordi jeg lyttede villigst til alle hendes Fortællinger. Fra først af, jeg mindes min Farmoder, var hun rask og rørig, skjønt hun efter sin Talemaade var „de fire Snese“. Hun var rask til at passe Børn, spinde og karte, binde Hoser og andet mere. Men især tiltalte hun mig, naar hun smykkede sig og gik i Kirke, klædt i sin Gyldenstykkes Hætte, sin Hagekappe og sit Korsklæde, sin Stofs Bul og sit blaa Bajs Skjørt og en Haandfuld Ambra og Blomster svøbt ind i sin „Snupdug“ (Lommetørklæde), for det var al Tid om Sommeren jeg mindes, hun gik til Kirke. Da jeg derimod blev en stor Dreng, blev hun svagelig, og blev, hvad der kaldes „rørt“ i sin ene Side.

Først lærte hun mig at bede Morgenbøn og Aften-

bøn og at gjøre Korsets Tegn for mig, baade Morgen og Aften. Hun bad mange Bønner og sidst „Fadervor“, og, naar hun var vel, sang hun ogsaa Salmer. Men der var især en Bøn, foruden „Fadervor“, som jeg tidlig lærte af hende, fordi den særdeles passede for min ængstelige Stemning, efter at Tordenen var slaaet ned i vort Hus. Den var saaledes: „Forvar, vor Gud, vort Hus og Hjem, vort Land og By fra Ildebrand og Tyvehaand og alt ondt!“ Saa var jeg ogsaa meget glad ved den, hvori hun bad om tolv Guds Engle til at staa for sin Seng om Natten, bad dem vise sig Vej til Himmeriges Rige og følge sig der til. Hun lærte mig en Mængde gamle Salmer og Viser og fortalte mig en Mængde Sagn; men, hvad der var mere end alt det, jeg lærte, det var, hun vakte Kjærligheden hos mig til hele den store og rige Skat, vi har af dette Slags. Og dernæst satte hun mig levende ind i den fra Fædrene nedarvede Tankegang, som er det, jeg sætter højest Pris paa af alt, jeg har fra hende, og ser som et helligt Arvegods, jeg har at nytte til Livets Tarv. Og det er min bestemte Mening, jeg uden Samlivet med hende i mine BARNEDAGE ikke havde naaet den særegne Udvikling, jeg har naaet.

11. Forskjellige Træk fra mine Barnearbejder.

Det gik mig ikke saa let, da jeg skulde til at arbejde, som det gik i Skolen; og atter og atter maatte

jeg høre, jeg var kluntet og kejtet til alt. Jeg følte, det var mer end halvvejs sandt; men jeg syntes dog, de gjorde det gjældende paa en vel stræng Maade lige over for mig, saa blev jeg bange for at tage fat paa alt Arbejde, og til sidst tabte jeg Lysten til det. Jeg havde en Broder, som var to Aar ældre, og vi to arbejdede næsten al Tid sammen, men jeg skjønnede godt, han langt overgik mig, selv om hans Alder toges til Maalesnor. Tidt skjændte Fader paa mig, men tidt tog han mig dog ogsaa i Forsvar og sagde: „Naar han faar sin Alder, faar han nok sin Skabning!“ — især mindes jeg en Gang, vi to Brødre stod og tarsk, jeg under min Broders Herredømme. Vi havde sat nogle Knipper Foder uden for Døren og der iblandt ogsaa et Knippe „Smaafoder“. De mindre Søskende vilde tage Knipperne og lege med dem. Jeg gjorde Indsigelse der imod og paastod, Kærne skulde have Foderet til Vinter, og derfor maatte det ikke ødes. „Det Knippe Smaafoder da“, vedblev de, „det er da ikke til noget“. „Det kan dog bruges til at strø under Grisen“, sagde jeg. — „Din Klodrian“, lød min Faders Stemme inde fra Sybordet gennem det aabne Vindu; og inde fra Loen lød min Broders skrallende Latter. Først da han havde let sig træt, sagde han: „Véd dit Fæ dog ikke, Smaafoderet er det bedste!“ Dette første Udbrud var slemt nok, men værre var det og er det ved saadan noget, at det bliver oprippet hundrede Gange saa godt som én.

Værst gik det mig dog en Gang, jeg kom ud paa vor Lod, min Farbroder kjørte der og pløjede med fire

Heste for Ploven. Han sagde da til mig: „Du skal hen og kjøre Plov, Dreng! Du er snart for stor til at gaa og drive om!“ — Han gav mig Tømme og Pisk og bød mig kjøre. Jeg gjorde mit bedste men vil dog gjerne tro, jeg var kejtet; dog var jeg noget at undskylde, da jeg aldrig havde haft fat paa en Tømme før. Vi havde imidlertid ikke kjørt langt, før han raabte: „Hold ad dig! hold ad dig! jeg faar, bandede han, kun halv Fure!“ — Jeg forstod aldeles ikke det Sprog og vendte mig og saa paa ham med aaben Mund. „Hold paa det nærmer Øg, din Flab“, raabte han endnu højere, „eller jeg skal give dig af Plovstaven!“ Nu trak jeg af alle Kræfter, men jeg tog fejl, jeg trak paa den „fjærmer“ Hest i Stedet for paa den „nærmer“, og jeg tvang Hesten helt ind paa det plejede Land. — Nu støjede han endnu værre; og jo mere han støjede, jo mere trak jeg, og jo mere jeg trak, jo værre gik det. — „Prr, prr! for Satan!“ raabte han. Nu holdt jeg op at trække, og Hestene stod. — „Hør, Dreng“, siger han derpaa, „du ved vist ikke Forskjel paa nærmer og fjærmer!“ — „Nej“, svarede jeg. — „Det er forfærdeligt at føde saadanne Børn op“, svarede han og rystede med Hovedet. „Hvor gammel er du?“ — „Halvtiende Aar“, svarede jeg. — „Ja, saa kan du, min Sjæl, ogsaa lære det endnu!“ — Han tog mig noget i Lære, satte mig derpaa op at ride og gav mig Tømmerne i Hænderne. Nu gik det godt nogle Omgang; men saa tog jeg atter fejl af nærmer og fjærmer. — „Prr“, raabte han atter. „Nej det er dog for galt — ja det er“, bandede han, „for galt!“

Med disse Ord trak han mig af Hesten, gav mig nogle Hug og drev mig bort. Da han kom hjem, sagde han: „Den Dreng faar du lade blive ved Naalen, Broder, om han kan tjene Føden derved, for noget andet bliver der aldrig af ham, han kan ikke lære Forskjel paa „nærmer“ og „fjærmer“.“ — Min Fader mente, jeg lærte vel nok det, men blev vel lige godt Skrædder, om Lysten kom, da jeg var noget „spædlemmet“. — „Nej, han er“, bandede han igjen, et „stort Fæl ret en Klodrian“. Min Fader tav, men min Farmoder blev vred og paastod, jeg var langt snildere ad mig, end han nogen Sinde havde været, og dermed endte den Sag.

Sommeren efter kom jeg dog lidt højere i min Farbroders Gunst. Han havde svoret, han aldrig vilde have mig til noget Arbejde, Fæ, som jeg var! Men næste Foraar kom han ligegodt og vilde have mig til at passe Faar og Kalve. Dette prøvede jeg nu og fik Ros for min Troskab. Senere passede jeg Gæs, og kom ogsaa godt herfra. Ja, min Farbroder kom end ogsaa ind paa, jeg havde Lykken med mig. Det sluttede han af, at det traf sig en Aften, jeg og et Par andre Drengene drev vore Gaaseflokke tilbage, og Flokkene gik, den ene bag efter den anden op ad Vejen, mens vi Drengene fulgtes med Malkepigerné bag efter. Men allerbedst som vi gik, sprang Ræven ud af en Rugmark og bed to Gæs af den midterste Flok, den ene tog han med sig, men den anden blev liggende paa Vejen, Drengene bar den med hjem, men den var ikke til at bruge, sagdes der.

12. Mine senere Minder fra Hjemmet.

Jeg var kun i Hjemmet, til jeg var fyldt tolv Aar. Og de to sidste Aar var jeg den ældste, da mine ældre Søsken var kommet ud at tjene. Vi var mange Børn; og det kan godt være, det til sine Tider kneb med at skaffe det nødvendige, men i hvert Fald mærkede vi Børn ikke til det, uden for saa vidt vi af og til kunde høre det paa Faders og Moders Samtaler. Jeg var temmelig svagelig disse sidste Par Aar, og der gjordes derfor ikke store Fordringer til mit Arbejde. Den sidste Vinter jeg var i Hjemmet, og som jeg fyldte mit tolvte Aar, vilde min Fader, jeg skulde passe Køerne, hvad jeg ogsaa gjorde. Men desuden skulde jeg vugge hver tredje Aften, to andre Søsken de to andre. Dette skulde vare til Klokken ti, og det blev set som en Byrde, hvorfor det fordeltes paa vi tre ældste; men det var slet ikke nogen Byrde for mig, der imod blev de to Timer, efter de andre Børn var gaaede i Seng en virkelig Nydelse for mig, for det slog aldrig fejl, at saa snart Fader og Moder sad paa Skrædderbordet og Børnene var gaaede i Seng, saa faldt Talen al Tid om gamle Dage, baade hvad de selv havde oplevet, og hvad de havde hørt af de gamle. Og ingen Bi kunde være ivrigere efter at suge den søde Saft af Blomsterne, end jeg var efter at høre om disse gamle Sager. Af og til lod jeg mig da ogsaa overtale for gode Ord at tage en Tur for de andre; og jeg tør nok sige, det var nogle af de bedste Timer, jeg havde i Faders og Moders Selskab. —

Saa snart Klokken var ti, gik Moder ned af Bordet og kogte Kaffe, og Fader stoppede sin Pibe og hældte sig tilbage, mens han røg. Nu fik vi en Kop Kaffe, Moder tog Barnet op af Vuggen, svøbte det og gav det Patte, og der blev sagt til mig, jeg maatte gaa i Seng; men Fader og Moder tog fat igjen og arbejdede til Klokken tolv, tit end ogsaa til den var et.

Julen var mig ogsaa i Hjemmet en virkelig Højtid. Jeg véd ikke hvorfor, men den har aldrig været mig saa højtidelig siden, hvor jeg end har færdedes, og hvor fint jeg end har haft det. Det mest højtidelige var Juleaften og Juledagsmorgen. Højtiden begyndte for mig, saa snart Klokkerne tog til at kime og Moder til at bage Æbleskiver, jeg løb saa ud og ind, og jeg havde en Følelse af, at al Fare nu var overstaaet. Jeg kan godt forstaa, jeg til Dels delte Tidens Tanke om, at alle Mørkets Magter i Grunden havde Overmagten i de mørke og stakkede Dage før Jul. Maden kastede jeg vel ikke Vrag paa, men det var mig aldrig en Hovedsag, derfor var jeg vel glad baade ved Grøden og Stegen, Æbleskiverne og det søde Øl, men Aftenbønnen, som Fader læste, og Salmerne, han sang, gjorde langt dybere Indtryk paa mig. Men allerbedst var Sagnene fra gamle Dage og Legene, der yppedes med vi Børn. Julemorgen blev der igjen sunget, saa stod Moder op og kogte Kaffe. Og mens det stod paa, laa vi allesammen i Sengene og sang og legede. Først naar vi havde faaet hver en Kop Kaffe og et Stykke Hvedebrød, stod vi op og klædte os i vore ny Klæder og maatte lege hele Dagen, dels ude og dels med

Tærninger og nogle gamle Kort. For Resten varede jo Julen lige til Helligtrekonger; men kun de tre Helligaftener og de følgende Morgener var rigtig højtidelige.

Næst efter Julen var den Tid om Efteraaret, da Æbler, Pærer og Blommer var modne, mig den bedste Aarstid. Kærne, som der var en hel Del at gjøre ved i den egentlige Sommertid, passede dem nu til Dels selv, da de gik løse. Kartoffler, som den Gang var min Livret, fik vi jævnlig; og kom saa de Dage, der fiskedes i Søen, og alle Skallerne blev kastede af Garnet til Opsamling for Byens Børn, og vi om Aftenen kunde faa en Ret deraf, mente jeg ingen kunde være lykkeligere.

Hug fik vi saa godt som aldrig hjemme, og jeg mindes kun én Gang, min Moder har slaaet til mig. Jeg var da sat til at passe et af mine mindre Søkende ude paa Vejen; men nogle andre Børn kom til og overtalede mig til at gaa med ned ved Søen. Jeg fik nu en mindre Søster til at love at passe det lille ved at give hende seks Naale; og jeg troede fuldt og fast, jeg havde gjort, hvad jeg burde. Jeg blev derfor ogsaa meget forundret, da min Moder for første og sidste Gang gav mig Hug, da jeg kom hjem. Men Sagen var, Søsteren havde ikke holdt, hvad hun lovede mig, men var rendt fra Barnet, der saa var bleven fulgt ind af fremmede Folk. Mit Forsvar vilde hun slet ikke høre. Min Fader har egentlig aldrig slaaet mig, kun pikkede han mig et Par Gange med sin Alen, naar han fandt dette nødvendigt.

13. Mindør fra min Skoletid.

Om min første Skolefærd er fortalt foran. Blandt andet blev der sagt til mig af en Dreng: „Ja, i Dag leger han med dig, men næste Dag tamper han dig“. Saa galt gik det nu ikke; men sandt er det, at mine fleste Skolemiuder er grimme Optrin. Selv mindes jeg kun tre Skrupper af Tampen, der sved til Marv og Ben; nogle smaa Klat, nogle Ryk i Haaret eller nogle Kneb i Øre og Næse kan det jo ikke nytte at omtale i Tider, da det bogstavelig regnede ned over onde og gode med Dommedagsslag af Tamp og Kæp. De omtalte tre fik jeg, fordi jeg ikke kunde en Bibelhistorie udenad, der begyndte med Ordene: „Under Israels Konge, Joram, blev Samarie belejret af Benhedad, Konge i Syrien.“ De var saa haarde, at der gik Hul paa min Hærde, hvor de traf, og jeg lovede mig selv eller min Ryg, jeg nok for Eftertiden skulde lære min Bibelhistorie, for af to onde Ting var det da bedst at vælge den mindste. Men paa de andre Børn regnede det med Hug, mest for Lektier og Røgneopgaver, men dog ogsaa for andre smaa Optøjer. Hvor vidt det kunde gaa med Prygleriet i en Skole, hvis Lærer hørte til de milde, skal her gives Prøver paa.

Jeg mindes et Aar, det til Høstferielektie var paalagt den saakaldte femte Læseklasse, det vil sige den største Afdeling af „Lilleklassen“, at lære den store „Multiplikations-Tabel“ udenad. Jeg var den Gang endnu kun i „fjerde Læseklasse“ og havde altsaa Ryggen fri den Dag. Men den første Dag efter Høsten

blev hele den omtalte Afdeling, saa vidt jeg mindes 22 Børn, stillet foran Bordene, og Degnen begyndte Overhøringen i de omtalte Tabeller. Efterhaanden et sagde fejl, blev det vist hen til Kakkelovnen, og der kom de inden Slutningen hen paa tre nær. Der var altsaa 19 at straffe, og skjønt Degnen mente, det var stivt nok for ham, tildelte han dem dog hver fire af Tampen. Pigerne græd og vred dem, Drengene rak Tungen ud efter Degnen, for det var vedtaget mellem dem, at den, der græd, skulde alle de andre have Lov at give en under Øret.

En anden Gang var hans Tamp bleven borte. Han skyldte Skolebørnene for at have ødelagt den, men ingen vilde tilstaa det. Saa begyndte han ved en Ende og gav hele Forsamlingen hver tre, men Tampen fandtes ikke endda; og saavidt Sagen blev klaret, vidste slet ingen i Klassen nogen Rede derpaa.

Men langt voldsommere var hans Færd mod den enkelte; og jeg har set et Tilfælde, hvor en Dreng paa én Dag fik 36 af Tampen: først om Morgenen 14 for sin Lektie i Lærebogen, og siden om Eftermiddagen 22 for sin Regning. Men han sank helt sammen og laa paa Gulvet næsten som død, dog tabte Degnen ikke Modet, men spjattede ham med sin Træsko til han endelig krøb op og satte sig paa Bænken. Der var ogsaa et Sted i Skolen, som kaldtes Skammekrogen, hvor de blev sat, der tre Dage i Rad havde været straffet med Tamp. Men saa var der en Pige, der al Tid var hjemfalden til denne Plads, for hun kunde aldrig sin Lektie, hende prøvede han mange Kunster

med, sommetider tog han Maden fra hende, saa hun først om Aftenen maatte faa noget at spise; til andre Tider lod han hende sidde, efter de andre Børn var gaaede, til det blev helt mørkt; men tilsidst, henad Foraarstiden, fandt han paa, hun skulde kaldes en „Liggehøne“, og han viste hende ud paa Gaden at samle Sten, som han kaldte hendes Æg. Disse blev lagt paa Gulvet og han satte hende ned derpaa; tilsidst tog han hendes Klæder op og satte hende med sin bare Bagdel ned paa Stenene, hvor hun sad hele Dage; men det førte ikke til, at Pigen lærte Lektien. Men saa krævede Degnen Gud og Mennesker til Vidne paa, at han havde gjort sin Flid, og at Pigen var „nedsunken som tankeløs i blind Forstokkelse“.

Der var dog et Tilfælde, da Degnen ikke straffede Fejler i Læsning, enten det nu var indenad eller udenad: det var, naar det, der blev sagt, vakte hans Latter. Her var ogsaa den Mærkelighed, at hvis det var et af Børnene, der fandt et eller andet latterligt, og slog Gækken løs, saa vankede der mange Tamp, men var det Degnen, der fandt det latterligt, lo han, saa det skrattede efter; og saa lo hele Skolen med. Der kunde da rigtignok ogsaa komme morsomme Ting frem. Jeg mindes blandt saa meget andet, at en Pige en Dag skulde læse et saakaldt Stykke i Lærebogen, hvor i Grunden stod skrevet: „Jesus Kristus var aldeles uskyldig, og maatte lide uden mindste Fejl eller Brøde paa sin egen Side“. — Men nu læste Pigen det paa fri Haand, og det uden at stamme: „Jesus Kristus var aldeles uskyldig og maatte lide uden mindste Sul til

Brødet paa den ene Side!“ En Dreng, der skulde læse: „Maanen er en Klode ligesom vor Jord og faar paa samme Maade som denne sit Lys fra Solen“, læste i Stelet for: „Maanen er en sort „Klodt“ (Plag) som vor Jord og faar ligesom denne Husly hos Solen“. — En Dreng fik den Opgave at skrive om: „Hvad Skade gjør Stormen paa Landet?“ Og han skrev paa sin Tavle: „Størtéhusevin“ og „omstørtékornetpaa-marken.“ — Dette er bare Prøver, men der var Hundreder af saadanne Tilfælde. Dette var det eneste morsomme vi havde i Skolen, alt andet var koldt og klogt, strængt og dødt.

Da jeg var tolv Aar gammel, var Biskoppen paa Visitats der i Sognet. Han var ikke i Skolerne, men derimod var alle Børnene fra de forskjellige Skoler samlede i Gudum Kirke. Han havde før sin Ankomst befalet, at Skolelærerne skulde give Børnene Karakter og særlig fremhæve de rigtig dygtige og flittige, for at de kunde roses, og de rigtig dovne, for at de kunde blive sat i Rette. Ved Overhøringen tiltrak jeg mig Bispens Opmærksomhed, ved mine hurtige og træffende Svar. Og da han havde talt længe med os, om ikke at begjære Næstens Gods, spurgte han: „Kan nogen nævne mig et Eksempel af den bibelske Historie paa en Mand, der begjærede sin Næstes Gods. Han havde aldrig saa snart fremsagt Spørgsmaalet, før jeg svarede: „Akab!“ — Bispens saa overrasket paa mig og sagde: „Udmærket! Læs mig den Historie!“ — Jeg læste saa det snurrede efter, og det blev saa Kronen paa det hele. Han spurgte ud, om jeg kunde regne, og

blev ogsaa overrasket paa det Omraade. Nu fik han Karakterlisten at se, og roste Degnens Beskedenhed, fordi han havde givet sine Børn saa lave Karakterer: en havde kun faaet „meget godt“, nogle „godt“, flere „temmelig godt“, nogle „maadelig“ og enkelte „slet“. Det var lavere end der var fortjent; „men hvo sig selv ophøjede skulde jo fornedres“, sagde han, „men saa skulde ogsaa den, som fornedrede sig selv, ophøjes“; og det fortjente Dæggen.

Men saa til allersidst blev jeg kaldt frem og klap-
pet af Bispen og fremstillet som et Mynster paa Flid og Dygtighed. Dette var vistnok rigtig; men dog fandt jeg den Gang, de bar dem urigtigt ad med mig. Men saa blev der kaldt et Par Piger frem, som Møn-
stre paa Dovenskab, det fandt jeg meget værre, for det krænkede dem saa dybt, og det var vistnok Uret, der blev gjort dem, de var vistnok ikke mere dovne end saa mange andre, de var efter mit Skjøn bare tungnemmede. Nogle Dage efter denne Visitats blev min Fader kaldt ned til Fruen paa Broholm og fik Tilbud om, at hun efter Bispens Raad vilde holde mig paa Seminariet, om min Fader ønskede det, og jeg havde Lyst dertil. Bispen og hun havde været ude at kjøre sammen, og Bispen havde med Forundring om-
talt mig som et Vidunder af Dygtighed. Han havde spurgt ud om min Slægt og faaet at vide, den var fattig, men hæderlig; og dernæst havde han sagt, hun gjorde en god Gjerning, om hun holdt mig til Bogen. Min Fader blev noget overrasket ved dette Tilbud, men han satte ikke videre Pris derpaa; han vidste

snart ikke hvorfor. Han takkede altsaa for Fruens Tilbud, men sagde, det skulde komme an paa mig selv. Nogle Dage efter, min Fader havde sagt mig Fruens Tilbud, svarede jeg bestemt, jeg slet ikke havde Lyst til at blive Degn. Og paa nærmere Spørgsmaal lagde jeg til, det var fordi, Degnen efter min Mening var det mest forhadte Menneske, der var i hele Byen. „Du faar saa svinge Plejlen og kjøre Ploven“, sagde min Fader, og dermed var den Sag afgjort.

De to sidste Aar af min Skoletid var jeg hos Præsten, og i den Tid gik jeg kun i Skole én Dag om Ugen. Egentlig gjorde det vel hverken til eller fra; for Skolen var nu en Gang saadan, at der ikke kunde være Tale om videre Udvikling for mig. Jeg havde lært mine Bøger, baade Lærebog og Bibelhistorie, og selv Regnebog. Degnen sagde tit, han kunde ikke lære mig mere; og det var ogsaa sandt. Jeg maatte saa for det meste hjælpe til at lære de andre.

14. Fra mit Konfirmationsaar.

At gaa i Alterskolen var Navnet, de gamle gav det, der i min Barndom kaldtes at gaa til Præst. Skjønt det til de fleste Tider var noget meget kjedeligt, længtes de fleste Børn dog efter denne Tid, baade fordi de saa slap Skolefærden, der var grundig kjedelig

for dem alle; men vel ogsaa for at komme til at kige ind i det hemmelighedsfulde Tidsafsnit, der laa bag ved. Nok er det, jeg var tilsidst grundig ked ad Skolegangen. Nu var det bare en Vinter, før jeg skulde sige Farvel til det hele.

I Grunden var der ikke noget ved dette gaaende til Præst. Det var de samme Bøger, vi skulde lære udenad, som vi havde læst syv Aar i Skolen, og Forskjellen stak bare i, at vi i Skolen havde faaet smaa Lektier for, nu fik vi dem store. Der blev jo nu gaaet ud fra, vi kunde det altsammen. Men det viste sig, det var baade saa og saa, naar vi blev afhørt hos Præsten. De Timer gik for det meste langt mer end halvt hen med dette hørende med Lektier; dernæst skulde vi have lidt for til næste Dag, og Resten af Tiden gik med til, hvad Præsten kaldte Katekesationer. Disse lignede langt fra dem, vi var vante til at høre hos Degnen. Han kunde godt tale om et og det samme næsten en hel Time; Præsten spurgte derimod kun én og højst to Gange om hver Paragraf, saa var det forbi. For det meste fik han lidt Tid tilovers, og i den fortalte han saa Sagn om sit Ophold i Kjøbenhavn som Student, og om den Tid, han var Kapellan i Vestervig. Dette fandt vi mest morsomt ved det hele; og vi længtes inderlig efter, at han skulde begynde dermed. Det kunde ogsaa ske, han kom ind paa sine Historier, saa snart han begyndte at katekisere. Han skulde saaledes en Dag katekisere om at begjære, hvad der hørte deres Næste til. „Egentlig skulde vi tage Eksemplet af den bibelske Historie“, sagde han

„men det er noget tørt, hvad der staar skrevet, derfor skal jeg nu fortælle jer én, som, saa Gud, godt kan gaa for ti. Det var denne Jødekælling, jeg boede hos, mens jeg studerede: hun var en rigtig Rad — ja det er næsten rent rasende, hvor vidt saadan Rak kan drive deres Begjærlighed. — Jeg var en Tid mens jeg var der, bleven noget svag i Hovedet af al den Satans Læsning. Men saa blev der raadt mig, at jeg skulde drikke en halv Flaske „Dobbeltøl“ om Dagen. Det kunde ogsaa styrke; men saa var jeg uforsigtig nok at fortælle denne Satan det; hun kunde næsten udfritte al Ting. Efter den Tid kunde jeg aldrig saa snart trække min Flaske Øl op, før hun aabnede Døren og sagde: „Vil „gode Herren“ give mig et Glas Øl?“ — Jeg kunde jo ikke sige Asenet nej, altsaa maatte jeg nøjes med et Glas fuldt om Dagen.“

Havde han nu først faaet Munden paa Gang om Jødekonen, holdt han ikke op saa snart igjen. Han fortalte saa videre. „Hendes Dagligstue var lige ved Siden af min Dør. Og saa snart der saa kom en Stodder og vilde bede om en Skilling, pikkede hun paa min Dør og sagde: „Gode Herren! en af deres fattige Trosbrødre beder om en Skilling; men jeg er slet ikke ved Smaapenge, og De er vel ogsaa saa god at give ham en Skilling“. Jeg maatte rykke ud, for jeg vidste, hun gik ikke, før hun fik, hvad hun forlangte.

Sine Penge baade for Huslejligheden og Middagsmaden vilde hun al Tid have forud for en hel Maaned, traf det, jeg havde ikke Pengene den første i Maaneden, maatte jeg give hende ti pro Cent i Rente, for sa.

stort Tab paastod hun, hun havde, selv om hun fik Pengene den anden.

For alt dette gjorde hun mig den Tjeneste, at hun kaldte paa mig hver Morgen bestemt Klokken fem, for saa tidlig begyndte jeg at læse. Hun laa al Tid i sin egen Seng og kastede først sin ene Tøffel mod Døren og saa den anden, hvis jeg ikke vaagnede. Enkelte Gange kneb det saa haardt at faa Øjnene op, at hun maatte kaste et Stykke Kakkelovns-Brænde bag efter. For det var ret en Satans Læsende; jeg læste fra Klokken fem hver Morgen til otte, saa gik jeg paa Universitetet til Klokken elleve, og med Undtagelse af en Timestid efter Middagsmaden, læste jeg igjen til Klokken var ti. Der var ikke mer Frihed, end vi lige kunde gaa en lille Tur, hvor vi nu hver for sig fandt det morsomst. Jeg gik tit ned over Amagertorv, for der sad Fiskekællingerne al Tid. Naar saa de sagde: „Vil Herren handle?“ svarede vi: „Ja, hvis vi turde bede om en Portion Grovheder for fire Skilling.“ Men det kan nok være vi saa fik Skjæppen fuld, for Mage til Kællinger var der ikke i hele Kongens Kjøbenhavn til at skælde.

Det var „saa Gud“ mange Aar at læse, og noget skulde vi have at more os med og saa de Djævels Eksamener, for havde de ikke været, kunde vi endda have gjenskudt lidt med Læsningen, men det lod sig nu slet ikke gjøre. I kan tro, der var en Glæde, da jeg kom hjem til mit Bogskab efter at have taget Attestats. Jeg tog saa den ene Bog efter den anden

og kylede dem hen i Krogen; og hver af dem sagde jeg til: „Nu skulde Fanden læse i dig tiere!“

Foruden denne københavnske Guldgrube havde Præsten en til: han havde været Kapellan i Vestervig ved Limfjorden et Par Aar, og han havde snart lige saa meget at fortælle derfra, dog mest om Folkene i Annekssognet, som var Fiskere, og desuden tit var med ved Bjergningen af Skibe, der strandede.

De var ikke flittige til at gaa i Kirke, men de fiskede baade Søndage og Helligdage, naar det var godt Vejr. Saa grundede han over at faa dem til at lade være med dette Søndagsarbejde og holdt en Præken, hvori han lovede dem godt Vejr i Ugens øvrige Dage, naar de vilde lade være med det grimme Søndagsarbejde og hellige Hviledagen, som Vorherre havde budet. Til hans store Forundring lod de ogsaa være med at fiske den næste Søndag, skjøndt det var Havsvejr. Men saa blev Præsten bange, da han tvivlede om at kunde holde, hvad han havde lovet dem paa Vorherres Vegne. Men han fik dog den Slumpe-lykke, at det slog til; dog vovede han aldrig at love saadan noget tiere.

Naar der havde været en Stranding, gik de saa at sige til Alters alle sammen Søndagen efter, og det var for at faa deres Synders Forladelse for de Under-slæb, de gjorde ved saadanne Lejligheder, for der stjal de rigtignok som nogle ramme Tyveknegte. De vilde for Resten godt give Præsten sin Del deraf. Det skammede han sig dog ved at modtage; og han mente ogsaa, det kunde komme ham dyrt til at staa, blev

det aabenbaret; og kun en Gang fik han noget af det strandede Gods, og det endda paa anden Haand. Dermed hang det saaledes sammen, at der var strandet et stort Skib, der var ladet med Mallagavin og Sydfrugter. Nogle Tønder Vin kunde jo sagtens stikkes til Side, som og nogle Foustager med Sydfrugter. Ved Byttets Deling havde en Mand, Præsten havde lidt Kjendskab med, faaet et helt Anker Mallagavin. Han havde bildt sig ind, det skulde været Rom, og var meget fortvivlet over den søde Vin, som han ikke mente at kunde bruge til noget. Præsten tilbød saa at tage Vinen og give ham et Anker Brændevin i Stedet for. Manden slog til; og nu levede de flot med sød Vin et helt Aar; for at faa Has paa den, maatte de endogsaa tilsidst dyppe Grød i den.

Sometider kom han til en By i Annekssognet, hvor der boede 21 Fiskerfamilier, som han saa ind til alle sammen, og hvert Sted maatte han drikke Kaffe med Brændevin i, og var det en af de værste Ture han havde som Præst der i det vestlige Jylland.

Med saadanne Fortællinger udfyldte han hele Vinteren den Tid, som ikke brugtes til at høre os med Leksierne. Det var langt fra de samme Fortællinger hver Dag, nej det var snart al Tid immer ny. Konfirmationen taldes der aldrig om, bare Lektier og Historier, og atter Lektier og Historier. Ved Julen talte han rigtignok om, han helst vilde have sin Julekage fra Nyborg, og vi kunde saa lægge Pengene sammen og give ham, saa skulde han nok faa den bestilt og tilsendt. Vi gjorde som han bad; og saa var den Sag klaret. Til Paasken

formanede han os ikke at ofre for knapt og at give mindst fire Skilling i Tavlen.

Først den sidste Dag før Konfirmationen, omtalte han den. Han sagde det var nok et vigtigt Skridt, da det saa at sige gjorde os fra Børn til voksne Mennesker; men fra den anden Side var det en meget let Sag, da der ikke fordredes andet, end vi bare svarede højt og rask paa det vi spurgtes om paa Kirkegulvet, at Menigheden kunde høre, vi kunde vore Bøger og havde Forstand paa dem, og dernæst at vi svarede ja til tre Spørgsmaal, som han forelagde os, naar vi knælede oppe i Koret. „Det har ikke videre at betyde, men jeg kan dog gjerne, for en Skiks Skyld, gjøre jer kjendt med disse tre Spørgsmaal. Først spørger jeg altsaa: Forsager du Djævelen, alle hans Gjærninger, og alt hans Væsen?“ Og det følger af sig selv, at I skal svare ja dertil. For det andet spørger jeg: „Troer du paa Gud Fader, Søn og den hellig Aand?“ Her svares atter ja. Og for det tredje spørger jeg: „Vil du blive i denne din Daabspagt til dit Livs sidste og salige Ende?“ Her svarer I atter ja. Jeg siger dernæst: „Giv mig derpaa din Haand“. Det gjør I saa villig som kjønne Børn. Jeg læser ogsaa noget mere for jer; men dertil skal I ikke svare. Saa det er bare de tre Spørgsmaal, I har at svare til, og lad mig nu se, I husker det“.

Med denne Forberedelse blev vi konfirmeret; og al Ting løb vel af paa det nær, at en af Pigerne var uopdragen nok til at svare nej, da Præsten spurgte, om hun forsagede Djævelen, al hans Gjærning og alt

hans Væsen. Dog vidste Præsten at faa Sagen i det rette Spor ved at hviske til Pigen: „Husk jeg har sagt, du maa aldrig svare nej.“ Dermed gjentog han sit Spørgsmaal, og Pigen svarede sine Jaer.

Hans Taler mindes jeg godt endnu, men der var kun det mærkelige ved dem, at han med grædende Taarer sagde os, efter at have hørt os i Lærebogen om „Omsorg for vor timelige Velfærd“ at han nu havde forelagt os Livet og Døden, Velsignelsen og Forbandelsen, og bad os at udvælge Livet og leve. Han lod os vide, han stod overfor os med god Samvittighed, at han vidste, han ingen Ting havde forholdt os, saa om nogen af os gik fortabt, blev det vor egen Skyld.

Da vi kom udenfor, sagde Folk, det var en udmærket Konfirmation, at vi var godt oplærte, og at Præsten var en udmærket Mand til at forelægge os det. „Ja“, sagde en meget grædenem Kone, „det var rigtig et sandt Ord, han sagde, han var uden Skyld, om nogen af dem kom paa gale Veje, for han er da rigtignok næsten saa veltalende, som kunde han været en Engel fra Himmelen.“ Jeg maatte undre mig over denne Snak, da jeg mente, Præsten i hvert Fald rent havde glemt at tale med os om, hvad det egentlig var eller vilde sige at blive konfirmeret. Jeg havde ventet derpaa hele Vinteren; og nu hed det sig, vi var konfirmeret, og det var endnu ikke sagt os, og ventelig fik vi det saa ikke at vide, derover ærgrede jeg mig. Men da alle andre sagde, det var en god Konfirmation, tænkte jeg, jeg i det mindste fik tie stille og

lade, ligesom jeg ogsaa var tilfreds, hvad jeg fra en vis Side sagtens kunde være, da jeg blev meget rost, fordi jeg svarede saa godt. Min Fader, som jeg spurgte ud, fortalte mig saa, at det, de egentlig kaldte at blive konfirmeret, var bare at sige ja til de tre Spørgsmaal, Præsten gjorde os. Dermed maatte jeg lade mig nøje.

Om Onsdagen efter Konfirmationen skulde vi have vor sidste Tur til Præsten. Som Leksie til den Dag havde vi det Afsnit i Lærebogen, der stod under Overskriften: „Alterens Sakramente“. Vi blev hørt med denne Leksie, og Præsten sagde, det var nogenlunde godt; og han roste os, fordi vi tog den Sag saa alvorlig. Om Sagen selv, mente han, vi havde gode Kundskaber; og om hvordan det gik til ved selve Handlingen, vilde han nu fortælle os lidt.

„Først vil jeg saa sige jer, jeg faar en Dragt paa, ingen af eder har set mig i endnu. Jeg vil derfor vise jer den i Forvejen, at I ikke paa Søndag skal staa og glo paa mig som en Ko paa en blaa Port, men kan optøre jer som andægtige Mennesker, som det sømmer sig, naar I gaar til Guds Bord.“ — Han viste os derpaa en ny saakaldt Messedragt, som i lange Tider var gaaet af Brug at bære, men som nu igjen skulde tages i Brug. Han tog den endogsaa paa, for at vi rigtig kunde blive tilfredsstillet.

„Dernæst vil jeg fortælle jer, at det er ikke ganske nødvendigt at I gaar helt fastende til Kirke, det er ingen Steder befalet i Guds Ord, og I unge Mennesker har vel ondt ved at taale det. Jeg vil just ikke raade

jer til at proppe jer med Øllebrød og Flæsk eller Finker, som I er van, men at gaa den gyldne Middelvej, hverken gjøre forlidt eller for meget af det, da for lidt og formeget fordærver al Ting. Mit Raad er derfor, at I drikker en Kop Kaffe, og spiser en Smule Smørrebrød. Og dermed vil vi lade den Sag være endelig behandlet.

Der staar saa kun tilbage at sige jer lidt Besked om, hvad jeg nu gjør og siger. — Jeg holder saa først en Skriftetale, og dernæst lægger jeg Haanden paa eders Hoveder og tilsiger eder Syndernes Forladelse i Navnet Faderens, Sønnens og den hellige Aands. Men, det maa I vide, jeg tilsiger jer kun Syndernes Forladelse under den Forudsætning, at I angre og fortryde eders Synder. Det faar i altsaa belave jer paa; der er jo Forskrifter for de Sager i Lærebogen. Hvordan er det nu Stykket begynder: „Til sand Omvendelse udfordres, at vi skal erkjende vore Forseelser med oprigtig Fortrydelse, afbede dem hos Gud i dyb Ydmygelse, samt alvorlig fatte det Forsæt, herefter ikke mere at synde med Villie, men rette vort Levned efter Kristi hellige Lære og lyde ham som vor rette Herre!“ saaledes læste over ti i Munden paa hinanden. — „Rigtig Børn!“ afbrød Præsten dem, „I véd god Besked; følg I kun den Regel, — I kommer, saa Gud, ikke til at fortryde det. Se dette kaldes Skriftemaalet og gaar for sig før Prækenen.

Saa er det endelig selve Altergangen. Ja, det er simpelt hen ikke andet, end at jeg giver jer et lille Brød og lader jer tage en Mundfuld Vin af Bægeret.

Jeg siger om Brødet, det er Jesu sande Legeme, og om Vinen, det er Jesu sande Blod; men det siger jeg, fordi jeg skal sige det; for I kan da ellers nok begribe, det er ikke Jesu Legeme og Blod, men kun Brød og Vin. — Men nu skal I høre, hvordan det gik til, at det blev slaaet fast, vi skulde bruge disse Ord. — Der blev en Gang holdt et stort Møde et Sted nede i det tyske, hvor mange lærde Mænd vare samlede for at afgjøre denne Sag. Mange fandt det mest passende at sige: Det betyder Jesu Legeme, og det betyder Jesu Blod. Men saa var det denne trodsige og forvovne Karl, denne hersens Luther, der i de Dage vilde raade for alt, han slog i Bordet, saa Blækkhusene dansede, og sagde: „Det er Jesu sande Legeme! og det skal være Jesu sande Legeme!“ — Derved blev det staaende; og for den enes Stivsind, maa vi nu alle sammen sige saaledes. Men lad os nu ikke tale videre om den Sag, lad os nu synge den:

Tak Fader, for dit Guddoms Ord,
for Jesu blide Lære, o. s. v.“

Vi sang den nævnte Salme, gik nu hjem, som Præsten paastod, vel forberedte til Altergangen. — Fra selve Altergangen mindes jeg kun, jeg i Kirken sad mellem min Fader og en Snedker, der havde en Datter, som gik til sin første Altergang, lige som jeg. Som det lakkede mod Enden af Kirkefærden, bøjede Snedkeren sig til mig og spørger, om jeg kunde taale Turen. Jeg svarede, det gik nok. Men saa tog han et Stykke

Sukker og puttede i Munden paa mig og siger: „Spis kun du det! Vorherre bliver ikke vred for saa lidt! Det er jo da egentlig heller ikke Mad, men det kvæger ligegodt. Og jeg véd nok, det er stivt for saadanne Karle at undvære Davren.“

15. Om Forandringer i Avlsbruget.

Udskiftningen gjorde ikke saalidt til at fremme Avlsbruget, men dog stod det meget langt tilbage i min første Barndom. Og det var nok omtrent samtidig med, at Folk fik Lov at vælge Mænd, der skulde tale med Kongen om, hvad der kunde tjene til Landets Bedste, at der skete noget i det store. Der var nu først at brakke Jorden. — Jeg mindes saa tydelig den Tid, da nogle af Mændene i min Fødeby brakkede deres Jord, men andre ikke. Det var gjerne de yngre, der begyndte, men Forskjellen paa Avlen blev saa stor, at de tog fat alle sammen inden mange Aar; det skete endogsaa, at den Mand, der ikke havde brakket, kun avlede tredive Tønder Rug, men den, der havde brakket, avlede indtil firesindstyve. — Trods saadanne Kjendsgjerninger var der dog en gammel Mand, som slet ikke vilde have brakket. Hans Sønner var derimod af en anden Mening. De tog fat og brakkede.

Men han græd og paastod, de kom nu fra Gaarden, da Hestene ikke kunde holde ud at trække saa meget, uden de fik Brød, og det havde de ikke Raad til. Det gik dog med Hestene; og allerede det næste Aar avledes der saa rigeligt, der godt kunde blevet Raad til at give Hestene Brød, om det havde været nødvendigt.

Til samme Tid blev der en stor Lettelse i Agerdyrkingen derved at de ny Plove kom i Brug. Folk kunde med disse pløje lettere med to Heste end før med fire, og hørte der kun en Karl til hver Plov istedetfor to før; og Brakarbejdet gik nu let. De ny Plove og Brakarbejdet blev ganske almindelig i Løbet af nogle faa Aar. Men længere Tid krævede det næste ny før at blive gjennemført, og dette ny var Mergelarbejdet. De fleste fandt det urimeligt at dette Ler kunde gavne Jorden, og selv da de fik Syn for Sagen, hvad Fordelen angik, mente de dog længe, det skulde gaa, naar de brakkede og gravede Vandgrøfter. Men Lyst til Vinding er en meget stærk Løftestang; og der var virkelig meget at vinde, saa tog den ene fat efter den anden. Og selv store Vanskeligheder overvandt.

En Mand fortaltes der dog om, der slet ikke vilde mergle, fordi han helt og holdent havde tilegnet sig Ordet, at „Mergelen gav en rig Fader, men en fattig Søn“. Dette skulde nemlig sige, at Mergelen vel i en Række Aar kunde tvinge Jorden til at give en stor Mængde Korn, men den blev saa, efter at have udtømt sine Kræfter, mattere end før. Og dette vilde hin

Mand ikke udsætte sine Efterkommere for, og saa forsvor han aldrig at mærgle. Men det blev ham for haardt, da han saa den store Udvikling rundt om sig, som var en Følge af Mærgelarbejde. Og et Tilfælde viste ham snart en Udvej: Da han var naaet saa vidt, han gjerne vilde have mærglet, naar bare han turde for sin Ed, traf det sig, at hans Søn, der var tolv-tretten Aar, gav sig til at grave Mærgel i deres Vanddam, og kjørte den paa sin lille Vogn ud i Marken og gjødede et kjønt lille Stykke. Aaret efter gav det omtalte Stykke tre fire Gange bedre Byg end den øvrige Mark. Faderen sagde nu: det gavner godt, lille Hans, hvor du mærgler; men din Vogn er for lille, og det gaar for langsomt, skal du baade læsse paa og være Hest selv. Jeg har forsvoret det, eller lovet dem slemme, jeg aldrig vil mærgle, men har du Lyst til at mærgle alle Markerne, maa du have Lov til det; og du maa laane Heste og Vogne dertil. Karlene maa grave paa og jeg vil læsse af for dig. Hans sagde ja, og Mærgelarbejdet gik nu rask frem. — „Nu mærgler du ligegodt, Nabo!“ sagde Folk til ham; „og deri gjør du Ret! — Folk har da heller ikke nødig at holde, hvad de lover den slemme!“ — „Nej, det er — saa bandede han — ikke mig, der mærgler, det er lille Hans. I Fjor kjørte han med sin egen lille Vogn, men det kunde ikke blive til noget, vi har saa nu taget fat at hjælpé ham; men mærgle selv kunde da aldrig falde mig ind; jeg har sat min Saligheds Pant derpaa, og det er ikke til at lege med.“

16. Mine Barndomsminder om Kongen.

Jeg saa aldrig Frederik den Sjette, der var Konge hele min egentlige Barndomstid; men jeg saa en Gang Arveprinsen, den senere Kristian den ottende, ved en Seminarist-Eksamen i Skaarup; og saa trøstede jeg mig med, jeg havde da set den, der stod Kongen nærmest. Men det var for mig ramme Alvor, naar Kongen blev kaldt „Landets Fader“, for alt, der sagdes om ham, tydede paa, han var en virkelig Fader. Især havde jeg hørt det Ord af min Farmor: „Ja, han er da værd at kalde Fader, for han kan da holde Styr paa de store, at de ikke rent ødelægger de smaa; vovest kan han holde Styr paa Degnene og paa dem, der raader over Soldaterne, kunde han faaet Magt med dem, som han fik med Herremændene og mange flere, saa havde vi det godt her i Danmark!“ — Disse Mangler blev der slet ikke raadet Bod paa; og hvad værre var, han forsøgte det ikke en Gang. Men Folk véd nok, der er intet fuldkomment under Solen, og trods disse følelige Mangler elskedes han virkelig som Fader. Der taltes med Stolhed og Glæde om alt, der skyldtes ham med Hensyn til Bønders Frigjørelse fra Herremændenes Tryk, der taltes om alt, Konge og Folk døjede sammen de mange Krigsaar. Men stoltest var dog Folk af hans Færd paa Mødet i Wien, hvor Sagnet lader ham udfordre den russiske Kejser til Tvekamp, da Kejseren erklærede ham Krig. Tvekampen blev virkelig holdt, og Frederik den sjette vandt og friede derved Landet fra en stor Krig.

Senest havde han endog regnet dem ved Siden af Kjøbstadfolk, Præster og Herremænd, derved, at han gav dem Lov til ligesaafuldt som disse at vælge Mænd til at samles som Kongens Raadgivere. Dette sidste lovede Folket sig meget af, for det havde lige frem den Mening om Kongen, at naar han bare fik Bøndernes Mening og Ønske at vide, vilde der kunne raades Bod paa mangt og meget.

Der var dog et, jeg slet ikke kunde lide Kongen for; og det var fordi han vilde ikke tage sig af „de hellige“. Jeg havde faaet Kjærlighed til dem i mine første Børneaar, og denne Kjærlighed var vokset med mig. Nu som større hørte jeg, de blev sat i Tyvehullet og maatte betale saa mange Penge i „Mulκτη“, bare fordi de rejste omkring og glædede Folk med at synge og læse for dem og tale med dem om, hvordan de bedst kunde komme op til Vorherre, naar de en Gang døde. Da jeg blev større, læste jeg om, at de hellige ogsaa var blevne forfulgte af Jøder og Romer; og jeg gyste ved at tænke mig, at Kongen og Præsterne var lige saa slemme som Pilatus og de jødiske Præster. Det gjorde mig især ondt for Kongen, da jeg mente, det var dem, der bildte Kongen ind, de hellige var slemme. Og det undrede mig, Kongen ikke var saa klog, at han vidste, Præsterne var nogle Skarn, de fleste af dem. Jeg talte endog med min Fader om det, men han svarede mig, at Kongen var kun et Menneske ogsaa, derfor var han nødt til at gaa efter de store i saa mange Stykker. Vorherre tog sig desuden nok af de hellige, naar hans Time kom.

Jeg følte, Kongen var noget undskyldt efter Faders Forklaring, men jammerligt var det med de slemme Præster.

Jeg fik kort efter Lejlighed til at høre, hvordan Præster tog dem af Sager, Kongen spurgte dem om. — Jeg legede en Dag med flere Børn ved Gadekjæret, hvor Præsten stod og talte med sine Folk, som grov Mørgel der. Han sagde dem, han Dagen efter skulde have de to Heste til en Rejse hen i Landet til et af de Satans Konventer, saa de kom til at hjælpe dem med de to. „Hvad gjør I Præster ved de Møder? — at I æder og drikker og synger Skaalvers, hørte vi, da I var samlet hos os“, siger en af Karlene, „men I gjør da vel mer?“ — „Ja — Gud bevar os!“ svarede Præsten. „Æder og drikker gjør vi og synger iblandt for ikke at kjede os. Ellers siges der, det er meget vigtige Sager, skjønt jeg synes, det er ikke noget at gjøre saadant Væsen af. Der er foreslaaet at udelukke de Ord af Daabspagten om Jesu Nedfart til Helvede; men Kongen vil ikke, før han har hørt sine Præsters Mening derom.“ — „Hvad er saa jer Mening?“ spurgte Karlen. — „Vi har, saa Gud, ingen“, svarede Præsten, „og mig er det lige kjært, hvordan Sagen bliver ordnet. Jeg siger, hvad de befaler mig!“ — „Men hvad er Kongens Mening?“ spurgte Karlen. — „Det véd ingen“, svarede Præsten, „vidste vi den, gik vi ind paa den alle — men han tier!“ — Saaledes faldt dette Ordskifte, der hos mig avlede dyb Foragt for Præster, men Medynk med Kongerne, der var nødte til at spørge saadanne Præster til Raads.

77. Fra mit Ophold i Præstegaarden.

Jeg var som allerede fortalt kun tolv Aar, da jeg forlod Hjemmet og blev Tjenestdreng i Præstegaarden, saa mine to sidste Skoleaar og min Konfirmation hører egentlig hen til mit Ophold der, men derom er jo allerede fortalt. — Det følger jo næsten af sig selv, det gjorde et smerteligt Indtryk paa mig at forlade Hjemmet; men jeg havde gjort det til et fast Maal at bære det hos mig selv og slet ikke lade mig mærke med noget. Mine Forældre og Præstens syntes vist ogsaa, det maatte være svært for mig, og de havde da ogsaa aftalt, jeg indtil videre skulde have Lov til selv at vælge, enten jeg vilde sove om Natten i Præstegaarden eller gaa hjem, og jeg var ikke saa lidt tvivlrædig i denne Sag. Men en ældre Broder, som jeg egentlig skulde afløse, sagde til mig: „Du er da ikke saa forkjælet, at du gaar hjem om Natten! Det kan godt være, Præsten og Madammen ikke bryder dem om det, men du kan tro, Karlene vil drille dig med det!“ Dette blev afgjørende for mig, jeg bestemte mig lige straks til at blive i Præstegaarden om Natten som en „rigtig Dreng“.

I Præstegaarden havde jeg det meget godt. Præsten var i sit Hjem en fredelig, mild og venlig Mand, og det var nærmest ham, jeg stod under. Ved flere Lejligheder blev jeg da ogsaa stillet til Karlernes Raadighed, og da var det jo særlig Avlskarlen, der havde over mig at sige; men heller ikke her var jeg udsat for noget, for den samme milde og fredelige Stemning,

som udgik fra Præsten, gjorde sig for Resten gjældende mellem det hele Tjenerskab. Det kan ogsaa nok være, de snart forstod, jeg var Præstens Yndling, saa de frygtede, det kunde maaske føre Ubehageligheder med sig at være haard mod mig. Var Præsten mild og fredelig, var hans Kone heftig og lunefuld; og imellem hende og Pigerne gik det ikke nær saa fredeligt til; men selv naar hun i sin opblussende Heftighed støjede med Pigerne, indlod hun sig aldrig med Karlene; og til disse regnede hun sagentens mig.

Men noget var der i Præstens Hus, som jeg endnu tænker paa med Gru; den Raahed og de sædelige Udskjelser, der gik i Svang, har jeg Gud ske Lov aldrig siden været Vidne til. Det kan nok være, det var for vidt dreven, naar en af Karlene med Stolthed udbrød: Her i Præstegaarden bryder ingen sig om det sjette Bud — det skulde saa være Madammen eller Drengen; men slemt — forfærdelig slemt var der. Jeg mindes endnu saa levende, hvor rystet jeg følte mig, naar jeg hørte de forfærdelige Strømme af Eder, der daglig brugtes. Alle bandede: Præsten og hans Kone bandede, Pigerne bandede, og Karlene er det jo ikke en Gang værd at tale om. De havde to smaa Dreng, der ikke en Gang kunde „snakke redt“, de bandede ogsaa. De to Smaafyre var meget for at være i Folkestuen om Aftenen, og Karlene tog dem saa paa Skjædet og lærte dem — at bande. Og naar de saa ikke rigtig kunde udtale Ederne, lød en skrallende Latter mellem Pigerne og Karlene, selv Præstekonen fandt det uhyre morsomt og lo med, naar hun kom

til. Men Præsten rystede dog paa Hovedet, da han en Gang kom til under en saadan Øvelse, og sagde, saadant kunde de tidsnok lære, men han gjorde ikke noget for at hindre det; i det mindste fik han ikke noget sat igjennem. Jeg skylder dog hans Minde at sige eller skrive, jeg hørte ham en Gang tale med sin Kone om denne Sag, og i det jeg traadte ind i Stuen med en Favnfuld Brænde, imødegik hun Præsten og ytrede til Slutning: „Vi bander jo selv med, lille Mand, lad dog Børnene have den Fornøjelse“; og, mens jeg lagde Brændet ordentlig til rette bag Kakkelovnen; fortsatte Præsten: „Ja, min Pige! men skjønt vi nu bander selv og følgelig ikke regner det for saa stor en Synd, maa vi dog af Hensyn til Folk udadtil sætte os imod, det bliver drevet rent systematisk.“ — „Ja, men de holder dog saa meget af at være i Folkestuen; og jeg synes virkelig, det er Synd at tage det Morskab fra dem; desuden har vi det saa roligt, naar de er der ude.“ Mere hørte jeg ikke, for jeg var vant til at gaa ud igjen som „en pæn Dreng“, naar jeg var færdig med mine Sager.

Kirkegangen havde faaet et Opsving i Sognet de første Aar, Præsten var der. Alle beundrede hans Veltalenhed og Sang. Nu, efter nogle faa Aars Forløb, truede det med at gaa tilbage igjen i de gamle Folder; og det var, i det mindste lod det saa, Præsten og hans Kone en Hjærtesorg. De talte tit om denne Sag; og jeg hørte en Gang hende udbryde: „Du taber en Del af din Anseelse, lille Magnus, og det bliver vist ogsaa til Tab for os!“ — „Aa, med Tabet har

det ingen Nød“, trøstede Præsten, „det er bestandig bleven ved at gaa fremad med Indtægterne i Kirken; men vi faar foregaa Menigheden med et godt Eksempel: Du faar gaa i Kirke hver Søndag, du faar se at lade dine Piger gaa i Kirke ogsaa, i det mindste faar de skiftes; jeg skal se, hvad jeg kan opnaa hos Karlene denne Sag vedkommende; ser Menigheden, vi tager denne Sag alvorlig, kan det aldrig fejle, at Eksemplet vil virke.“ Madammen fulgte nu virkelig sin Mand i Kirke hver Søndag, og hun fik ogsaa sat igjennem, at hendes fire Piger skiftedes til; de bandede og støjede forfærdelig derover, men det lo Madammen kun ad. Præsten kom derimod ikke længt med sine Karle; da de havde gaaet hver et Par Gange, fandt de paa alle mulige Udflugter: først paastod de, at eftersom Pigerne vare fire, og de kun tre, fik Præsten finde sig i, der kom ingen af dem hver fjerde Søndag, for hvorfor skulde de egentlig plages mere end Pigerne. Skjønt jeg nu egentlig var tvungen til at møde i Kirken hveranden Søndag som Skoledreng, der var over ti Aar gammel, saa læmpede Præsten det dog saaledes, at jeg hver fjerde Søndag skulde gaa i Kirke som Præstens Karl. Sagen fandt jeg ligegyldig, da den hele Forandring bestod i, at naar jeg var kommanderet i Kirke som Skoledreng, skulde jeg tage Plads paa en af Bænkene, der var hensat i Koret, men var jeg sendt i Kirke som Præstens Karl, skulde jeg tage Plads i den Stol, Præstens Karle havde Stude, for at Folk kunde se, Pladsen var ikke tom. Men Præsten maatte snart give efter over for Karlene, og

inden mange Maaneder var det hele faldet sammen. Og da jeg blev konfirmeret, holdt jeg ogsaa op med at gaa i Kirke. Præsten talte med mig derom, men jeg paastod, det var mig helt umuligt at komme i Kirke, da jeg næsten al Tid om Søndagen blev sendt enten i et eller andet Ærinde, snart af Madammen, snart af Karlene, enkeltvis ogsaa af ham selv. Til Dels stod Sagerne virkelig ogsaa saaledes, for med at løbe Ærinder var der virkelig aldrig travlere end om Søndagen; men havde jeg haft lidt mere tilovers for Kirkefærden, var der jo nok bleven Lejlighed en Gang imellem; men paa det Sted var jeg helt og holdeut et Tidens Barn.

Min meste Tid tilbragte jeg om Sommeren med at arbejde i Haven, og om Vinteren med at hugge Brænde og bære Brænde til Kakkellovnene, men ved Siden deraf skulde jeg saa at sige staa til alles Tjeneste. Desuden gik jeg Ærinder; og der gik sjælden mange Dage over, jeg jo var paa Broholm. Om Vinteren maatte jeg tit af Sted om Aftenen; dette hugede jeg kun daarlig fra først af, da jeg vidste, Ordet gik, der var meget slemt med Spøgeri paa denne Vej. Klage for Præsten eller Madammen turde jeg ikke; de vilde heller kun have lét mig ud, for de var helt og holdent inde paa Tidens moderne Tankegang, hvorefter der slet ingen aandelige eller overnaturlige Magter var til, men alt var en ligefrem Følge af en eller anden Naturkraft. Saa klagede jeg mig for min Fader; og skjønt han efter sine Forudsætninger var enig med Præsten, saa vidste jeg, han fik ondt ved at sno sig fra det, eftersom han

selv en Aften nogle Aar tidligere havde været i Følgeskab med noget fra Broholm til Gudme, som han selv kjendte for Spøgeri. Han trøstede mig ogsaa med, jeg havde intet at frygte, eftersom jeg gik paa mine lovlige Veje, naar jeg var sendt af Præsten eller andre, der havde over mig at byde. Han lærte mig ogsaa, det var godt at gaa ved den højre Side af Vejen. Min Farmoder og min Moder lærte mig, det var bedst at bede Fader vor og gjøre Korsets Tegn for mig. Men jeg holdt mig mere tryk ved dette sidste Raad, eftersom jeg følte, jeg ved Brugen deraf gav mig Himlen i Vold; og Tid efter anden blev det mig lige kjær, enten jeg gik den ene Tid eller den anden. Og jeg lagde tilsidst Vejen over Kirkegaarden, naar dette faldt mig nemmest. Præsten roste mig derfor, og han glædede sig paa Oplysningens Vegne og udtalte, at den dog nok snart vilde sejre over Overtroen.

En Aften lige ret før Jul gjorde jeg, som der blev sagt mig, ved „min Flinkhed“ Madammen en særdeles Tjeneste. Hun fik lige i Mærkningen Indbydelse til et rigtigt underholdende Selskab, som skulde være Dagen efter; men der blev netop baaret Sørgetøj i Slægten, og Madammen fandt, det var mod god Tone at komme i Selskabet, naar hun ikke ogsaa kunde anlægge Sørge-dragt, men dertil manglede hun nogle sorte Bendo-løkker og nogle andre Smaasager. Jeg hørte netop, hun skiftede Ord med Præsten om denne Sag, da jeg var inde med Brænde, men det faldt mig rigtignok ikke ind, jeg skulde afsted efter de savnede Sager.

Et Kvarterstid efter kom Præsten og Madammen ligegodt ud i Kjøkkenet, hvor jeg sad, og fortalte mig, jeg var en rigtig god Dreng, dersom jeg vilde gaa til Svendborg endnu i Aften og hente de omtalte Sager — i Morgen var det for sent. Men i Fald jeg var rigtig kjed af det, maatte jeg godt være fri, men de vilde ellers være rigtig glade, hvis jeg gik. Jeg sagde mig straks rede dertil; og mens jeg klædte mig lidt om, skrev Madammen et Brev til sin Manufakturhandler, hvormed jeg gav mig paa Vej. Fra Svendborg til Gudme er lidt over syv Fjerdingsvej; og at gaa halvfjerde Mil i en mørk Vinternat, for en Dreng mellem tretten og fjorten Aar, vilde selv i vore Dage blive set som noget kjækt, men i hine Tider følte en egen Gru ved at færdes i Mørket. Der stødte mig ellers slet ikke noget særegent til, og før Klokken slog ti, traadte jeg igjen ind i Præstens Kjøkken, hvor baade Præsten og Madammen kom mig i Møde med Lys. Alle Ærinderne var vel røgtede; Madammen gav mig Smørrebød med Pølse paa og et Glas Mjød til; men Præsten gav mig en Mark; og af dem begge blev jeg overøst med Ros.

Samme Vinter mødte der mig noget, jeg ikke gik saa dristig paa. Det var en Søndag Aften, der var Selskab i Præstegaarden; og Kuskene sad sammen med Gaardens Karle og Piger i Borgerstuen. Det gik livligt til; og især blev der som al Tid ved saadanne Lejligheder fortalt en Mængde Sagn, dels om et og andet, vedkommende selv havde oplevet, eller til sine Tider et eller andet, der har gaaet fra Mund til

Mund i mange Led. Et af de sidste blev fortalt af en, der nogle Aar forud havde ligget i Odense som Dragon; og det drejede sig om, at Fanden selv havde spillet Kort i Selskab med nogle Dragoner, hvoraf den ene, hvem Spillerlykken gik imod, ligefrem havde udfordret ham til at komme sig til Hjælp. Og da det sent ud paa Natten opdagedes, hvad Herre de havde i deres Selskab, maatte de hente en Præst fra Landet, som manede ham bort. Og dette udgav han ikke for et gammelt Sagn, men som noget, han selv havde oplevet. Det gjorde da ogsaa et sært Indtryk paa de samlede; og en Stund sad alle tavse, men da hørtes støjende Røster fra Stuen, hvor Herskaberne sad; der blev sunget Skaalevers. Den omtalte Dragon foreslog nu, at eftersom „de Fornemme“ nu tog dem en Taar, var det i sin Orden, Smaafolk ogsaa sørgede for deres Legemer, Vin havde de jo ikke Raad til, men en Kande Brændevin kunde ogsaa lette lidt paa Sindene. Der blev snart „skillinget sammen“, og en Henvendelse skete til mig om at hente det i Byen. Mod Sædvane krympede jeg mig; og Karlene udbrød: „Hvad gaar der af Drengen?“ — Men Fortælleren fattede snart, det var Indtrykket af hans Sagn, der skræmmede mig, og tog sig for at trøste mig ved at sige: „Du skal ikke være bange min Dreng, for Fanden tager ikke Discipler!“ Hermed sigtede han hen til, at jeg den Vinter gik til Konfirmationsforberedelse. De andre stemmede i med, og jeg tog Lejlen, slog et Kois for mig og gik.

18. Som Dreng hos Oldermænden.

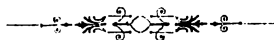
Om Efteraaret 1840 fik jeg Tjeneste hos en Gaardmand i Byen. Dette var i Grunden mere efter min Smag. Den Gang som endnu følte jeg mig bedst hjemme mellem Bønder. Der var nu saa meget, jeg nu fik at se og kom til at opleve, som jeg hidtil kun havde kjendt af Omtale. Der var nu Hoveriet, der var Møderne i Bylavet, der var Gilderne, og der var mange andre Sammenkomster. Men der var nu særlig det Ny, som rørte sig i Tiden.

Frederik den Sjette havde været Bøndernes Ven. Nu var han „henslumret i Fred og hvilede hos sine Fædre“. Bønderne satte i Sandhed saa høj Pris paa den Forandring, der var foregaaet i deres Stilling de sidste to tre Snese Aar, at det vist vilde varet en Tid, før de havde higit efter en forandret Regeringsform, dersom de ikke var blevet stærkt paavirkede fra andre Sider; men det blev de. Tiden, som der er sagt om, den gaar frem og skaber idelig nyt, havde saa meget nyt i sig, at nogle blev vundet for det og Mængden overvældet af det.

Indtil de sidste Aar havde alle Forandringerne kun nærmest rørt ved deres Forhold til Herremændene, Hoveriet og Jordens Dyrkning, og hvad her var sket, kjendte Bønderne for lige saa mange Forbedringer. Men der blev tit sagt, „der var aldrig saa fed en Bitte Flæsk, der jo var en Kjertel ved.“ Og dette var, naar Talen faldt om Skoletvangen, om det uhyre Tryk, Anlægget og Forbedringer af Vejene var; og selv

Gjordemodervæsenet og den saakaldte Vaksination regnedes til de nymodnes Tryk, de store plagede Bønderne med, skjönt det da var klart som Dagen, de to sidstnævnte Sager aldeles ingen Nytte var til, men kun var beregnet paa at plage Smaafolk og fattige Bønder med. — Det maa dog mærkes, at Udtrykket „fattige Bønder“ just ikke passede længer: Bønderne var virkelig nu godt paa Vej til at blive velstaaende, for Merglingen, Brakningen og Udgravningen af Jorden havde allerede vist sine Frugter. Stænderforsamlingerne havde allerede hørt op at interessere Bondestanden. De havde virkelig troet, at naar bare deres Bønner kom frem for Frederik den Sjette, saa vilde han straks opfylde dem. Men de blev snart kloge paa, det var de store, der førte Ordet i Stænderforsamlingerne; og selv naar baade store og smaa enedes om at bede Kongen om et eller andet, svarede han: „Vi alene vide, hvad der tjener til Landets Gavn.“

Nu kom imidlertid Loven om Sogneraadene, og det bragte Røre i Tingene. „Hvad skal de Sogneraad dog egentlig være Gavn for?“ spurgtes der meget ivrig, da Præsten kom i Mændenes Lav for at tale med om Sagerne. Han og Herremanden var jo i dette Stykke som en af dem: de skulde være med at vælge og kunde vælges ind i Raadet, sagde han. Dog med Herremændene, fejede han til, var der den Hage ved, de havde Lov at tage Sæde i Raadet uden at blive valgt.

II.

Til Kolds Mindekrans.

Af

Rasmus Hansen.

Jeg var ikke længer nogen dunhaget Ungersvend, da jeg blev kjendt med Kold: jeg var fyldt de tredive Aar. Min Livsgjærning stod tydelig for mig; jeg vidste, jeg skulde holde Skole, men jeg vidste ikke hvordan. Det blev Kolds Gjærning at klare dette.

Allerede som D. eng, ja som lille bitte Dreng, legede Skolegjærningen i mine Barnedrømme, og jeg er vis paa, det var min Engel, der alt i Tide ledede mine Tanker den Vej. Ved en Overhøring af Bispen fandt denne, jeg var en Dreng med sjældne Kundskaber og vilde blive en udmærket Skolelærer. Han skaffede sig Oplysning om min Slægt og fik saa at vide, den var hæderlig men uformuende. Derfor vidste han Raad. Han overtalede en rig Godsejerinde til at lade mig oplære. Hun gav ogsaa min Fader Tilbud derom, og han tog derimod. Han spurgte mig dog, om jeg havde Lyst, og sagde, det kunde ellers ikke nytte, for det var den, der skulde drive Værket. Efter et Par Dage sagde jeg rent ud nej, som jeg grundede paa den

Kjendsgjerning, at Skolelæreren, med al sin Velvilje mod mig selv, var et meget forhadet Menneske, især af alle Byens Børn, og det gysede i mig, bare ved at tænke, jeg kunde blive ligesaa forhadet. Min Fader svarede: „Et saadant Tilbud faar Du næppe mere, men derfor maa Vorherre raade! Jeg har givet dig mit Ord, maaske er det fejl af mig, men tvinge dig kan jeg ikke. Du faar saa svinge Plejlen og følge Ploven.“ Saa plejede jeg og tarsk, drog i Krig og blev saaret, og en Tid var der ringe Udsigter til, at jeg skulde blive en fuldtagen Bondekarl mere. Mens jeg laa paa Lasarettet, fik jeg dog atter Tilbud fra Kristen Hansen her i Vejstrup om Understøttelse til at tage paa Lærerskolen, for derefter at holde Skole for hans Børn, som det var ham pinligt skulde søge Almueskolen. Jeg sagde atter nej. Min Fader sagde: „Du er noget sær ad dig; dog staar det for mig, du bliver Skolelærer; alle gode Gange er jo tre, den tredje Gang siger du ikke nej, og Tilbudet kommer nok.“ Ja Tilbudet kom, og jeg sagde ikke nej. Min Fader var den Gang død, han fik det, efter Hverdags-Tankegang, ikke at se. Jeg var, som sagt, over de tredive Aar. Jeg havde slet ikke angret, at jeg var bleven ved Bondegjerningen, og dog var jeg ikke glad som før. Jeg var fulgt med Tidens og Livets Udvikling, stod maaske endog noget fremskudt, og dog var en vis Livslede ved at snige sig ind hos mig; jeg har tænkt saa tit, jeg var vist ikke god at omgaa. Det var saa i Høsten 1855, jeg laa syg af en Forkølelse. Som jeg laa, drog Livet mig forbi i mange farvede Billeder; min Verden var

jo nu langt større, men og langt værre, end da jeg legede og drømte i mit „Gudhjem“, skilt fra det onde ved „dunkle Skove og aaben Strand“. For første Gang i mit Liv følte jeg en sælsom Længsel efter og en underlig Kraft til at tage fat og hjælpe det Liv fremad, jeg elskede saa højt, men som jeg saa havde trange Kaar. Uden at sige noget Ord og uden „at vide hvad eller hvor“ hengav jeg mig til dets Tjeneste. Det var som en meget kjendt Stemme hviskede mig i Øret: „Nu er Tiden kommen, du skal holde Skole. Men du skal ikke paa Lærerskolen, for der visner du, du skal paa en Højskole, der grønnes du.“ Jeg prøvede, om jeg kunde mindes at have hørt om en Højskole. Jo rigtig, jeg havde hørt om Hindholm paa Sjælland. Det var altsaa „mer end en Drøm“. Forkølelsen fornam jeg ikke mere til; jeg stod op, klædte mig paa og gik ud og sagde Kristen Hansen det. Han svarede: „Jeg vidste nok, det maatte komme, men jeg vidste ikke hvordan. Men det er nu et Ord! Du holder Skole og rejser til Hindholm med det allerførste.“

Tiden trak sig dog ud, min Rejse til Hindholm blev udsat, og med Hensyn til Skolen, der skulde begynde var vi uklare. Saa skete det, at Kold, den Gang lige saa ukjendt, som senere kjendt, den Gang lige saa udraabt, som senere æret, han drog fra Dalby for at søge Læresvende. I Trunderup spurgte han en Kone, om hun kunde sige ham et Sted her ned efter Svendborg, hvor han kunde vinde ny Venner og maaske faa Læresvende til sin Skole. Hun viste ham til Kristen

Hansen i Vejstrup. Saaledes kom Kold til os. Da han fik at vide, jeg tænkte at holde Skole for Børn og troede, jeg paa en Højskole skulde lære den bedste Maade at gribe Sagen paa og nærmest havde tænkt paa Hindholm, dog kun fordi det var den eneste, vi vidste, sagde han: „Det er vel gjort eller rettere sagt, De vil holde Skole, det er rigtig, at De vil gjøres kjendt med Maaden paa en Højskole; men Hindholm er ingenlunde Stedet, De skal gjøres i Stand til den Gjærning, ja de forstaar dem slet ikke paa den Sag der; nej, derom maa De søge hos mig, jeg har selv en Børneskole, De kan komme i og gjøre Dem kjendt med Maaden. Vi har alt gjort en Bondekarl i Stand; han udstod Prøven i Ranum sidste Sommer og holder nu Skole i Sanderum ved Odense, og det gaar, og det maa kunne gaa med Dem ogsaa.“ Hans Ord var mig Borgen for, jeg skulde paa hans Skole, men Prøven gjorde jeg rent ud. Indsigelse imod. „De holder selvfølgelig Skole ligesaa godt foruden“, svarede han, „men det giver Dem en Sikkerhed, De ikke skulde undvære, og maaske bliver det en Nødvendighed for Myndighedernes Skyld; dog derom kan vi tale siden.“ Da han senere gik sammen med Kristen Hansen, spurgte denne ham: „Tror De, Rasmus kan blive til at holde Skole?“ „Jo, han er af den rigtige Slags.“ „Men De talte dog saa lidt med ham, hvordan bliver De saa klog paa det?“ „Det ser jeg paa Folks Øjne“.

Det var virkelig sært, baade for mig selv og andre, da jeg 1. Novbr. 1855 skulde rejse til Højskolen i Dalby paa Hindholm. Det var noget saa nyt, at Folk saa paa os,

som var vi fremmede Dyr, da vi af og til paa vor Rejse maatte fortælle om, at jeg skulde paa Højskolen; og det var først nord for Kjærteminde, nogen vidste Besked derom. Da jeg fortalte Kold derom, sagde han: „Ja, men nu er Vejen aabnet helt igjennem, og inden femten Aar har mange rejst den, og alle ved Besked derom.“ Hvad jo fuldelig er gaaet i Opfyldelse.

Jeg spurgte en Gang Kold, hvoraf han vidste med saa stor Sikkerhed at jeg skulde til hans Skole; og hvoraf det kunde komme, at hans Ord derom havde en saa afgjørende Virkning paa mig, at jeg ikke en Gang fik Stunder til den saa meget gængse og dagligdags Tvivl: „Mon han ikke snakker for sin egen Æske?“ men følte mig straks overtødet af Ordet, som det lød, svarede han: „Det sidste er lettest at svare paa, og derfor tager vi det først, det var et Sandhedsord, et menneskeligt Sandhedsord, jeg udtalte. Der var saa meget af Sandheden, at det kunde fæste Rod hos Dem, og saa udrettede det, hvad Sandhedsaanden vilde have udrettet hos Dem. Det første Spørgsmaal derimod maa jeg gjøre en lille Omvej for at svare ordentlig paa. Vi har, som De véd, tre Højskoler: Rødding, Hindholm og min. Ja, vi har egentlig et Par flere, men de er ikke saa bestemt udprægede, og gaar vel tildels i de andres Kjølvand. Rødding kom først; den er egentlig et Værn mod den frembrydende Tyskhed, grundlagt for at udvikle Kæmper til at byde den Spidsen og muligen give den sit Knæk. Dernæst kom Hindholm paa Sjælland, Adelsvældens Hjemstavn, grundlagt af Bondevennerne, for at danne Kæmper til den

Strid, de har optaget mod Herremændene, for hvad de selv kalde Lighed og Frihed. Foruden dette særlige lægger de dem begge Steder efter nogle andre Kundskaber som Biting. Min Skole derimod er grundlagt for Livet, den skal danne Kæmper til den al Tid standende Strid mellem Liv og Død, den Strid, der aldrig vil blive endt, fordi den udgaar fra Livet og Døden selv, ikke som de andre to, der udgaar fra forskjellige af Dødens Virkninger. Disse Virkninger vil tabe sig tilsidst som Bølgeslaget, der fremkommer, naar en Sten kastes midt i en Dam med en rolig Overflade: Bølgeslaget udvider sig i større Kredse, støder mod Bredderne, taber sig, og Overfladen er atter klar. Kraften var kun et Tidens Tryk. Den Kamp, jeg vil danne Kæmper til, er derimod standende, i det mindste Tiden ud, fordi Liv og Død er Arvefjender, og de bor hinanden saa nær, meget nærmere end Dansken og Tysken, meget nærmere end Herremanden og Bonden, de bor sammen i samme Bryst. Derfra skal Kampen udgaa, som Ordet lyder: „Fej først for din egen Dør!“ Mennesket fægter al Tid hen i Vejret, naar det ikke véd disse tre Ting: Hvorfra det er udgaaet, hvad det har at gjøre her i Livet, og hvor det kommer hen, naar det vandrer herfra. Mennesket er udgaaet fra Gud, Sandhedens og Kjærlighedens Gud, skabt i hans Billede, men faldt straks i Begyndelsen af Levnetsløbet; saa kom Kampen, den vilde og maatte komme alligevel, hvorledes er unyttigt at bryde sit Hoved over, den maatte rette sig efter Faldet. Vorherre véd Raad mod Uraad, han fandt ogsaa her et godt Raad,

han vidste det straks, udtalede det jo alt i Edens Have, nærmest som en Dom over Slangen; men ens Død er jo en andens Brød, som Ordet lyder. Mennesket optog det ogsaa saaledes, optog det som et Løfte om Hjælp i deres store Nød. Det var Vilkaaret for Frelsen, og derom drejede Kampen sig til Tidens Fylde kom, og Kvindens Sæd, den lovede, den ventede, fødtes til Verden. Indtil den Tid stod alle de paa Livets Side, der kæmpede for at fastholde Ordet om denne Kvindes Sæd; siden den Tid staar alle paa Livets Side, som hører hans Ord og varer det, med andre Ord, som tror og bliver døbte. Dette er egentlig det, Mennesket ene har at leve, at kæmpe for i Tiden. Mange Veje fører til Rom, Verdens Hovedstad, kun denne ene fører til Himlen. Og saa er i Grunden det tredje Spørgsmaal, hvor vi kommer hen, naar vi vandrer herfra, løst. Vi indgaar jo saa til det Rige, der var beredt til os, før Verdens Grundvold blev lagt. Og just fordi jeg véd og tror dette, derfor véd jeg og er fuld sikker paa, De og alle, der har Kjærlighed til dette Liv, skal i min Skole. Og særlig er det nødvendig for Dem, der vil holde Børneskole. Det var jo en Elendighed at opdrage Børn til Bondevenner eller Herremandsfjender, hvad det nu nærmest er, de ligger og famler med derovre paa Hindholm. Og det er for lavt stilet at begynde med Kampen mod Tysken som Udgangspunkt, som de gjorde der ovre i Rødding, selv om de tror, hvad der jo blev gaaet ud fra ved dens Aabning, at de kan mane op af Graven „den Slægt, som døde“.

I et Møde paa Skolen kom denne Sag atter paa Bane, ved at et Par Mænd gjorde Indsigelse mod nogle af hans Udtalelser mod Bondevennernes Virksomhed, og mod hans Opfattelse af Kampen mod Tyskheden. De grundede deres Indsigelse paa, at de andre havde ligesaa gode Hensigter som han, og deres Virksomhed maatte derfor kaldes ligesaa ret, maaske endog noget mere nyttig, fordi den greb ind i det virkelige Liv. Kold svarede: „Deres Hensigter har jeg aldrig givet mig af med at dømme; men det er jesuitiskt af jer at paastaa, deres gode Hensigter skal hellige Midlerne, de bruger. Og det er daarligt at mene, Menneskers Virksomhed i sin fulde Ret, fordi de i en god Hensigt kæmper som i Blinde. Og hvad Liv, der er mest virkeligt, det aandelige, eller det haandgribelige, faar hver se paa med de Øjne, han har.

Iøvrigt skal jeg nu feje for min egen Dør og klare min Synsmaade. Om det er en nyttig og gavnlig Kamp, Bondevennerne fører mod Herremændene, er jeg lige saa usikker om, som jeg er paa det rene med, at det er en god Sag, de har taget dem af i Rødding, og jeg er kun uenig med dem om Maaden, de tager det paa. Jeg har sagt, de stiler eller sigter for lavt. Det er nu en Gang Menneskelivets Vilkaar, selv i sine bedste Klæder, med de reneste Hensigter og den kraftigste Viije, at det daler. Det kan i Virkeligheden slet ikke. tilsyneladende kun til en Tid, holde sig selv oppe, uden at en højere Magt griber ind og ligesom hæver det en Kjende op, ellers sank det hjælpeløst til Jorden. Denne tilsyneladende Tid for ethvert

Folk er selvfølgelig dets Barndomstid, som for vort Folks Vedkommende er det første Tidsrum af vor Oldtid. I Virkeligheden dalede vi gennem Løbet af denne Tid, men det blev især kjendeligt i den senere Oldtid, da det kun var tilnøds de folkelige Skalde kunde hæve en enkelt i Folket saa meget, at han mindedes; hvad Rod, han var rundet af, og hvad Maal, han skulde naa, og faa ham til at kæmpe derfor. Dette er især kjendelig paa Islænderne, *Torstein den Vise* og hans Arvetager i aandelig Forstand, *Torvald Vidførle*.

Det var i yderste Frist, Kristendommen kom, naar Folkelivet ikke skulde fortvivle; men det var ogsaa i det rette Øjeblik, da alt vort eget var sat til, al vor Arvedel borte, at Faderen kom os i Møde med Kristendommen, den højeste Livskraft, der er mægtig til at bære os igjennem vort folkelige Levnetsløb, der, som vi haaber, skal fortsættes til henimod Verdens Ende; dygtiggjøre os til al god Gjerning og hæve os til det Rige, der er redt for os fra Verdens Ophav. Dette kan Kristendommen — og dette kan kun Kristendommen. I Skjolds, Frodes og Uffo hin Spages Dage var der nogen Mening i at yppe en Kamp for vort Folkeliv med at mindes, af hvad Rod vi er rundet, da var der Folkekraft, og der var kun Folkekraft. Nu vil Folk, der tager fat paa saadant; ikke naa stort længere end en Mand, jeg har hørt fortælle om henne i Ryslinge; han vilde flyve og troede, han kunde, naar han først krøb noget til Vejrs; han lavede sig saa en Fjerham, krøb op i Kirke-taarnet og fløj ud fra Lydhullet, men — faldt paa Sadelmagerens Mødding, tæt uden for Kirkegaardsmuren.

Jeg véd nu ikke, om De har fattet mig; jeg har nu sagt det saa godt jeg kan. Jeg vil gjentage det: Paa Hindholm kæmpes om mit og dit. De har ogsaa slaaet af paa deres egen Overbevisning, som jeg tydelig mærkede, da jeg paa et Besøg der gjorde dem opmærksom-paa, hvor underlig det var, de kunde tie til alt, hvad Bondevennerne fandt paa, og efter Ordspøget: „Den som tier, han samtykker“, maatte Folk have Ret til at tro, de vare enige med dem. De sagde imidlertid, de var ingenlunde enige med dem i alt, men Folk spyttede ikke, naar de havde Mel i Munden. Naa, sagde jeg, det vil sige, I tør ikke være jer selv.

Det tør de i Rødding. Men der er de ved at komme ind paa en anden Afvej: De staar Fare for at ville være sig selv nok. Og Sagen er den, Folkeligheden kan kun bæres oppe af Kristendommen, hvad tydelig ses deraf, at hver Gang Kristendommen har faaet et Opsving som i *Morten Luthers*, *Kristen Pedersens* og *Hans Tausens Dage*, har Modersmaalet, Folkelighedens bedste Udtryk, blomstret. Derfor skal der al Tid i en virkelig Folkeskole paavirkes kristelig, som jeg gjør; der vil blive mange, der endda falder paa Sadelmagerens Mødding. Skolen bliver derfor ingen Kirke. Kirken skaber og nærer Livet, det ny Liv, spreder Lys over det, saa godt det lader sig gjøre. Skolen skaber intet Liv. Den vil vel nærmest opmande Folk til at stille sig paa Livets Side i den store Kamp mellem Liv og Død, give gode Raad i denne Sag, luge, rydde og rense de mange, mange

Uting bort, som vil kvæle Livet, og, fremfor alt, søge at udfylde det tomme og øde i Menneskehjertet med de bedste Ting, Menneskelivet har frembragt, for det gaar i fuldt Maal i Opfyldelse her. Tomheden tykkes Vorherre slet. Se saadan virker jeg. Nogen Mangel er der vel sagtens ved det endnu, og bliver vel al Tid. Men i min Virksomhed er jeg fuldt mig selv, arbejder med en god Samvittighed og stoler paa, at „hvad der kom fra oven ned, skal blomstre i al Evighed.“

En Gang blev der Tale om, hvorvidt jeg skulde tage til Lærerskolen og der udstaa den lovmæssige Lærerprøve; men det vilde jeg ikke vide noget af. „De holder selvfølgelig Skole lige godt, enten De faar den Prøve eller ej“, sagde Kold; „men lige overfor Avtoriteterne og Forældrene vil denne give dem en Sikkerhed, som De ellers maa savne.“ Jeg holdt imidlertid fast ved min Overtydning, at jeg vilde gjøre Forsøget, og stole paa, at Himlen vilde lade det lykkes. „Men“, siger Kold, „om saa en Provst eller Bisp kommer og spørger: Hvor tør De, som ingen Eksamen har taget, holde Skole? Hvad berettiger Dem til saadan Optræden? Hvad vil De saa svare?“ Jeg grundede nogle Dage paa disse Spørgsmaal, men svarede saa: „Jeg vil svare en saadan Spørger: Jeg er vis paa, alle de, jeg holder Skole for, agte mig for den bedste, det er dem muligt at faa, og hvad Dag en bedre er at faa, tager de ham. Og denne Sikkerhed er mig nok. Kan Deres Højærværdighed nu pukke paa, at Højskolen har sagt Dem at være dygtig, at

Kongen har udnævnt Dem, saa staar De langt tilbage for mig i dette ene Stykke, for det kan dog være, at et meget lille Mindretal af dem, Deres Højærværdighed er Provst eller Bisp for, agter Dem for den bedste, de kan faa til det, og selv om Folk nu var baade led og ked ad Dem, kunde de jo endda ikke blive Dem fri. Altsaa er jeg saa fri at mene, jeg har bedre Sikkerhed for at være i min gode Ret med Hensyn til min Gjerning, end Deres Højærværdighed har med Hensyn til Deres.“

„Ganske rigtig“, svarede Kold, „men hvis nu vedkommende kalder dette grovt, og sætter, om ikke Himmel og Jord, saa dog hele den „eksaminerede Verden“, med Ministeriet i Spidsen, i Røre imod Dem. Hvad saa?“ „Ja, saa kan de i det højeste forbyde mig at holde Skole; men jeg tror fuldt og fast, at Tanken om at begynde Skolen er fra Vorherre, og saa lader jeg ham sørge for Udfaldet. Alt staar jo dog tilsidst i hans Haand. Lærerprøven tager jeg ikke. Noget nyt skal begyndes. Om det skal lykkes, derfor raader kun Gud. Jeg vil agte det for „langt større Held, som fri at blegne, end leve brændemærkt som Træl.“ „Ja, begynd saa i Guds Navn Deres Skole, og Himlen, De stoler paa, giver Dem nok Lykke dertil!“

Nu var Sagen jo saa endelig drøftet. Kold var glad derved. Han sagde tit: „Det er godt, De vover det. Der kan vindes meget. Det er meget vunden, at De kan gaa klædt i Deres Vadmels Klæder, lade Børnene sige du til Dem, og især, at De kan blive

ved at tale Vejstrupsk til dem, hvad De vanskelig vilde kunne blive ved med som Seminarist, og det er jo dog Børnenes Modersmaal i egentligst Forstand, altsaa det, hvori de smaa lettest tiltales. De kan beholde Deres fulde Navn, Rasmus Hansen; det har ogsaa meget at sige for Dem selv, De ser paa mig, men jeg siger Dem, jeg er saa glad ved, jeg har min Søster hos mig, ogsaa fordi hun kalder mig „Kristen“, for det Navn véd jeg, jeg bliver kaldet med i Himlen, og det var dog saa tungt at have glempt, hvad vi hed, naar vi kom der. Alt saadant maa vi nødvendig holde paa; for at Livet kan blive sandt, maa det være simpelt.“

Jeg havde saa paa en Maade faaet Kold til at gaa ind paa mit Livssyn og troede, jeg derved havde vundet meget, hvad jeg i Virkelighed ogsaa havde, eftersom jeg satte ham saa højt, at jeg vanskelig vilde kunnet begynde Skolen uden at være enig med ham derom. Men en Sejr stod endnu tilbage at vinde, det var den største, for det var den endelige Sejr over mig selv.

„Der er ingen Sejr uden Kamp
i noget Verdens Land,
men større Sejr end over sig selv
ej nogen vinde kan.“

Denne Sejr maatte Kold saa at sige vinde for mig. Det var gaaet op for mig, jeg skulde holde Skole, det var, hvad Folk kalder en „Ide“. I opløftende Øjeblikke sagde Hjærtet ja dertil; men saasart

Synerne svandt, var jeg paa en Maade angst derfor, eller, om vi vil, modløs.

Ved saadanne Lejligheder var der en Stemme, der hviskede mig i Sjælen, at jeg helst maatte lade disse Tanker fare. Dette skete paa saadan en Maade, at det fremkaldte et spodsk Grin paa min Læbe. Dette forøgede derfor kun min Frygt, eftersom jeg fra Barn af havde hørt og troet, det var den Onde, der sad bag vort Øre og tilhviskede os de Tanker, der fremtvang et saadant Grin. Det blev mig en gruelig Virkelighed, at Djævelskabet stod paa Lur alle Vegne og søgte at hindre, hvad Sandhedens Gud vilde hjælpe os til at udføre i Livets Tjeneste. Og jeg bad: „Fri os fra det onde“. Maaske er dette egentlig Sejren, Sejren over ham, hvem kun et Guds Ord kan fælde. Det var Sejren fra ham, hvis Riget, Magten og Æren er i Evighed. Men det var ikke Sejren over mig selv, jeg var endnu lige ængstelig; mit Hjærte gruede for Kampen og længtes tilbage til den roligere Tjenestekarls Gjærning, det var paa en Gang „trodsigt og mismodigt“. Det trodsede med, at vilde Vorherre, jeg skulde holde Skole, burde han ogsaa borttage saadanne Hindringer. Det var den Gang, jeg aabenbarede Kold disse mine Hjærtets Tanker, han sagde mig Skjaldens Ord:

„De høje Bjærge, som vor Hytte
end true haardt med Undergang,
dem vil ej Aanden fra os flytte,
men jævne lig den grønne Vang,
som Havets Bjærge tit man saa,
sig jævne ud til Bølger blaa!“

Dette blev mig „et Ord“. Mit Hjærte blev trøstet. Det troede, saadan og kun saadan hjælper Vorherre. I en roligere Samtale sagde Kold, at saaledes og aldrig tydeligere, viser Vorherre os vor Livsopgave. Har vi en Gang set Lys, der har vundet vort Hjærte, som vi har fundet vor Kjærlighed værd, saa indvier vi os dertil med vort Hjærtes Vilje, med vor Sjæls Kræfter, og lader saa Vorherre sørge for Resten. Men som Solen og Stjærnerne tit skjuler sig bag Sky, uden vi derfor tror, de er borte, saaledes skjuler sig tit vort Livsmaal bag mørke Skyer og høje Bølger; det er Prøvelsens Tider, men bliver vi tro, deler Skyerne sig, Bølgerne jævner sig, og vi ser det atter. Dette faar vi først Forstand paa efter længere Tid, vi maa først elske det, ikke ville skilles fra det, for

„Den Mand har aldrig levet,
som klog paa det er blevet,
han først ej havde kjær.“

Store Fordringer maa vi ikke gjøre, det gjælder ogsaa her: „For at Livet kan være sandt, maa det være simpelt.“ Det er godt at have noget til gode, siger Ordsproget; men det er ikke godt at optage sit Gode i sin Livstid. Vorherre vil saa gjerne spare noget til os til den anden Verden, derfor maa vi hellere overlade det til ham, hvordan det skal uddeles til os her, jeg for min Part vil have saa meget som muligt gjemt til den Tid. Gjør De ligedan, De vil finde Dem vel derved. Saa meget vil De al Tid

faa her, at De kan holde Skole til Livets Tarv. Bliv al Tid saa nær muligt ved Stregen. Vær Dem selv og tro, at netop, som De er, er De bedst skikket til den Gjerning, Himlen har anvist Dem, som jeg kalder det, meget tydeligt. Og stol paa, Himlen vil give Dem Lykke dertil.“ Jeg tør nu ikke sige, alt var overvundet, men Frygten veg for Haabet, saa jeg fik Mod til at tage fat. Og hidtil har Herren hjulpet, og vil det fremdeles. Men Kold kalder jeg stadig min Skjæbneklarerer.

Som enhver kan se, er det hidtil skrøve nærmest Træk, der viser, hvorledes Kold klarede mit Syn paa Livet og indgød mig Mod til at tage fat selv. Det følgende er mere spredte Træk af, hvordan han tog paa forskellige Sager og stillede sig lige over for de forskellige.

En af de første Dage, jeg var paa Skolen i Dalby, var jeg med ham paa en temmelig lang Fodvandring. Vi gjæstede en Frue, der blandt mange andre Klagemaal klagede over sine Tjenestepiger, der, efter hendes Mening, endogsaa vovede at drille og spotte hende. „Det kan jeg ikke forstaa, Fru“, svarede Kold, „De har jo i Grunden ingen Tjenestepiger, hvor kan de saa drille Dem?“ „Jo, ved Gud har jeg Tjenestepiger, Kold! jeg har to.“ „Nej vist har De ej; De holder maaske to Trælkvinder?“ „Ja, jeg er nu ikke saa skarpsindig; men De er maaske saa god at forklare Dem nøjere?“ „Meget gjerne. Ser De nu, Frue, Tjenere eller Tjenestekvinder holder Mænd eller Kvinder, naar De har mere at udrette, end

de selv kan overkomme. Trælle eller Trælkvinder holder Herrer eller Fruer til at udføre, hvad de ikke gider røre ved selv, fordi de holde dem for gode dertil, paa Grund af, at de anse dem for Væsener af en højere Skabning. Da De nu jo nødvendig maa indrømme, at der ikke er mere at gjøre i Deres Hus, end De og Deres Døtre mageligt kunde udføre, naar bare De vilde, saa tager jeg mig den Frihed at kalde Deres Piger Trælkvinder og paastaar, De er selv Skyld i, de har Trællesind.“ „Aa, Kold dog“, svarede Fruen“, „hvor De dog er gruelig kjedelig! Ja, det er næsten ikke til at udholde at tale med Dem. Skulde virkelig mine Døtre og mig, som simple Piger — — dog nej, det nytter ikke at prøve paa at overbevise Hr. Kold. Jeg vil spare mig selv den Ulejlighed.“ „Deri gjør De vel, Fru; De kan bruge Deres Kræfter meget bedre. Nu sig vi Farvel!“

Over denne Samtale med Fruen holdt Kold et, maaske flere Foredrag, hvori han lagde os paa Hjærte, hvor afskyelig al Trældom er, og at de Fornemme, med alt deres Herrevæsen og alle deres Fruenoder, i Grunden sad værre i det end Smaafolk i Almindelighed, eftersom det er værre at gjøre Uret end at lide Uret, og eftersom det var fra dem, der hovmodede sig over andre, Trældommen gik ud.

Ved denne Lejlighed fortalte han som sædvanlig et Træk af sit eget Liv. Han kom en Gang fra Jylland, saa vidt jeg mindes fra Aalborg, med Dampskib til Kjøbenhavn. Fra Havnen og til det Sted i Byen, han vilde gjæste, bar han selv sit Rejsetøj tilligemed

en stor Pakke Gavn. Blandt andre møder han en temmelig førlig aldrende Mand, der bliver staaende og ser paa ham med et dels haanligt, dels medlidende Øje. Efter nogle Øjeblikke siger han: „Naa, De er nok Deres egen Tjener?“ „Ja“, svarer Kold, „og véd De, hvorfor jeg er det?“ „Nej jeg gjør ikke“, svarer Manden. „Det er jeg“, sagde Kold, „fordi jeg saa bedst kan være min egen Herre.“ Saa gik Manden med det.

Skjønt nu Kold gjerne saa, at hans Læresvende hjemme i Huset tog en Haand i med ved Arbejdet, for, som han sagde, at bære sin Del af Husets Byrder, for ogsaa at faa Del i Husets Velsignelse, hvad enhver fik, der gjorde Gavn med Glæde, saa gik han dog stadig ud fra, at han skulde gjøre, om ikke det værste, saa dog det ringeste selv. Jeg traf ham saaledes en Gang i Færd med at rydde Smaahusene og sagde til ham: „De kunde jo bare sagt det til en af os; vi kunde jo saa have gjort det.“ Hertil svarede han: „Ja, De kunde nok gjøre det; men jeg kunde ikke sige det til Dem. Jeg har nemlig selv baade Ævne og Stunder dertil, saa skulde jeg byde andre det eller blot bede Dem derom, maatte det være, fordi jeg enten ikke gad selv, eller fordi jeg holdt mig for god dertil. I det første Tilfælde var det jo Dovenskab, der holdt mig tilbage, og i det sidste blev det jo Egenkærlighed, og Gud fri mig fra begge Dele. Den Dag kan maaske komme, jeg lader andre gjøre det for mig; men nu gjør jeg det selv for at vise Jer, at I skal ikke skamme Jer ved nogetsomhest, der er til fælles bedste,

og for at opfylde Ordet: „Den, der vil være den største blandt jer, maa være alles Tjener.“

Jeg gik en anden Gang sammen med ham, hvor jeg var helt ukjendt, og han tvivlsom om Vejen, vi skulde. Vi spurgte da Vej i et Hus hos en gammel Kone, der først venligt sagde os, hvad vi vilde vide, men derpaa meget omhyggelig spurgte os, hvem vi var, og hvor langt vi skulde gaa. Kold nævnede sit Navn og sagde, jeg, der fulgte ham, var en af hans Læresvende. Konen bad os da sidde paa Bænken og faa lidt at spise og drikke. Kold takkede hende men sagde dog, vi vilde intet nyde, da vi just ikke havde gaaet langt. „Da vilde jeg være glad ved at give jer en Bid at kvæge jer paa; I ser dog saa vel ud, og jeg har hørt saa meget godt om Kold.“ „Ja, vi vil nu tage Deres gode Vilje i Gjærningens Sted“, sagde Kold, „og det vil Vorherre ogsaa.“ „Nu, ja, ja da“, svarede Konen, „men vil I saa ikke have hver et Par Æbler i jer Lomme? I kan jo gnave dem under Vejs; et Æble er dog saa rart mod Tørst, naar I bliver hede.“ „Jo, dem tager vi imod, Mor“, svarede Kold, og vi fik saa nogle i Lommen.

Ude paa Vejen siger Kold: „Vil De have Æblerne, Rasmus Hansen?“ „Aa ja“, svarer jeg, „vil De ikke spise dem selv, saa tager jeg dem og gjemmer dem til en anden Gang.“ „Ja, jeg kunde ikke sige nej til Konens meget kjærlige Nøden“, vedblev han. „Jeg syntes dog ikke, det gjorde noget“, svarede jeg, „naar De ikke vilde spise dem, og De desuden havde takket hende for hendes Gjæstfrihed, ja endog sagt hende,

Vorherre tog hendes Vilje i Gjerningernes Sted.“ „Jo det gjorde endda noget. Vi røvede Konen sin Glæde“, svarede han, „og det var Synd. Glæden er den Følelse, der rører sig i Hjærtet, naar vi enten har gjort vel, eller andre har gjort vel mod os; al anden saakaldt Glæde fortjener ikke Navnet, da den er mer eller mindre dyrisk eller djævelsk. Men der er sagt: „Det er saligere at give end at tage.“ Og da nu alle, især saadanne Smaafolk, saa sjældent faar Lejlighed til at give, og fordi Mennesker i Almindelighed mangler Hjærtelag dertil, saa skal alle menneskekjærlige Mennesker være meget villige til at modtage, ikke blot før at hjælpe Giverne til Glæden, men ogsaa for selv at nyde Glæden, for den er gjensidig; men ogsaa fordi Guds Rige fremmes derved.

I det hele taget skal Mennesken, meget mere end de gjør, lægge sig det Ord paa Hjærte: „Glemmer ikke at gjøre vel og at meddele, for saadanne Ofere huer Gud vel!“ For det første er Mennesker meget uvillige dertil. For det andet er de meget raadvillede med, hvordan de skal tage Sagen, især for at gjøre ret Skjæl mellem værdige og uværdige trængende o. s. v. o. s. v. Det første véd jeg snart intet Raad for, de mangler klarlig Lysten til det gode; den er søm for-tæret hos dem af Egenkjærlighed, den gruelige Byld, ingen kan røre ved, uden vedkommende skriger højt. I det sidste Tilfælde er Lysten, der driver Værket, til en vis Grad til Stede, og dem giver jeg al Tid det Raad, de skal bare holde sig rolige, til de bliver mindet derom, for Vorherre ved alt; han er alvidende.

Han véd saa godt alle, der har stillet sig til hans Tjeneste. Han kjender alles Kræfter, og han vil bruge alle til Tid og Sted. Men sker det saa, at det rører En saa underligt der inde i Hjærtedybet, at han skal gjøre det eller det, det være nok saa ringe, saa er det om at udføre det med Glæde og Troskab. Sker det, faar en saadan snart en anden Gjerning at gjøre, for Vorherre „driver paa de Vegger (Kiler), der gaar bedst“; og kun den, som er tro i det lille, sætter han over mere. Dette har jeg alt prøvet med mig selv mange Gange.

Om hvordan dette, jeg her fortalte, tit sker paa underlig Maade, skal jeg fortælle en morsom Historie, jeg siger morsom, men det har den ogsaa i Sandhed været mig, den er ellers dyb og alvorlig: Nogle Mile her fra ved en Skov boede en Skovfoged og hans Kone. De var velstaaende Folk, men ellers hører det ikke her hen at omtale dem nærmere. Saa en Dag, Konen sad ved sin Kakkellovn i sin lune Stue og hørte, hvor Stormen susede i Træerne og piskede paa de frosne Ruder, rørte der sig milde Følelser i hendes Hjærte. Det var, som en venlig Røst hviskede hende i Øret og sagde: „Hvor du sidder lunt og godt i dette haarde Vejr.“ Hendes Hjærte ndvidede sig til et „Gud ske Lov“; og derved var hun egentlig gaaet ind derpaa. Hun tænkte videre: „Hvor dog Gud er god mod os, vi tænker saa sjældent derpaa og takker ham saa lidt derfor.“ Saa lød det igjen for hende: „Men saa godt har heller ikke alle det. Se der er nu den stakkels gamle Kone, hun mangler vist det nødvendigeste,

maaske baade at bide og brænde.“ „Ja“, tænker Konen videre, „hvorfor giver Vorherre hende dog ikke, hvad hun trænger til, han har jo nok, og hun er saa værdig dertil som nogen.“ „Men“, hvisker Stemmen, „giv Du hende noget!“ Med et gik det op for Konen, at just derfor lod Vorherre nogen være trængende, hvor skulde Folk ellers faa Lejlighed til at øve sig i gode Gjerninger. Hun længtes nu efter, at hendes Mand skulde komme fra Skoven, da hun var fuldt og fast inde paa, der endnu samme Dag skulde noget Brænde op til den gamle Kone. Saa snart han kom, indledede hun Sagen. Rigtignok havde Manden nogle Indvendinger men blev dog snart vunden. Inden Aften var Brændet kjørt bort, og Manden og Konen sad glade i Stuen og takkede Gud, for han havde brugt dem til denne lille Gjerning. Den fattige Kone græd af Glæde, fordi Herren virkelig har Omsorg for alle sine Skabninger, hvoraf hun efter sine Tanker var en af de ringeste. Det klarede sig nu, at netop i den Time, som hine Følelser og Tanker bevægede Skovfogdens Kone, laa den fattige paa sine Knæ foran sit Ildsted og lagde sit sidste Brænde til rette; et Gys gjennemfør hende, det slog hende, hun kom maaske til at fryse ihjel. Men hun samlede sig og bad til ham, der føder Fugle og klæder Liljer og er saa rig og saa god, at han ikke vilde lade hende lide Mangel paa det allernødvendigste at varme sig ved. Hvordan han bønhørte hende, er fortalt.“

Kold lagde os atter og atter paa Hjærte, at Egenkærlighed var det, Mennesket især havde at vogte

sig for, især fordi den altid kom til os i en Lysets Engels Skikkelse; den stod og i det nøjeste Forhold til Hovmod og alt Ondt. Han lignede Egenkjærlighed ved mange underlige Ting. Jeg vil her bare optegne et. Vi maa tænke os, sagde han, et Menneske med en lang Hale slæbende efter sig. Denne er saa forbulnet, at der slet intet sundt er paa den. Samme Menneske vil nu, alle andre skal ynkes over det og spørge til det, for samme Hales Skyld, og dog bliver det arrigt og skriger, hver Gang nogen nævner Halen eller blot ser efter den. Det raaber saa: „Du Ufor-skammede! Der traadte Du paa mig! Du skulde dog have mere Agtelse for saadan én som mig.“ Det var nu egentlig en stor Velgjerning at fri et saadant Menneske for Halen, men det kan kun ske med deres gode Vilje, og det er en meget vanskelig Sag, for de allerfleste blive halv rasende, naar nogen blot taler om, den enten ikke klæder dem godt, eller ogsaa de skulle skille dem ved den bare for den Ulempes Skyld, den fører med sig. Saa gaar de fleste og slæber paa den Livet igjennem. Ja, det er ret et ynkeligt Liv. Derfor giver jeg alle unge Mennesker det Raad slet ikke at lade denne afskyelige Hale vokse ud, eller om den kommer, nippe den af selv.

Først og sidst vilde Kold, Folk skulde være dem selv, ja kom endog meget ofte tilbage til, at Livet, for at være sandt, maatte være simpelt. Det fulgte deraf, han hadede alt indøvet, tillært eller paaklinet, enten det var hos Børn eller Voksne. Men især lagde han Vægt paa, hvor gruelig og latterligt det var at

paakline Børn saadant noget, enten det nu skete i Skolen eller Hjemmet. Intet var ham derfor utaaleligere ved Udenadslæsningen i Almueskolerne, end naar Børnene opramsede: „Erfaring lærer, at Menneskene ere ikke saa gode, som de burde være, alle have de Fejl, og hos dem alle ytre sig en eller anden ond Tilbøjelighed, skjønt i forskellige Grader.“ Fordi, sagde han, intet var saa godt skikket til at „forvirre Begrebet“ om, hvorvidt Børn kunde drive det, end netop disse Ord, her lagdes dem i Munden; for var noget vist, saa var da det, at Børn intet havde lært af „Erfaring“.

Derfor søgte han at faa Folk til at le ad Konen, der hjemme hos dem selv slikkede sin lille Søns Fingre, naar han havde spist, men sagde til ham, den Dag de skulde til Gildes: „Nu maa du rigtignok love, at du vil lade være med at sige, naar vi nu kommer til Gildes, at jeg skal slikke dine Fingre.“ „Nej“, det skal jeg rigtignok ikke“, sagde Drengen. Men da de saa endelig havde spist, og Drengens Fingre som sædvanlig vare fildede, rakte han dem frem alle ti og spurgte: „Hvem skal slikke mine Fingre idag?“

Derfor roste han Møllerens Søn, fordi han sagde, da han ved et Gilde hørte Præstens blive bedt om at sætte dem til Bords først: „Ja først Præstens, saa Degnens, men saa kommer, Dælen komme, vi“.

Ja, jeg har hørt ham behandle Ting paa en Maade, der blev meget stødende, dersom den ikke blev set fra den Side. Saaledes var jeg en Gang med mange andre gaaende med ham til Drigstrup Kirke til Af-

hørings-Fest. Det traf sig saa, at en meget væver ung Kone med travl Veltalenhed i et højtravende Foredrag fortalte, hvor træt hun ved en vis Lejlighed havde været, og hvor lidt hun regnede denne lille „Spaseregang“. Jeg lagde Mærke til, Kold hørte den med Uvilje; da hun var færdig sagde han: „Det er ikke rigtig, De siger! De maa huske ganske fejl! De har aldrig været træt.“ „Jo, det har jeg rigtignok, især den Gang“. „Nej, De var slet ikke træt, det véd De slet ikke, hvad det er. De har maaske været saadan, De ikke gad gaa længere.“ Konen fandt sig slet ikke i Stand til at føre Sagen videre; hun blev rolig ved det og har vist faaet en god Advarsel, om ikke at slaa paa de høje Strænge.

Kolds Venner var en Gang nær ved at blive enige om, at han var, hvad de kaldte „hjærtelos“. Som en Følge heraf troede de, at han ingen Ret havde til at føre Ordet for, hvad der skulde kaldes ædelt og skjønt, elskeligt eller rosværdigt; ja, at det var rimeligere, at han lærte Hjærtelighed af dem, end at han al Tid overvældede dem med sin store Aandskraft, som enkelte af dem mente var en Uting. Kold, der mer end ret mange var villig til at lægge sig Venners Ord paa Hjærte, prøvede deres Udsagn alvorligt. Han gik mange Dage og talede derom, uden at nogen kunde sige ham det med Vished. Han havde en Følelse af, de havde Uret; men han indrømmede, de havde Skinnet for deres Mening. Jeg mindes, han tit gjentog Skjaldens

Ord i Digtet: „Danmark om hundrede Aar“, hvor der, som Krone paa hele Værket, nævnes „et stort Høst-gilde“, hvorved der skal mældes:

„at Hjærtet er Livets Kilde,
er Moder i Løn til hvert Kraftens Ord,
saa Aand uden Hjærte, det er kun Vind,
og Liv uden Hjærte, det er kun Skin!“

Disse Ord sagde han tit; men enkelte Gange tog han det følgende af Digtet med, og han sagde da:

„Fra Hjærtet ej blot strømmer Liv til Hænder,
og rører i dem sig de kjönt og frit;
det strømmer end ud gennem Fingerender
i Marmor og Farver, i sort paa hvidt,
og skaber for Hjærtet et Gaadespejl
med Yndigheds Slør over Flid og Fejl.

Og Hjärternes Klang er i *Modersmaalet*,
dets *Under* Bod som vor Moders Rest,
dets *Lys* er som Luens fra Arnebaalet,
dets *Lyd* er som Sangens ved Moders Bryst,
dets *Kraft* er som Mælken af Moder sød,
dets *Varme* som Livet i Moderskjød!“

Jeg mindes saa vel den dybe Vemod, der stod præget i hans Aasyn, naar han udtalede disse Ord; og jeg følte dybt, at meget — vist var afhængigt af, om dette klarede for ham; jeg bad vist ogsaa imellem, at Gaaden maatte løses. Hjærtet er Livets Kilde, sagde han, derfra strømmer Livet, ej blot til Hænder;

men denne Livskilde giver Ordene deres Klang, gjør, at Ordene kan gaa til Hjærte, for det kan kun det, der kommer fra Hjærtet, giver Ordene deres Kraft og Varme, deres Lys og Under.

En Dag kom han med klaret Aasyn og sagde: „Naa da, — nu véd jeg da, De har Uret, skjönt min Søster ikke er langt fra at holde med Dem. Jeg har Hjærte for det højeste og bedste, for det eneste, der kan hæve Mennesket til det Maal, det skabtes til; jeg har Hjærte for Aandens Ord. Der er nu saa meget, som faar Navn af Hjærtelighed og til et vist Maal ogsaa er Navnet værd. Men der er ogsaa meget, som kaldes med dette Navn og slet ikke er det værd. Til at klare dette sidste bliver *Øhlenschläger* vor Mand. Han har i sin *Hakon Jarl* optegnet en Samtale mellem Kjøbmanden *Thorér Klake*, der var lejet af Hakon Jarl til at myrde *Olaf Trygvesen*, og hans Træl *Grib*, der skulde bruges til at udføre Udaaden. Kjøbmanden vilde under Skin af Venskab gjæste Kongen, og medens de taledes sammen, skulde Grib løbe til og støde en giftig Daggert i Brystet paa denne. Kjøbmanden havde søgt at gjøre Trællen det klart, at han nød en stor Ære ved at faa denne Daad at udøve. Hans Navn vilde i Aarhundreder nævnes i Sagaen, og som Løn fik han desuden sin Frihed. Han gav ham Daggerten, der var blank og skarp, og viste ham desuden, den var hul og indeholdt en Gift, der udgød sig i Saaret, naar der stødtes til med den. Da Grib staa med Daggerten i Haanden, siger han: „Jeg faar en sølsom Lyst, Herre! Véd I hvortil?“ — „Nej, Grib!

Hvortil? — „At støde den i eders eget Bryst.“ — „Min Grib! er du rasende?“ — „Staa stille, Herre! I kan da vel begribe, det var Spøg!“ — „Men saadan Spøg!“ — „I mener, for en Spøg var det for grovt?“ — „Ja, Grib! Det var for grovt.“ — „Saa vil vi da gaa alvorlig til Værks“, svarede Grib og stødte Thorer Dolken i Brystet. — „Troløse!“ raabte Kjøbmanden, „du har gennemstødt mit Hjærte!“ — „Det er ej sandt. Hvad kalder du dit Hjærte? Den kolde Kjødplump i din venstre Side giver du dog ikke dette Hædersnavn? Den følte aldrig, hvordan skulde den føle dette Stød“, fik den døende Thorer til Svar. Ja af de sidste Ord skulde vi snart tro, han var hel følesløs; men Hakon Jarl selv havde tidligere sagt Kjøbmanden: „Dig rører kun Fordel som en Kjøbmand; den ydre Glans maa ej heller foragtes. Den har jeg kæmpet for med List og Magt. En Møs Omfavnelse er ej saa salig som Kronens om den kongelige Tinding.“ Se „at have Hjærte“ som disse to, for egen Vinding og for den ydre Glans, og hvad dermed hører sammen, det tilkommer egentlig slet ikke Navnet. Det er kun et Vrængebillede af det, vi skabtes til.

Andre, der tildels tilkommer Navnet af „hjærtelige“, er saadanne, der kan glædes over det skønne i Skabningen, over en Blomst eller noget lignende. De kan udbryde: „Aa — hvor den er himmelsk! ret paradisisk.“ De kan glædes over de skønne Toner; ja maaske have de Følelse med andres Nød. Altsammen smaa Glimt af virkelig Hjærtelighed; men de staar dog kun og holder Træet i Toppen; ja de vil mange Gange

knap tilstaa, det har en Rod. Og dog, Roden er Guds Ord, som Skjalden synger:

„Af Guds Ord blev Jorden grøn,
af det Belger blaane,
af Guds Ord blev Himlen skjøn,
skinner Sol og Maane.“

Som og:

„Af Guds Ord en Efterklang
alle Fugle sjunge,
af det lagdes Ord og Sang
paa vor bløde Tunge!“

Men virkelige „hjærtelige“ er kun, hvem der modtager Ordet, „som det lyder“. At jeg nu gjør det i lidt fuldere Maal end mine Venner, er jeg fuldt vis paa og føler mig derfor fri for dette Klagemaal. I det hele taget ligger der noget mistænkeligt i denne Snakken om, at en er aandelig, en anden hjærtelig, og at skille det ad, er at adskille, hvad Gud har sammenføjet. „Aand uden Hjærte, det er kun Vind, Liv uden Hjærte, det er kun Skin.“ Hjærtet er Jordbunden hos os. Spørgsmaalet bliver saa, om det er som den gode Jord. Det skal vi kjende paa, om det længes efter det højeste og bedste, som er Guds Ord. Om det aabner sig og lader sig fylde, naar Ordet strømmer gjennem Øret. Gjør det dette, saa er vi hjærtelige. Egentlig er vort Hjærte al Tid fyldt med det Indhold, vi har tilegnet os. Det kan efter Bibelens Ord og vor egen Livkundskab være fyldt med onde

Tanker: Hor, Mord, Tyveri o. s. v. Men blandt alt dette gruelige sidder *Længselen* efter Liv og Fred i det allerinderste Fold, som var den flygtet derhen for at redde sig eller da for at være saa langt som muligt fra det andet fjendtlige. Af og til udstøder *Længselen* et dybt Suk, som hvis det blev hørligt som Ord, vilde hedde: „Aa, Gud hjælpe mig!“ Men selv dette Suk kan bringes til Tavshed af de onde Lyster, der sidde som dets Tyranner og truer ad det, hver Gang det vil bryde frem. Derfor er Mennesket ikke tabt, der er endda det Middel at græde ved Ligbaaren som *Enken i Nain*.

Men deri er det ikke værd at gaa saa dybt. Vi vil hellere tale om, hvorledes Hjertesukket bryder sig Bane og sejrer. Dette sker ved Guds Ord. Det er sagt, at *Mennesket lever af Guds Ord*: det er ogsaa rigtigt. Og naar der bliver talt Guds Ord, saa finder det al Tid hint Sted i Hjærtet, som Ordet lyder: „*Et godt Ord finder et godt Sted*“. *Længselen* vokser deraf, bryder ud i Ord hos somme, men bliver til stille Glæde hos andre. Derved bliver noget af det vilde trykket ud, ret ligesom vi tænker os det gaar til, om vi satte et Rør til Bunds i en Tønde med urent Vand, og dernæst pumpede rent Vand i Røret. Vi vilde paa den Maade kunne faa det urene Vand af Tønden og derimod faa den fyldt med rent Vand, saa der tilsidst vilde strømme rent Vand over Bredderne paa Tønden eller Karret. Se saaledes kan Hjærterne renses af Guds Ord; at det ikke sker al Tid, kommer af, at Mennesket ikke har Vilje til at slippe alt det urene der inde fra,

og Gud river kun det ud, vi vil af med. Siden hen maa Mennesket mange Gange haardt angre det; saa den er lykkelig, der af fuldt Hjærte kan sige: „Rens det, Herre, til din Ære, Fjenden passer nøje paa“. Hvad andet passer Fjenden paa, end at der bliver levnet ham et Sted! *

Vi ser heraf, at „*Pietisternes*“ Maade at tage Tingen paa er den urette, for de prøver at pille og nippe Ukruddet af Hjærterne og tænker saa, det andet, det gode, kommer af sig selv; men deraf kommer det ogsaa, at de henvisner efter kort Tid, og de naar i det højeste kun dertil, at det onde skifter Skikkelse hos dem: det, der forhen teede sig vildt, bliver til Tomhed og Sløvhed. De er egentlig kun hjulpne af Asken og i Ilden. Men de, som hører det gode Ord, Guds Ord, de er efter Vorherres eget Ord salige. Og jo større Plads dette Ord har vundet i vort Hjærte, jo mere hjærtelige ere vi. Jeg skal en anden Gang sige jer lidt om, hvordan det har sig med Aand uden Hjærte. I Dag nøjes vi med det, vi har faaet. Kun skal der føjes til, at hvor I kommer til at paavirke Mennesker, skal I al Tid paavirke med det gode Ord, visse paa, at det finder det gode Sted. Jeg taler her af, hvad jeg har oplevet, ikke blot derved, at Ordet om Vorherres Kjærlighed til os først tiltalede mig; men ogsaa fordi jeg levende er bleven mindet om ikke at tage noget fra Folk, uden jeg gav dem andet i Stedet. Det var nu min ene Søster, der mindede mig derom, den Gang jeg var kommen til *Thisted* og talede med hende, saa hun blev saa hellig, eller i det mindste

fandt hendes tidligere Veninder hende da saa hellig, at de skyede hendes Omgang. Da sagde hun til mig: „Ja, *Kristen*, nu har du skilt mig af med mine gamle Venner, skaf mig nu nogle ny!“ Siden den Tid har jeg al Tid tænkt paa at tilbyde Folk ny Venner, og gjør nu I ligesaa! •

Da Kold nogle Dage efter hin Tale kom ind i Skolen, sagde han: „Jeg skulde efter Løfte tale lidt med Dem om Aand uden Hjærte. Egentlig skal det være om dem, der taler af en Aand, eller lader, som de taler af en Aand, medens deres Hjærter længes efter noget andet. Jeg vil først pege paa, at dem, som jeg helst kalder hjærtelige, er dem, jeg i Omgang med faar Indtrykket af, at Modtageligheden for Aandens Ord er stor, at deres Øjne straale og deres Aasyn opklares, saa de bliver større, løftede og lykkelige, naar der falder Ord om Liv og Fred. Og dem, jeg kalder aandelige, er de, der til Hjærternes Trøst og Glæde bedst kan tale saadanne Ord.

Kunde vi dernæst faa fat paa en Mand, vi kunde holde os til, naar Talen er om Aand uden Hjærte, saa fik vi mest Udbytte deraf og lettest ved at magte det.“

Da en af Læresvendene viste ham *Bileam*, om hvem Skjalden synger:

„Saa gaar det med os, naar Guds Aand har vor Mund,
og den gjøglende Verden vort Hjærte,
saa taler vi Sandhed om Saligheds Grund,
men os selv vi berede kun Smerte!“

sagde han: „Det kan godt være, at Bileam er vor Mand, naar Talen skal være om Aand uden Hjærte“. Han læste os derpaa Grundtvigs Sang om Bileam og lagde os især Ordene paa Hjærte:

„I Verden saa tit med et lysteligt Skjær
leger Skjul dog den sorteste Skygge;
for Bileams. Vej sig da vogte enhver!
Uretfærdigheds Løn er Ulykke.“

Han gjorde opmærksom paa Apostelen Johannes's Ord: „Jeg har ingen større Glæde end denne, at mine Børn omgaaes i Sandhed“. Han raadede os at lade vor Mund og vort Hjærte slutte Pagt om, at følge hinanden i Fryd og i Smærte. Kun det, vi bandt vort Hjærte til, var vort; men skrækkeligst af alt, var det, som Bileam -- at vide med sig selv, at Herren talede ved ham, ligefrem lagde sit Ord i hans Mund, som det hedder i Sangen: „Sit Ord lagde Gud nu i Bileams Mund“, sagde: „Gak og lad Balak det høre!“ ja, som det staar, at skjønt han sagde: „Og bød mig Kong Balak end Bjærge af Guld, min Guds Bud kan jeg ikke fordrage --“ saa fristed han dog sin Herre og Gud og spurgte, om han maatte overtræde hans Bud, men fik da ogsaa det spottende Svar: „Kong Balak du gjæste, naar selv du har Lyst“, hvormed dog fulgte et Ord om at tale Herrens Ord og tie stille med sit eget. Selv Bileams Engel aabenbarede sig for ham paa Vejen og lagde ham paa Sinde ej at blande sit eget Ord med Guds. Gudsordet, som der

blev lagt i Bileams Mund, har Skjalden gjengivet saaledes:

„Kong Balak mig kaldte fra Flodernes Land
Jakobs-Folket med Fynd at bandsætte!

Kong Balak det vilde, men Gud ikke saa,
og for ham er al Trods kun til Latter,
naar Himmelens Gud ikke siger: Du maa
aldrig bande, kan jeg, saa det batter.

Det Folk skal man spejde fra Klippernes Top,
og fra Højene skue med Glæde,
det skal ikke regnes i Hedningetrop,
men beskikkes sit enlige Sæde!

Udregne ej lader sig Israels Æt,
ingen tæller hans Tropper tilvisse,
min Død vorde som de oprigtiges let,
Ætten min ligne Sæden af disse!“

Det følger af sig selv, denne Spaadom maatte ryste Kong Balak. Han havde kaldt Profeten for at bande Israel „med Fynd“, men maatte nu høre paa, der blev lyst Velsignelse over Folket. Dog skød Profeten al Skylden paa sin Gud og sagde sledsk: „Jeg forbandede dem gjerne, men Spaadommen bryder paa Læberne ud efter Synernes Drift i Hjerne“. — Vel førte Kong Balak nu Bileam til en anden Højde, hvor der, som det ogsaa skete første Gang, byggedes Altre og offredes Kalve og Vædere. Dog blev Ordene, der lagdes i Bileams Mund, ikke trøsteligere for Kong Balak, eftersom Profeten førte Talerne rene og rette:

„Lyt efter Kong Balak! nu alt hvad du kan,
det skal dages, hvad Gud vli forjætte.

Tvivlraadig som Mænd er ej Himmelens Gud
og hans Trusler som deres ej tomme,
men, som han begynder, saa holder han ud,
hvad han loved, skal visselig komme.

Hos Israel skal ingen Kummer slaa Rod,
ingen Trængsel hos Jakobs skal trives,
for Herren hans Gud vil paa alt raade Bod,
af Guds Herlighed Støvet oplives!

Af Fuglenes Flugt skal man der ikke spaa,
og ej spørge sig for hos de døde;
men Syn skal for Sagnet der idelig gaa,
Herren mælder, hvad efter skal møde.

Som Hvalp af en Løve saa Folket opstaar
og det vokser paa Jord til Vidunder,
tænk ej, uden Bytte til Hvile det gaar,
uden Blod af de gabende Vunder!“

En tredje Prøve gjordes vel, hvormed Kongen
tænkte, Udfaldet vilde blive bedre, eftersom Profeten
ikke gik afsides, men bare vendte sit Blik mod Ørkenen.
Han tog ogsaa meget stortalende til Orde og sagde:
„Nu taler Bileam, den oplyste Mand“, men snart maatte
han dog føje sine Ord:

„O, dejlig er Jakob, din Stavn og dit Sted,
dit Pavlun er en Himmel hernelen,
din Lejr er som Skoven ved Flodernes Bred,
og din Arv mellem Sødre Guds Eden!

En Menneske-Søn af din Sæd skal opstaa
til en Drot over Hedninger mange,
hans Rige i Væksten skal Gogs overgaa,
sprede Glans over Jorderigs Vange.

Den Gud, som dig fried af Faraos Vold,
lod Enhjørningens Styrke dig arve,
saa Fjenderne dine faa Døden i Sold,
deres Ben dine Pile udmarve!

En slumrende Løve, opvækker man den,
med sit Blod man den vældige mætter;
velsignet er du og velsignet din Ven,
og forbandet er hvo dig bandsætter!“

Nu opgav Kong Balak Haabet og sagde stolt til Bileam: „Jeg vilde lønnet dig, nu lønne dig den Gud, for hvis Folk du har sværmet.“ Men Profeten gav sin Gud Skyld for alt, hvad der hidtil var sket, og kom dernæst frem med sit eget Ord, der gik ud paa, at Moabitterne skulde lade deres smukke Kvinder gaa ud til Israels Lejr for at friste Folket til at indlade sig med dem i Elskovshandler, som Kvinderne ogsaa skulde sige sig villige til, naar Israels Børn vilde ofre til deres Gud. Middelet frugtede, saa

„Ved Bileams Rænker og Kvindernes List
mangen Israels Kæmpe vel blegned,
men Midians Døtre og Skalken tilsidst
ligefuldt dog for Israel segned.“

Derom mælder Sagaen, at Israels Børn i et Slag slog Bileam og fangede Moabitternes Kvinder, som de

førte med dem til Lejren, hvor de for hine Misgjerningers Skyld straks bleve dræbte paa Moses Bud.

Ja saaledes endte den Færd, og det er ikke vanskelig at fatte, at Bileam var fanget af Gjerrigheds-Aanden, der sagtens længe har arbejdet for at naa sit Maal og nu endeligen sejrede. Hvordan nu saadant et Menneske ser ud indvendig og udvendig, har Skjalden skildret saa vel, at jeg nødvendig maa pege derpaa. Det hedder i et Vers:

„Hans Sang var som Fuglens, der flyver i Sky,
men hans Gang var som Rævens, der lurar,
hans Øje var klart, som en Spejlskive ny,
men hans Pande et Virvar af Furer.“

Derfor førte det ogsaa til, at

„Hvad Bileam vandt, blev ham selv til Kval,
hvor i Dødnings-Lag han nu græder,
hvad Bileam spaaede, i Himmerigs Sal
med Guds Engle alt Israel glæder!“

Hvad her nu er fortalt om Bileam, er i det store; men det gaar saaledes i det smaa med alle, hos hvem Hjærtet ikke er med. Det nytter ikke at præke for andre, naar man ikke præker for sig selv!

Jeg skal, sagde Kold nogle Dage efter, gjøre Dem opmærksom paa, at Aand og Hjærte ogsaa kan følges ad i en ren timelig Færd, saa har Verden Hjærtet, men den har Munden med; Mennesket er da helt i Verdens Vold. Det er saadanne, Fædrene kaldte Jæt-

ter, de kan være kraftige og tale Ord, der kan tiltale og overtude dem, der har Trang for saadanne. Den rene Selvtilfredshed kan lyse dem af Øjnene; men de tager selv Skylden som Æren for alt og vil høste Fordel alle Vegne, saa der kan siges om dem: de vil høste, hvor de *ikke saaede*; men kloge er de „mod deres egen Slægt“.

Jeg skal prøve at give et Træk af saadanne Folk: Ikke langt borte bor en Mand, som jeg snart lagde Mærke til. Folk kalder ham N. N.; men ellers véd jeg ikke, hvad han hedder. Han holder en Hest og to, tre Køer, der al Tid ser godt ud og er ved udmærket Huld, hvad Folk tit undrer dem over, da hans Lod ikke er stor og heller ikke er den af den frugtbarreste Slags. Det sker derfor tit, naar samme Mand er ude at kjøre, at Folk ser med Undren paa den smukke, fede Hest. Det sker ogsaa, at en og anden siger: „Hvor dog den Hest er fed, N. N.“ „Ja“, bliver saa Svaret, „han ser hjærtelig vel ud“. „Men hvad giver du ham ind, for at han kan blive saadan? — noget maa han da faa!“ „Giver ham ind? ja der er snart ingen, som skulde tro det, men sandt er det lige godt: Han faar kun Rughalm og Vand.“ Dette sætter Godtfolk i endnu større Spænding, saa de maa udbrøde: „Kun Rughalm og Vand?“ „Ja“, tager saa N. N. Ordet: „Kun Rughalm og Vand! men det bliver ogsaa lavet til paa en egen Maade.“ „Det kunde jo være rart“, siger saa Godtfolk, „at lære den Kunst, fortæl os, hvordan laver du det til?“ „Ja, der har

vi det! løb nu med det“, siger han N. N., „nej saadan kommer Godtfolk ikke til Visdom.“

En Gang traf det sig imidlertid, at samme Mand var her inde hos os i et Ærinde, som nu kan være det samme. Vor Pige var i de samme Dage i Færd med at skulle giftes med en Enkemand her paa Hinds-holm. Samme Enkemand boede i et Hus, der godt kunde trænge til at bygges om, men der var ogsaa nogen Gjæld paa Huset, det kunde være rart nok at faa udredet. Pigen ejede imidlertid saa lidt Penge, at kun den ene af Delene kunde lade sig føre igjennem. Og nu var det hendes Sorg at faa rigtig udgrundet, hvilken af Delene der skulde fremmes. Dog hældede hun nærmest til den Side, at Huset skulde gøres i Stand. Af og til raadførte hun sig med min Søster og mig, om, hvad der var bedst at gjøre. Vi gav hende ogsaa Raad; men jeg tror snart ikke en Gang, hun hørte, hvad vi sagde. Men nu førte hin Mand den Sag paa Tale og spørger blandt andet: „Hvordan vil du nu bruge dine Skillinger?“ „Ja“, svarer Pigen, „det er jeg knap paa det rene med; men jeg tænker nærmest, vi vil have bygget lidt om ved Huset“. „Det skal du ikke“, svarer han med Vægt, „for -- *det er bedre at bo i et gammelt Hus, end det er at blive dreven ud af et nyt!*“ „Naa saa“, svarer Pigen, „du har vel Ret“.

Fra det Øjeblik af var Pigen paa det rene med sine Sager. Nu vidste hun, hvad der skulde gøres. Gjælden skulde klares. Saa siger min Søster til mig: „Det var dog mærkeligt, Kristen, saa afgjørende N.

N.s Raad blev for hende. Hvordan kan det være?“ „Ja“, svarer jeg, „det er fordi de har Aand til fælles. Det er en stærk Verdensaand, han taler af, og det lidt, som er over hende, er af samme Slags, og saa er hendes Hjærte kun aabent for Verdensaanden.“

Nu det, vedblev han med Hesten, saa tænker jeg nok, den faar lidt andet end Rughalm og Vand, men Sagen er, Manden har helt og holdent knyttet sit Liv til Hesten, og hvad han ellers ejer. Derfor faar han Forstand paa at omgaas og passe den, og alt, hvad en saaledes knytter sig til, faar han Lykke til at fremme langt bedre end andre, der hverken helt eller halvt lever derfor. Skjønt vi nu godt kan lære af N. N. at handle med Omhu og Troskab i alt, hvad vi har mellem Hænderne, og især lægge os efter, at intet spildes, for spilder vi noget eller er ligegyldige for, om noget spildes, da spilder vi Velsignelsen, maa vi dog derfor slet ikke gjøre nogetsomhelst, der ikke skaffer os Liv og Fred, til det ypperste; det er heller ikke nødvendigt, for Vorherre har selv gjort Liv og Fred, Gudsriget til det første, og hans Orden er den bedste. Desuden skal vi, hvor som helst vi er satte, om det saa er det ringeste, vi har med at skaffe, bede Vorherre give sin Lykke og Velsignelse dertil, for saaledes er det Guds Vilje. Mennesket vakler som oftest mellem begge, sjælden gjør nogen begge Dele. Men hvad vi aldrig maa lære af hin Mand eller nogen som helst verdensklog, det er, at se paa os selv, som dem, der bedst kan fremme vor Lykke, hvorimod Vorherre vil hindre den. Det er skrækkeligt at høre, hvor-

dan Mennesker, naar de har pløjet og gjødet, merglet og grøvtet deres Mark, siger: „Ja nu har vi gjort vort bedste, vil Vorherre nu bare ikke lægge for store Hindringer i Vejen derfor, saa bliver det godt Korn“. Stakkels Mennesker, der ikke skjønner og ikke vil skjenne, at Vorherre er alt det godes Giver, ja at han ogsaa er den, der hindrer det onde i at øde, hvad der gøres til hans Ære. Kunde vi nu finde paa ret at gjøre vor Gjerning i Livet til hans Ære og vort Gavn, saa klarede det efterhaanden for os, at al Lykke, Fylde og Velsignelse kommer ovenfra, fra ham, der giver Regn og frugtbare Tider af Himmelen; men at alle Hindringer bliver lagt i Vejen af den store Guds og Menneskens Fjende, der ene kan glædes ved Ødet og Tomheden. Lærte vi først dette, saa lærte vi efterhaanden at *arbejde* og *bede*, og Velsignelsen, som al Jordens Tarv, krævede vor Gjerning, hver fik da sit: Vorherre *Æren*, vi *Byttet!*

Til ovenstaaende s'al Meddeleren tillade sig at føje et lille Træk, han selv har oplevet, ikke som om det var noget nyt eller særegent, der er jo i Grunden intet nyt under Solen; men da det dog er af det Slags, der sjælden bliver fortalt og vel endnø sjældnere skrevet, skjønt det dog vist skulde frem til Lyset, saa har Sagen dog et Slags Nyhed efter Ordet: „Det er nyt, som sjælden sker!“

Det var et Par Aar efter, vi havde faaet Huset og Lødden her til Brug. Vi havde endelig faaet Jorden, vi skulde saa Rug i, handlet tilfredsstillende, hvad der havde været os umuligt de første Aaringer.

Det var ogsaa med stor Tilfredshed, jeg i nogle Dage gik og saa paa den nysaaede Rug. Jeg sagde baade mig selv og min Kone, at vi sikkert fik udmærket Rug til næste Høst, saa vel Jorden var handlet, og saa heldig den nu var saaet. Men jeg maa tilstaa, at det „Gudskelov“, den opnaaede Lykke skulde have fremkaldt, det kom ikke, og ligedan glemte jeg at bede Vorherre give sin Lykke til den rige Høst, jeg ventede. Det varede heller ikke mange Dage, før den Tidende udbredte sig, at Rugen blev ædt af Snegle, efterhaanden den spirede, og at de var saa mangfoldige, at det snart saa ud, som al Rug vilde blive afædt. Til samme Tid vrimlede det af Raad mod Snegle, baade i Aviser og Folkemunde. Det følger af Sagen, mange af dem blev prøvet. Nogle af dem, mente Folk, hjalp, men snart maatte de fleste sige sig selv og andre, at hvad nu enten Middelet, de brugte, var godt eller ikke godt, saa blev Udfaldet dog, at Rugen blev ødelagt. Jeg havde brugt flere Raad men saa nu ogsaa, det var spildt Umage. Og jeg mindes saa vel, at jeg opgav Kampen mod Sneglene med de Ord: „Ja, ja — det faar nu være — jeg har gjort, hvad jeg kan gjøre, og vi faar vel Føden det Aar, om vi skal købe vor Rug; saa vidt jeg véd, er det kun her i Vejstrup og Omegu, Rugen ødes!“ Og jeg har vel ikke nødig at sige, at min Stemning var en sær Blanding af Vemod og Bitterhed. Der var imidlertid en Kone, hvis Lod laa midt imellem vi andres, hun opgav ikke Kampen. Jeg skal nu fortælle, hvorledes hun vandt Sejr. En Dag kommer hun glad ind

til os og siger: „Naa, hvordan gaar det med jer Rug?“ „Aa“, svarer jeg, „det gaar med vor Rug, som det gaar med jer andres, den bliver ædt af Sneglene, efterhaanden den spirer frem. Snart kan den vist ikke spire mere, saa der er ringe Udsigter til, der bliver noget. Men hvordan bliver det med jeres?“ „Ja“, svarede hun, „nu tror jeg, det gaar godt“. „Hvad har I da gjort ved den?“ „Ja, det skal jeg nu fortælle dig: Vi havde brugt snart alle de Raad, nogen vidste; desuden har jeg samlet mange Gange en hel Spandfuld af med mine Hænder. Jeg saa dog tilsidst, det førte ikke til noget. Saa en Dag faldt det mig ind, at jeg lagde mig paa mine Knæ, bad til Vorherre og sagde: Kjære Vorherre, hjælp du mig mod de slemme Snegle, og lad idetmindste saa meget Rug gro her, at vi kan brødføde os dermed Aaret om. — Jeg tør ellers ikke sige det til Folk, for saa ler de ad mig; men det véd jeg nok, du gjør ikke. Men sandt er det, fra den Dag af er vor Rug grønvedes. Og jeg maa rigtignok sige, Vorherre er en god Mand og en stor Magt har han, saa stor, at han raader over alle Ting.“ Jeg maatte jo sige Konen, hun havde baaret sig rigtig ad og handlet vel ved at give ham Æren.

Kold kom en Juleaften ind i en Gaard paa Hede-Eggen i Jylland og bad om, han maatte blive der om Natten. Folkene saa lidt paa ham og spurgte, hvem han var og hvor han rejste hen. Han fortalte det til deres Tilfredshed, og Manden vendte sig til Konen og sagde: „Vi faar vel at tage imod ham“. „Aa ja“, svarede hun, „naar den fremmede vil tage tiltakke med

det, Huset formaar, og betale derfor som Skik og Brug er, saa kan det godt ske.“ Disse Vilkaar gik Kold ind paa og blev saa bedt sætte sig paa Bænken, til Maden var færdig. Lidt efter kom Karlen ind, og dermed var hele Familien samlet. Manden var meget snaksom: Konen derimod syslede kun med Maden, men af og til udstødte hun et uhyggeligt Suk, der slet ikke var fremkonstlet men kom fra et sønderrevet Hjærte. Det var især Manden om at gjøre, hvad Tankegang Kold var af, og han spurgte blandt andet, om han ikke var en „Taler“, der rejste om og holdt Taler for Folk; men selv dulgte han sin egen Tankegang, hvorfor Kold fik Indtrykket af, at hans Aand var ikke ægte, og valgte derfor for det første ogsaa at tie stille med sin Tankegang.

Da Maden kom paa Bordet, trykkede Manden sig lidt, men vendte sig derpaa til Kold og sagde: Vi er saadan lidt af de hellige og takker al Tid Vorherre for Maden, og „han“ (en Tiltale til Kold) finder sig vel nok i, vi velsigner Maden, før vi spiser, al den Stund vi er nær ved at tro, han ogsaa er af de hellige paa sin egen Maade.“ „Jeg har ingen Ting imod, De velsigner Maden, hvis De kan; men hvis De siger Vorherre Tak for Maden, naar De har spist, var det vist ogsaa bedre, De bad ham velsigne den, før De spiste.“ „Ja, jeg hører“, sagde Manden, „han er klogere end os andre, vil han derfor ikke være saa god at gjøre det.“

Maden selv fortalte Kold intet om; derimod lagde han sig paa Sinde, at Konen under Maaltidet kom med

Brændevinsflasken og Glasset, og, uden at skjænke, sagde hun til Manden: „Vil du have en Taar, Faer?“ „Nej“, svarede Manden. „Vil den fremmede have en Taar?“ vendte hun sig til Kold. Han svarede ogsaa nej. „Saa vil du vel ikke heller, Mads?“ vendte hun sig til Karlen. Mads svarede ogsaa nej; men med en Klang i Stemmen, der røbede det modsatte. Dette gjentog hun tre Gange under Maaltidet saa Kold mente, det sagtens var Egnens Skik at faa tre Snapse til Julenadveren. Nu maatte de nøjes med tre Spørgsmaal, hvad de to af dem godt kunde, men den tredje, Karlen, havde ondt deraf.

Efter Maaltidet fik Manden Kold til at læse en Præken, og dernæst taledede de. Manden blev livlig og saa glad ud ved Samtalen; men Konen trak sig tilbage i den Del af Stuen, som ikke var oplyst, og udstødte af og til sine ildevarslende Suk. Ved Sengetid sagde Manden Farvel til Kold, fordi han vilde staa op før Dag og gaa til en By et Par Mil borte for at høre en Præst, han syntes godt om.

Næsten Morgen traf Kold Konen i samme Stemning, og da han nødig vilde tale med hende, skyndte han sig at faa lidt Mad for at komme bort. Da han stod rejsefærdig, spurgte han, „hvad han havde at betale“. „Han kan give, hvad han vil“, var Svaret. Kold gav to Mark. „Prisen er ellers kun tolv Skilling“, sagde hun, „saa det er for meget; — men kan han give det, kan jeg ogsaa tage det.“

Kold bød derpaa Farvel og gik. Men Konen fulgte ham ned i Porten. Her tog hun til at klage sig over,

at hun aldrig var glad, men led al Tid af Nag og Uro. Hun havde læst og bedet, sunget og gaaet i Kirke, men alt dette havde ingen Ting hjulpet. Dernæst spurgte hun, om den fremmede ikke kunde sige hende, hvoraf det kom og muligvis give hende et godt Raad.

„Hvoraf det kommer, kan jeg godt sige Dem“, svarede Kold, „og vil De tro det, kan jeg vist ogsaa give Dem et godt Raad. Vil De derimod ikke tro mig i det første Stykke, følger De heller ikke mit Raad. Saa hør nu: De fejler ligefrem, De er gjerrig!“ „Nej, han er rigtignok fejl paa det!“ afbrød Konen ham, „kan godt være, jeg har mange Lyder og Udyder, men gjerrig — nej, det er jeg rigtignok fri for“. „Nu, ja, ja da“, svarer Kold, „De vil, som jeg nok tænkte, slet ikke have at vide, hvad De fejler“. „Jo, det vilde jeg da rigtignok, men hvormed viser De mig, jeg er gjerrig?“ „Det viser jeg Dem dermed, at De i Aftes spurgte os tre Gange, om vi vilde have Brændevin, De kunde jo have skjænket og ladet os tage, hvad vi vilde, det gjør andre Folk, og det havde De ogsaa gjort, havde de ikke været gjerrig.“ „Men De kunde have svaret ja, vilde de have noget“, gjentog Konen. „Det kunde Deres Mand have gjort; det kunde jeg til Nøds have gjort; men det kunde Mads ikke, som De spurgte. De skulde da i det allermindste have spurgt ham i samme Tone, De spurgte os; men De maa mærke Dem, De forudsatte, han vilde ikke have noget, naar vi andre to ikke vilde have, og De vidste dog meget vel, han gjerne vilde have Brændevin, efter-

som jeg kunde vide det, skjønt jeg ikke havde set ham før.“

Da Konen ikke svarede hertil, vedblev Kold: „Dernæst har jeg kunnet mærke det i Dag. Det var, fordi De var gjerrig, at De kunde ikke lade være med at tage de to Mark, jeg lagde paa Bordet, skjønt De kun havde tinget Dem at faa, hvad Skik og Brug var, og det vidste De fuldt vel var kun tolv Skilling. Jeg skjønner deraf, „De vil have alt, hvad De ser“, De maa derfor, som Ordet lyder, „græde, naar andre ler“. „Da véd jeg dog“, gjentog Konen, „jeg kunde tage Pengene, naar han kunde give dem“. „Nej, saamæn kunde De ej, — De kunde tage dem, det har jeg set; men De kunde ikke tage dem nær saa godt, som jeg kunde give dem. De havde gjort mig en Tjeneste, De vidste, hvad denne Tjeneste var værd, havde tinget Dem denne Sum; men lige godt overlod De til mig at give, hvad jeg vilde. Havde jeg givet ringere end tolv Skilling, havde jeg misbrugt Friheden; men da De tog mere end tolv Skilling og det uden anden „Forklaring“, end den, De selv gav, da misbrugte De Gavnigheden. De burde enten ligefrem have taget de tolv Skilling eller sagt, De skulde kun have saa mange, og saa ladet mig føre Grunden, hvorfor jeg lagde saa mange. Havde jeg saa bleven ved den Paastand, at den Tjeneste var saa meget værd, ja saa kunde De taget dem med Ære.“ Konen blev nu vred og sagde: „Han kan faa sine Penge igjen.“ „Nej vist ikke, Moer, lad nu de to Mark minde Dem om, hvad jeg har sagt.“ Dermed gik han.

En Gang tog Kold mig med til en syg Kone, for, som han sagde, at jeg kunde høre hendes Stemning og hvorledes han taledede med saadan en. Da Talen en kort Tid havde drejet sig om et og andet, drejede Kold den hen paa hendes Stemning, i det han spurgte: „Naa, hvordan staar det sig ellers med Humøret?“ „Aa, De skal have Tak! Det gaar saamæn op og ned“, svarede Konen. „Det er rigtig“, sagde Kold, „saa gaar det netop, som det skal gaa“. „Synes De det, Kold? Jeg mener dog, det var bedre, om det gik oppe al Tid“. „Aa ja, deri har De maaske Ret; men det kan vi ikke kræve, eftersom Synden er kommen ind i Verden.“ „Naa det kan vi ikke?“ „Nej, ser De“, tog Kold Ordet, „vi kalder Synden i sit første Udspring et Fald, og dette Fald var saa dybt, at vi aldrig kunde faa Oprejsning, om ikke Vorherre havde skaffet Raad. Det har han jo gjort ved sin Søn. Men skjønt vi nu er frelste i Haabet, saa er vi dog her i dette Liv mellem Liv og Død. Vi kan ogsaa tænke os, vi er som paa en Rejse; da vi drog paa Vej, eller rettere, da vi styrede vor Gang mod vor Rejses Maal, for mange tumler om en Del af deres Tid uden noget Maal — „det er sandt“, hviskede Konen —, da saa vi Maalet klart for os, og at se til gik Vejen ligefrem, — „rigtig“ — men vi fandt snart, det saa kun saaledes ud. Vi kom snart som ned i en Dal med høje Banker foran, der ikke alene var tunge at vinde opad men som ogsaa helt skjulte Maalet for vort Øje, ja, vi kom til sine Tider som i Ufører, vi tvivlede om at komme op af med Livet. Og dog føler

vi, vor Lykke er afhængig af, at vi vinder op ad Banken eller kommer op af Uføret. Vi arbejder os frem, men det skorter baade paa Kræfter og paa Klarsyn til at se, hvad Retning vi skal tage, naar Maalet er skjult for vort Øje. Det hjælper da saa godt at kunne sukke og sige: „Aa, Gud hjælpe os!“ Saa kommer vi atter op paa en Højde, ser Maalet og finder mangen Gang, vi er kommen lidt ud af Retningen, men stiler saa igjen efter Maalet. Men et maa vi vogte os for, og det er kun at afgjøre, hvad Retning vi skal stile, naar vi ser Maalet for Øje; det er nemlig Vorherre selv, der ligesom løfter os i Vejret og viser os, hvad vi længes efter. Og kun i det Øjeblik, han løfter os, kan vi gjørlig se, hvor vi skal hen. I Grunden er det Vorherre, der saaledes fører os frem, og tilsidst kommer vi hen, hvor Hjærtet ønsker at komme, for det gjælder bare om, at vi holder fast, hvad han har givet os, og saa tro, han er mægtig til at kunne og god til at ville føre os til Maalet.“ „Det kan jeg forstaa er sandt hvert Ord“, udbød Konen; „Gud velsigne Dem derfor! Vorherre har vist lagt dem de Ord i Munden til Trøst for en stakels gammel syg Kone!“

En af de første Dage, jeg var hos Kold, fulgtes vi ad fra Kjerteminde og hjem efter. Han frittede mig da ud, om jeg var forlovet eller om jeg nogen Tid havde været forelsket. Jeg svarede et fuldt nej til begge Spørgsmaal, og lod ham tillige mærke, at jeg nærmest hældede til den Side, aldrig at indlade mig i Ægteskab. „Ja saaledes tænker De nu, hvad

forresten er underlig nok i Deres Alder; men naar det saa bliver Dem en Trang, hvad gjør De saa?" Ja, det vidste jeg ikke saa lige. Men jeg syntes, at Mennesker, der gifter dem med det rigtige Maal for Øje, nødvendig maatte gjøre det for at have noget sikkert at leve for, noget vist at opofre dem for og lade deres Kjærgaa ud over. Jeg havde ogsaa følt, jeg burde have noget saadant, og det glædede mig, jeg troede at have fundet dette i at komme til at holde Skole, da det bedste i mig vidnede for mig, denne Sag var min fulde Kjærlighed værd. „Naa ja, gode Rasmus Hansen! De har saamæn været lige paa Vippen: De har været stillet saaledes, at De skulde enten holde Skole eller gifte Dem; men saa blev den Skaal tungest, Skoleholdet blev lagt i, og derfor valgte De det. Men, tro mig! naar De har holdt Skole i nogle Aar, mælder den anden Trang sig igjen, og saa spørger vi nok den Tidende, De er gift eller De har faaet dem en Kjæreste.“ Skjønt jeg nu slet ikke kunde væрге mig for den Tanke, Kold havde vist Ret, gjorde jeg dog den Indsigelse, at det naaede sig vist næppe; jeg saa just ikke derpaa med saa venlige Øjne, lagde jeg til. „Paa Ægteskabet maa vi se med venlige Øjne“, indvendte Kold, „det er en god en hellig Stand, stiftet alt i Edens Have, mens al Ting var saare godt. En anden Sag er, hvordan vi tør vove os ind i denne Stand. Sig mig, har De nogen Tid til dagligdags været Vidne til noget ulykkeligt Ægteskab? eller hvordan De tror, De er kommet paa de Tanker?"

„Til det første Spørgsmaal maa jeg svare, jeg

aldrig har været Vidne til andet, end hvad der maa kaldes „lykkelige“ Ægteskaber; de ulykkelige har jeg kun hørt talet om. Til det andet maa jeg svare, jeg véd det ikke ret. Jeg havde dog som ung blevet underlig blød om Hjærtet, naar jeg hørte, Folk talede om de første Dage af Ægteskabet, som „Hvedebrødsdagene“, og dernæst med en vis bitter Vemod om hele den øvrige Tid. Siden hen havde jeg lagt mig efter, hvad det dog kunde være, der gjorde, at Mennesker fristedes til at se saaledes paa Sagerne. Jeg havde ment og mente til Dels, at det maatte komme af, de fleste indgik Ægteskabet med fejle Forudsætninger, idet de troede, det skulde blive en ren Nydelse; de ville plukke Roser uden Torne, men saadanne gror ikke under Solen.“

„Deri har de vist Ret“, tilføjede Kold; „men hvordan er det gaaet op for Dem“.

Jeg fortalte ham, jeg havde især lagt Mærke til en ung Husmand, der blev gift med en Pige, „som Folk var flest“. De kom i, hvad der maa kaldes gode Kaar, dog krævede hans Kaar, at han skulde arbejde, for at de kunde holdes vedlige. Han havde ogsaa det Arbejde borte fra Hjemmet at være Tærsker hos en Gaarmand. Men han passede dette Arbejde slet, i det han først Klokkeren otte til ni gik til Arbejde; saa vidt jeg mindes, skyndte han sig saa rigtignok med at indhente det forsømte, men paa den Maade, at han „sjaskede“ sig fra Arbejdet, saa en Del Korn blev siddende i Halmen. Hans Husbond, en forstandig Mand, satte ham i Rette for begge Dele og lagde ham paa

Sinde, hans Virksomhed tog en gal Vending. „Du har aldrig været dygtig“, sagde han til ham, „men jeg troede dog, det havde hjulpet lidt, nu Du blev gift. Folk faar da i Almindelighed nogle flere af deres Kræfter i Gang, da Omsorgen for Hus og Hjem, Kone og Børn bliver lagt paa.“ „Aa — Snakkerads har vi nok af“, udbød Husmanden, „saa er der F tordne mig ingen Fordel ved at være giftet, naar vi skal staa lige saa tidligt op og arbejde endnu strengere. Nej, jeg vil F danse mig nyde hende, — og det vel saa fuldt som Jer andre.“ — Han gjorde nu ogsaa, hvad han kaldte „at nyde hende“. Hverken Folks Varsel eller hans Kones Taarer eller Bønner vendte hans Sind. Nogle Aar gik, og han var — „en Stodder“. Desuden havde jeg hørt mange, hvis ærlige Stræben jeg maatte agte, vaande sig under Livets Tryk og udbryde i Klager som disse: „Havde vi dog aldrig giftet os“, „vi vil give meget godt til, vi kunde træde tilbage igjen“, „en Gang i mit Liv var jeg rigtig dum, og det var — da jeg giftede mig“. Ja, jeg havde hørt dem, der ligefrem havde forbandet den Dag, de blev gift, og dem selv med, fordi de kunde være saa dumme. Jeg havde godt set, at noget af dette var ravgalt stillet, andet blev daarligt baaret; men det store Krav, Ægteskabet gjorde til vor Virksomhed og især til vort Taalmod, var jeg gysset tilbage for, da jeg slet ikke følte mig stærk til at bære det. Og jeg sagde igjen, at jeg nu troede, Skolegjerningen nok vilde holde Længselen derefter nede.

„Aa nej — det vil den ikke kunne, længer end

til Skolegjærningen kommer godt i Gang eller, hvis det forulykker for Dem, til De bliver kjed derad. Jeg er nu saaledes stillet, jeg har været en Smule forelsket i en bitte Pige, men der kom saa lidt i Vejen —. Nu staar det snart for mig, som jeg bør opgive den Sag for bedre at kunne bruge alle mine Kræfter til min store Livsgjærning. Sagen er, naar vi har faaet dem, er det bagefter; der lader sig ingen Prøve gjøre og det er vist lettere at faa ti „Gribbeniller“ end en Danekvinde.“ Jeg mente dog, Vorherre vilde hjælpe os, naar vi lagde Sagen i hans Haand. Deri var Kold enig; men han paastod, at det var dog en vanskelig Sag, for selv naar vi bad Vorherre vælge, vilde Hjærtet raade halvt med. „Desuden“, føjede han til, „saa selv om vi fik en god Kvinde, vilde det dog al Tid lægge et Tryk paa os; for ser De: „Er de glade og raske, skal der kjæles og klappes, bliver de modløse og syge, skal der trøstes, og der skal overbæres, bliver de frugtsommelige, er der snart ingen Ende paa Byrderne, der er med dem, i det nogle bliver saa, andre saa, og kun enkelte kan bære det som Kvinder. Da jeg nu forresten ikke tror, der er stort ved det hele, er det vist bedst at lade den Fugl flyve: *Har jeg saa ingen til at klappe mig, har jeg heller ingen til at nappe mig!*“

Læserne vil have mærket, denne Samtale kunde ikke føres længer. Det følte vi ogsaa begge to: „Vi var kjørt fast.“ Vi gik dernæst længe tavse og taleden den øvrige Vej om andre Ting.

Da jeg havde holdt Skole tre Aar, skrev jeg til Kold og fortalte ham, jeg var nu forlovet. Hans Svar

lød saaledes: „ Det er saa opfyldt, hvad jeg spaaede Dem paa Vejen mellem Salby og Mesinge. Jeg ønsker Dem megen Glæde med Deres Fæstemø og Lykke i Deres forestaaende Ægteskab, eftersom jeg véd, vi trænger til hinandens Deltagelse, og at De sætter særlig Pris paa min. Jeg kommer i Besøg hos jer i Sommertiden, saa skal de fremstille hende for mig.“

Da han nu var ved at ville rejse videre, efter at have gjæstet os, siger han til mig: „Nu lader De Børnene have Frihed i Eftermiddag og følger mig hen at se Deres Kjæreste. Jeg skal dernæst til Gravvænget, og hvis det var paa samme Vej, var det heldigt.“ Min Kæreste, laa just og sov til Middag, da Kold og jeg kom; men han vilde, jeg skulde kalde paa hende, eftersom han paastod, det var med gode Kvinder, som med gode Børn: de var bedst at se, naar de nylig havde sovet. Jeg indvendte, det var dog egentlig kun, naar Børnene var udsovede, derimod slet ikke, naar de skulde vaagnes i Utide. „Ja saa gjør vi en Undtagelse fra Reglerne, saa faar vi det at se med det samme, om Deres Kjæreste maaske ogsaa gjør en Undtagelse.“ Jeg vækkede hende og fortalte, hvad der forestod. „Men, o ja! jeg er jo ikke redt“, indvendte hun. „Han vil ogsaa se Dig, som Du gaar ved Dit Arbejde“, svarede jeg, hvorpaa vi gik ind i Stuen, og holdende hinanden i Haanden, fremstillede vi os for Kold. Han „maalte os“ fra øverst til nederst og siger derpaa: „Nu er jeg tilfredsstillet“.

Efter et kort Ophold gik vi videre til Gravvænget. Undervejs siger Kold: „Ja, jeg kan nok se, De har

haft Lykke med Dem og gjort et godt Valg. — Jeg er snart af den Mening, jeg gifter mig ogsaa. — Saa længe jeg har min Søster hos mig, gaar det, for hun kan saa godt afhjælpe mig Savnet, da jeg slet ikke kalder det en Lyst, og jeg indser i Grunden ikke, der er saa stort ved det. — Det bliver derfor nok saaledes, at jeg gifter mig, den Dag, min Søster forlover sig; hvad hun vel gjør, naar der tilbyder sig en Mand, hun synes om.“ — „Det kommer dog an paa det“, svarer jeg, „som oftest skal der raadslaas lidt, før saadanne Sager kommer ilave, og, saa vidt jeg véd, er De jo ikke forlovet“. „Jo — det gaar saamæn nok — jeg har ogsaa en Gang haft lidt Snak med en Pige; men da jeg var „betænkt“, var hun ikke tilsinds; nu tror jeg nok, hun er det. Saaledes bliver det bedst: Den Dag min Søster forlover sig, holder jeg Bryllup! Min unge Kone og min Søster skal dernæst være sammen et Aar! Længere kan min Søster ikke holde ud at gaa forlovet; men saa længe skal hun gjerne holde det ud, det er nødvendig for min Kone, hun kan ikke lære Kvindelighed paa bedre Maade end ved at være sammen med min Søster, der er rigest paa kvindelig Ynde mellem de mange, jeg kjender. — Kan det nu imidlertid ikke gaa med hin lille Pige, saa kan jeg saamæn faa ti andre. — De ser paa mig? — Jo, det er ganske rigtig, en Mand med min Livlighed, og som fører et saa tiltalende Ord, vil mangan dansk Pige kalde det en Lykke at række Haand. Og et meget daarligt Mærke vilde det da

ogsaa være, om ikke i det mindste en Del kunde føle og smage, „Aanden er bedre end Kjød og Blod!“

Vi havde været gift noget over et Aar, da der en Nat bankede paa vore Døre, og der spurgtes, om det var her, Rasmus Hansen boede. Min Kone vaagner og siger til mig: „Det er Kold, staa op og luk ham ind!“ Lidt efter stod Kold i vor Stue og sagde, at han var kommen kjørende fra Ryslinge til Vejstrup men vilde saa helst gaa ud hos os. „I har jo Husly, og I kan vel sagtens skaffe mig et Knippe Halm at ligge paa.“ Min Kone var saa kommen i Klæderne og havde tændt Lys; men han sagde, vi skulde bare vise ham et Sted, han kunde ligge paa et Knippe Halm. „Ja, men vil De dog ikke ligge i Sengen?“ spurgte min Kone. „Nej, det vil jeg ikke; jeg vil, som jeg siger.“ „Ja, men det er da underligt at ville ligge paa Halm ved Siden af en god Seng, naar Sengen staar ubrugt.“ „Det er en anden Sag“, gjentog Kold; „men jeg havde regnet ud fuldt og fast, at De havde kun en Seng; jeg vilde dog saa heller, for at undgaa at gjøre andre Uro, som da var i Senge, ligge paa Halm hos jer.“ Da vi næste Dag sad ene, spurgte Kold: „Naa, hvad er der saa ved at være gift? Kan det gaa, uden det forstyrrer en alt for meget i sin Livsgjærning? Jeg har nu været fristet til at tro, det var en Stand, der tog mere, end den gav!“ „Hvad der er ved det“, gjentog jeg, „er vanskeligt for os at svare paa, der kun har været gift disse halvandet Aar. Vi har nu faaet den lille Pige, og vi har prøvet lidt af den Lyst og Smerte, Haab og Frygt, der knyt-

ter sig til saadant.“ „Ja, men vi er da meget gladere ved, at vi har hende“, indvendte min Kone, „end hvis vi ikke havde hende“. „Naa, ja saa er det tilfredsstillende oplyst“, svarede Kold. „At det skulde skade en i Udførelsen af sin Livsgjerning“, tog jeg Ordet, „kan jeg just heller ikke mene, det skulde saa være, hans Kone var en Modstander af Mandens Livsgjerning, i saa Fald kan det godt være, at Frygten, De udtalte, at den Stand tog mer, end den gav, er grundet. Men da tror jeg at have lært saa smaat i den korte Tid, at vi aldrig kan komme i nogen bedre Stilling for at Kjærligheden, der jo er „Livets Krone“, kan udvikles i den Fylde, der er muligt hos os.“ „Der er De galt paa det“, sagde Kold, „den Kjærlighed, der udvikles i Ægteskabet, er kun et Slags Egenkjærlighed, den er i dette Tilfælde langt fra en Uting; men det maa vi dog lade staa fast: „Den, der elsker sin Hustru, elsker sig selv!“ „Det sidste lader jeg staa fast; men den Paastand, at det skulde være Egenkjærlighed at elske sin Hustru, gjør jeg afgjort Indsigelse imod!“ „Naa, — lad os saa høre da!“ „Ja vel“, svarede jeg, „De er enig med mig om, at „Gud er Kjærlighed“, og at „de, som bliver i Kjærlighed, bliver i Gud“. De er vist ogsaa enig med mig om, Djævelen er Egenkjærlighed, og alt, der fortjener Navn af Egenkjærlighed, har sin Kilde i ham.“ — „Aa ja — det maa være saadant.“ „Nu vel“, svarede jeg, „nu kan vi let enes om, at Kjærligheden hos Mand og Kvinde er ældre end Djævelens Indblanding, og maa altsaa være en af de fine Levninger, Skjalden synger om, vi har

tilbage fra Paradislivet, altsaa ægte, i samme Maal, som den er frigjort fra hin Indblanding. Og med denne Kjærlighed, tror jeg, skal alle elske sig selv. Ja, hvad mere er, jeg tror, Pavlus mener, at ved denne Kjærlighed til vor Hustru udvikles bedst al Kjærlighed i sine forskjellige Retninger, til os selv, vor Næste og vor Gud. Dette er jo saa Ophav til, hvad Herren kalder al Loven og Profeterne, i det han siger: „Du skal elske Herren, din Gud, af dit ganske Hjærte, Sjæl og Sind og din Næste, som dig selv.“ Saaledes fuldkommes ogsaa bedst Folkeordet: „Naar Folk bliver gift, kommer de helt ind i Livet.“ Sagen er jo den, jo mere der sættes paa Spil, des mer kan der rigtignok tabes, ja alt kan tabes, hvis alt sættes paa Spil. Men meget kan ogsaa vindes, naar meget voves, ja alt kan vindes, hvis alt voves. Alt voves ikke ved at gifte sig; men meget voves. Meget vindes ogsaa for alle, det lykkes for.“ „Nu vel — det er et godt Vidnesbyrd.“

Som Kold nu havde samtalen om Ægteskabet med mig, havde han vistnok gjort med mange. Og de fleste var sagtens af den Mening, han aldrig blev gift, saa hende, der blev hans Kone, er vel langt fra den eneste, der har sagt ham, han aldrig naaede at faa nogen. Det overraskede derfor Folk meget, da Ordet gik, han var „forlovet“, og meget var det derfor ogsaa, der blev sagt om, hvor underligt det var, han skulde giftes, om det ogsaa virkelig vilde naa sig, om han virkelig kunde „gjøre ud ad sin Kone“ (elske og ære hende) o. s. v. Tiden klarede efter Haanden

alle disse Tvivl, saa der blev nok at lære af hans Ord og Færd ogsaa i denne Livsstilling, for hvem der i ringeste Grad kan skille Kjærnen fra Skallen. Jeg skal dog gjerne tilstaa, han blev sig selv lig ogsaa som Ægtemand. Blev han frittet om noget paa en Maade, der faldt smigrende eller nysgjerrig i mindste Maade, saa gav han et drøjt, [afvisende Svar, hvilket Folk mange Gange tydede som en uendelig Ligegyldighed mod hans Kone, som de til Gjengjæld ynkede. For dog at nævne et saadant Træk skal jeg meddele følgende, der rigtignok, som det synes, har mer end Skinnet for sig.

Samme Dag, hans første Datter blev født, rejste han hjemme fra til Langeland for at holde Møder. I Svendborg tog han ind i et mig kjendt Hus og ventede lidt, til Dampskibet gik. Konen der har sagt mig følgende Ordskifte: „Nu, hvordan lever Deres Kone, Kold?“ „Aa, saa ret vel; vi har i Dag faaet os en lille.“ „Nu, maa jeg ønske Dem til Lykke? Er det Søn eller Datter?“ „Det véd jeg saamæn ikke“, svarede Kold. Dette Ordskifte er uden for al Tvivl, og det er langt fra, jeg paa nogen Maade vil forsvare det, men dog heller regne det til hans Særheder end lige frem til hans Ligegyldighed, efter som jeg har siddet Side om Side med ham og hørt et Vidnesbyrd af hans egen Mund om, hvordan han hugede at være gift, og som tydede paa langt andet end Ligegyldighed.

Om Efteraaret, som Kold blev gift i Høst, var jeg sammen med ham til et Møde paa Svendborg-Egnen. Folk ventede noget paa ham. Da siger en Kone:

„Jeg har hørt, han kan slet ikke lide, nogen ønsker ham til Lykke; nu vil jeg lige godt gjøre det, naar han kommer, for han skal vænne sig til at taale saadant noget, andre er glade ved“. „Hvorfor vil Du det?“ spørger jeg, „hvis Du virkelig véd, han ikke kan lide det“. „Ja, jeg bryder mig saamæn ikke om at drille ham lidt, det er han slet ikke for god til, naar han er saadan. Har han ikke faaet sig en kjen Kone, og saa skal han min Sandten ogsaa være glad ved hende.“ I det samme kom Kold. Lidt efter sad han ved Bordet og spiste sig lidt Mad før Mødet. Et Par andre Mænd, foruden mig, sad i Samtale med ham. Da trængte hin Kone sig frem og siger: „Nu, Goddag Kold! Jeg ønsker Dem til Lykke med Deres unge Kone!“ Kold tav et Øjeblik. Derpaa svarer han: „Jeg modtager Deres Lykønskning. Mennesker kan have Brug for al den Lykke, de kan faa!“ Det var aabenbart, Konen ikke naaede, hvad hun vilde, der klart nok var at faa ham til at afvise det. Hun tabte dog ikke Modet, men spørger igjen: „Naa — hvordan huger De saa at være giftet?“ Kold sænkede først Øjnene, løftede dem dog ret snart og svarede roligt: „Aa jo — meget godt! Jeg skal sige Dem, jeg mærker det saa godt, jeg bliver gammel og trænger haardt til, at nogen skal hæge og hygge lidt om mig. Dette mærker jeg tydeligere Dag for Dag, hun har Lyst og Trang til at gjøre, og derfor har jeg al Grund til at hugge det godt.“

Hvordan nu Konen blev tilfredsstillet ved dette Svar, véd jeg ikke; jeg blev tilfredsstillet. Jeg blev

øvertydet om, at Kold havde faaet en Hustru, som han trængte til at have hende. Det blev mig klart, at Kold lige straks ved sit Bryllup traadte ind i Ægteskabets sidste Tidsrum; at jeg selv ved mit Bryllup var indtraadt i det andet Tidsrum, og at kun dem, der gifter sig som Ungersvende, træder ind i det første. For nu ikke at blive mistydet, vil jeg pege hen til et Skjaldeord, der lyder:

„Kronos's gyldne Tid betyder
Barnelivet fro og helt,
i hans Børn det sælsomt bryder
sig i Levnetsløbet delt.“

For Ægteskabets Vedkommende er denne gyldne *Kronos Tid* ogsaa Barnelivet fro og helt. I denne Tid *leges* der Mand og Kone, og Klarsynet udvikles kun med Alderen. Børn kan saaledes lade til med at ville giftes med Fader eller Moder, med Søster eller Broder, med Tjenestepiger eller Tjenestekarle, ja selv med gamle Mænd eller Koner. De taler om det som den fulde Lykke; de nyder Livet „fro og helt“. Længer hen tier de med saadan noget men kan derfor godt være „forelskede“; de nyder endda Livet fro og helt for deres eget Vedkommende. De har imidlertid mærket, andre har smilet ad det, og derfor skal de ikke mere have Del i deres Lykke. Men Livet deler sig siden i Levnetsløbet, og det bliver en Umulighed at fastholde denne lykkelige Tid, der er Faderen til alle de følgende.

Ungersvendes Giftermaal, eller maaske Ungersvende

ved deres Giftermaal tror at tage Himlen i Besiddelse, som en Sevs. For at pege paa noget, der sikkert tyder paa dette, vil jeg pege paa Ordene i Ribolds og Guldborgs Vise:

„Og jeg skal føre Jer paa det Land,
hvor dig kommer aldrig Sorg til Hand.

Og jeg skal føre Jer paa den Ø,
hvor I skal leve og aldrig dø,“

Den *modne* Mand og Kvinde véd godt, Ægteskabet er som en Sejlads over et farefuldt Hav, de ved, der hører Lykke og Taalmod og andet mere til; men de føler, at Kjærlighed forsøder alt. De véd:

„Det er saa yndigt at følges ad
for to, som gjerne vil sammen være,
da er med Glæden man dobbelt glad,
og halvt om Sorgen, saa tung at bære!“

Kun de gamle gifter dem som Kold for i en Hustru at finde en Alderdoms Trøst; men det staar for mig som den mest opofrende Maade, en ung Kvinde kan give sig hen paa, er, naar hun bliver en gammel Hædersmands Hustru og Alderdoms Trøst. Men paa saadanne gamle maa Ordet vist ogsaa kunde passe, at alt er

„klogt og koldt og lige,
ingen Kraft, men ingen Fejl.“

Herhen paa tyder ogsaa, hvad der er sagt Kold, svarede sin Kone paa hendes Spørgsmaal: „Elsker Du

mig noget, Kold?" „Aa jo — lidt“, var det kolde kloge og vistnok hel fejlfri Svar. En Ungersvend vilde have „forsikret“ hende, han kunde dø for hende; en kraftig Mand vilde trykket hende tavs til sit Bryst, maaske spurgt: „Kan Du tvivle derom?“ men Kold svarede: „Aa jo -- lidt“. Han saa det klart, det er kun saa lidt, vi har tilbage af den Fylde, hvormed Adam i Edens Have favnede Mandinden, hvorfor han ogsaa svarede saa simpelt men saa sandt paa hint Spørgsmaal.

Men Kold og hans Kone naaede ogsaa helt og holdent, hvad de kunde i deres Ægteskab. De fik Børn, som blev deres Glæde og Lyst, hun sad ved hans Seng og „hæged og hygged“ om ham, til han sov hen, og han overtydede hende om, han elskede hende „lidt“ men længe; han elskede, til Døden adskilte dem.

III.

Sange af Rasmus Hansen

(skrevne paa Sygelejet, de to første sungne ved hans Jordfæstelse

16. Maj 1883).

1.

Han, som har hjulpen hidindtil,
han hjælper vel herefter,
han er saa hjærtens god og mild,
han skorter ej paa Kræfter,
han har saa stor en Faderfavn,
saa ømt han nævner os ved Navn,
han, Herren, er vor Læge.

Han glemte ej sin Tjener graa
her paa de vilde Veje;
om Vuggen alt, mens vi var smaa
holdt Vagt han ved vort Leje,
hans Ængleskare, stærk og prud,
gik siden med os ind og ud,
han er vor Borg, vort Fæste.

Hans egen Søn vor Broder blev
i Daabens dybe Vande,
da han os i sin Højre skrev,
sit Navn paa Bryst og Pande;

det er den store Livets Bog,
der skrevet er paa Himlens Sprog,
som Herren lover sine.

I Sønnen sin fik han Behag
i Folk fra Syd til Norden,
det kjendes end den Dag i Dag:
der er lyst Fred paa Jorden;
den springer frem af Herrens Røst;
den gennemstrømmer Folkets Bryst,
gjør Hjærtet til Livskilden.

Hvad vel begyndt ved Livets Bad
udvikles ved Gudsordet,
hvor Herren selv som Drik og Mad
vi nyder i Livsordet;
det Smuler er fra Himlens Bord,
som op de samles kan paa Jord
imellem Dødningrave.

Guds Aand, som i Gudsordet bor,
som er dets Liv og Kjærne,
vort Liv og Lys Du blev paa Jord,
og blev det mer end gjærne;
os mæld om Udspring og om Løb
og mind os lidt om det i Svøb,
Du gjenner til vor Glæde!

Dit Tjenerskab, Guds Ænglehær,
saa ømt lød for os sjunge,

saa det maa kjendes her og dér,
paa Jord Guds Liv har Tunge;
lad ret os næmme Sangen sød,
der slukker Sorg, mens Morgenrød
os vinker mildt bag Graven.

2.

Helligaand, udsendt fra Gud,
vær vort Lys, vor Kraft, vort Mod,
Du som ene véd paa Jord,
at vor Afmagt er saa stor.

Hjærtets Dyb ransager Du,
og Du tit maa se med Gru,
at vor Egenkjærlighed
ej af nogen Grænse véd.

Denne Frugt fra Kundskabs Træ
i hver Folde finder Læ,
vi den ej kan drive ud,
selv om Viljen end er god.

Hos os i Vorherres Daab
fødtes Herlighedens Haab.
Gnist af Himmelild paa Jord
tændtes ved Guds Naadebord.

Helligaand! os saa optugt,
at vi bærer Himlens Frugt,
Dig til Ære, os til Gavn
i vor Herres Jesu Navn.

Selv er Du jo Himlens Ild,
pust vor Gnist til Lue mild,
saa ved dig vi bærer Frugt,
da er Døden først oplugt.

Rens vort Hjertes dybe Grund,
læg os Bønnens Ord i Mund,
træd for os for Tronen frem,
sig, vi længes saare hjem.

Indtil denne store Fest
vær hos os en stadig Gjest,
trofast vær hos os med Flid
i Dødskampens store Strid.

Naar vi knæle ved Guds Bord,
hører Kjærlighedens Ord,
lad os føle, Trøster god,
det er Jesu Kjød og Blod.

Drag os al Tid mere hen
til den store Sjæleven,
han, der bar vor Synd og Skam,
det livsalige Guds Lam.

Da med Dødens kolde Haand
smelte hen det sidste Baand,
som os fængslede paa Jord,
vi er ét med det Guds Ord.

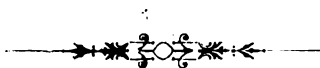
Et fuldstort Halleluja
strømmer vi i Møde da,
Kampens Tid er da fuldendt,
ved Din Haand vi hjem er vendt.

3.

Modtag da, Jord, hvad du har givet,
omsmelt det i Dit dybe Skjød,
vi véd, det fremgaa skal til Livet,
forklares i din Morgenrød,
Vorherre Jesus kommer ned
i Guds sin Faders Herlighed.

Det lød til Adam hist i Haven:
„Du er af Jord, skal blive Jord!“
Men Kvindens Sæd skal sprænge Graven,
udtalte for os Haabets Ord:
Af Jorden Kjødet skal opstaa,
Guds Troende til Livet gaa.

Saa hvil Dig med Guds Fred i Graven,
bliv Jord, som Herrens Røst det bød.
Guds Billede i Dødning-Haven
fremstaar i Livets Morgenrød,
naar Herren vinker mildt fra Sky
til Faderhusets Højtid ny!

IV.

Mindetaler og Sange

ved

Rasmus Hansens Jordeførd.

1.

„Salige er de døde, som dør i Herren herefter. Ja, Aanden siger, at de skal hvile fra deres Arbejde, men deres Gjerninger følger med dem.“ Med disse Ord omtales det kristelige Haab i sin mest levende Skikkelse i Haabet om, at vi, som tror paa Vorherre Jesus i vort Hjærte og bekjender ham med vor Mund, skal, naar vi forlader denne Verdens Skueplads, gaa ind i Livets Land med Glædens Kilder, gaa ind og tage Sæde i Faderhuset der oppe, hvor Vorherre Jesus har beredt Plads for os, og hvor vi skal være hjemme hos ham, der har været hjemme hos os hernede i sit Ord, Haabet om, at vore Gjerninger skal følge med os, de Gjerninger nemlig, som er udsprungne af Troen, saa at alt, hvad vi har levet her nede i Jesu Navn, skal indgaa med vor Personlighed i Hvilens Land for der at vente paa den sidste og store Forklarelse. Der er jo ogsaa et almenmenneskeligt Haab, at vore Gjerninger skal leve i Efterslægten i Eftermælet, men det er Glæden og Rigdommen i vort Kristenhaab, at

vore Gjerninger skal følge med os igjennem Døden til evigt Liv. Dette Ord er jeg kommen til at tænke paa, fordi vor kjære, bortgangne Ven Rasmus Hansen, som har udført en velsignet Gjerning iblandt os under Strid og Møje og paa det sidste under saa store Lidelser, som kun bliver de færrestes tunge Lod, nu er gaaet ind til Hvilen fra Livets Smærte, og af den Grund, at jeg under mit Samliv med ham og igjennem vore Samtaler mærkede saa tydeligt, at han havde det dobbelte Ønske, først at hans Navn maatte komme til at lyse i Eftermælet — og dette, som jo alle Mennesker maa ønske, som ikke blot lever for Øjeblikket men ogsaa for Fremtiden for den kommende Slægt, traadte saa meget stærkere frem hos ham, som han med Forkjærlighed syslede med Folkets „gamle Minder“ og arbejdede paa at føre Bondens Liv og Tanker frem fra Glemsel til at lyse i Mindet — men dernæst, at hans Navn, som i Daaben blev skrævet i Guds højre Haand, maatte komme til at lyse i Himmerige, og han nævnede derfor det Ord af Vorherre: „Glæder eder ikke derved, at Aanderne underkaster sig eder, men glæder eder over, at eders Navne er skrevne i Himlene.“ Og det er vor Forvisning, at han nu har faaet begge sine Ønsker opfyldte, og det er vort Haab, at de endnu mere skal gaa i Opfyldelse. En saa rig og velsignet Gjerning har han haft her i Vennekredsen, hvor han gik ind og ud i saa mange Aar, at den ikke skal glemmes men mindes med Taknemlighed, saa længe som vi bevarer Troskaben over for og Kjærligheden til det, som han i sit Liv elskede, levede, virkede

og kæmpede for. Og hans Hovedgjerning var jo denne at virke som Børnelærer i den fri Børneskole, som er én af de skønneste Blomster, som er skudt frem og vokset op i den danske Folkejordbund. Vi kan godt sige det, at hertil var han udsondret fra Moders Liv, hertil havde han faaet de særlige Gaver og Ævner, og hertil blev han ført og kaldet af Gudfader; tvende Gange aabnedes Vejen for ham ind i Almueskolen, men hver Gang blev Ledet lukket i, han ventede og biede, indtil Jordbunden var beredet for den fri Børneskole; og saa snart den blev lukket op, gik han med Hjærtets Drift der ind, faandt sin Plads der og optog Tjenesten der inde og ofrede derpaa med Ihærdighed, Flid og Troskab alle sine Kræfter. Han blev ført saaledes, at det var øjensynligt, at han var en Guds Gave til denne Kreds, og naar vi kommer til at se saaledes paa hans Liv som en Gave til os, da maa vi saa meget mere takke for hans velsignede Gjerning. Og hvad er det ypperste i den fri Skole, Brugen af det mundtlige Ord til Barnehjærterne, det kunde han føre saa jævnt og sundt, han var en Mester i at fortælle, det kunde han gjøre saa godt som den bedste lige ind til det Øjeblik, da han blev fængslet til det sidste Sygeleje. I henved 30 Aar har han ndstrøet det gode Ords Frøkorn i Børnenes Hjærter, har han ladet med sit Ord Solen lysende og varmende skinne over de friske spirer i Barnehjærtet; og er det yndigt at se en Børneflok staa med taknemmelige Hjærter og milde Taarer ved en kjærlig Faders Grav, saa er netop det Tilfældet i Dag; en talrig Børneflok, der ikke kan

andet end elske ham, følger ham med Tak til Graven. Men ogsaa i den kirkelige Bevægelse her paa Egnen har han taget Del lige fra Vækkelsens første Tid og gjort en god Gjerning, han har været med i den levende Strøm og ogsaa været et udvalgt Aandens Redskab til at lede Strømmen derhen, hvorfra den nu udrinder, nemlig fra den Menighed, der her har samlet sig som en Valgmenighed; at være med her, at komme i Menighedens Forsamling var hans, højeste Lyst og Glæde. Og naar vi takker Gud for, at vi med Fryd kan samles med hverandre til Bekjendelse, Bøn og Lovsang, da skal Rasmus Hansen mindes som en af vore aandelige Fædre. Men ikke blot skal hans Liv og Gjerning bære Frugt i vor snevre Kreds, men det vil ogsaa faa Betydning udadtil i Folket, han havde saa inderlig en Kjærlighed til det danske Folk, i sit stille Liv i Hjemmet syslede hans Tanker med Folkelivet og da navnlig de svundne Dage, han arbejdede paa at samle de gamle Skatte, og de mange stille Timer, hvori han med Kjærlighed arbejdede med de folkelige Minder og Sagn, vil ogsaa i sin Tid bære Frugt. Men der, hvor hans Gjerning vil blive mest paaskjønnet, og hvor han derfor ogsaa vil blive mest savnet, det er i hans Hjem af Hustru og Børn, thi han var en trofast og kjærlig Ægteemand og Fader; mens mange kun sørger for at have et Bord med timelig Mad og Drikke, saa havde han i sit Hjem et rigt Aandens Bord, hvorpaa han kunde sætte frem de aandelige Retter for sine, han havde saa gode og kjærlige Ord at bære frem i Hjemmet,

men disse Ord vil saa ogsaa være dejlige. Minder til Trøst og Haab for Hustru og Børn.

Den Herre, som havde givet ham Naade til at udføre en frugtbar Gjerning i den Tid og i den Kreds, hvori han levede, han gjorde ved sin Helligaand den gode Gjerning i hans Hjærte. Der var en indre Forbindelse mellem hans Gjerning og Vorherres Gjerning i ham, saa Kraften til alt modtog han oven fra. Denne Aandens Gjerning til hans indre Livsvikling gik saa stille og roligt, ligesom han selv var en saa stille og rolig Mand, kun skal jeg nævne to store afgjørende Tider for hans Trosliv, den ene har han fortalt mig flere Gange om, den anden har jeg selv været Øjenvidne til. For 11 Aar siden faldt han i den første svære Sygdom, da lærte han rigtig at hvile ud som et Barn i Troens Ord og med det samme vandt han Sejr over Døden, saa at han fra den Tid ikke mere kjendte til Dødsfrygten. Han udtrykte dette med følgende Salmevers:

„Som Sol gaar ned bag Lunden
i Havet lyseblaat
i Sommer-Aftenstunden,
mens Fugle kviddre smaat:
Saa gaar den Sjæl til Hvile
i Færd med sødt at smile,
som føler i sit Ord
hos os Vorherre bor.“

Saa kom hans sidste svære Sygdom med de haardeste Lidelser, hvor under han maatte stride saa haardt og

dog med saa stor Taalmodighed, da søgte han ikke blot Hvile og Trøst i Ordet, men da lærte han rigtig at stole paa Aanden i Ordet. Han sagde saaledes til mig: Ja, der kan være Fare for, at Menigheden kommer til at tage Ordet som en formel, men det kommer an paa at gribe Aanden i Ordet, for han er det evige Liv i Fuldkommenheds-Baand. Derfor fik hans indre Trøsliv Udtryk kort før hans Død i en Sang af ham selv, som er en Bøn til Helligaanden, som alene kan vise os vor store Afmagt og Egenkjærlighed, men som ogsaa vil optugte os og føre os til ved Herrens Bord at bære Kjærlighedens Frugt, forene os mere og mere med den store Sjæleven Jesus, føre os igjennem Dødsstriden til Hvilen ind til Deltagelsen i det store Halleluja. Ja han gav sig med den gode Bekjendelse Aanden i Vold, og han har nu ført ham til Hjemmet, hvorefter han længtes saa saare.

„Salige er de døde, som dør i Herren herefter. Ja, Aanden siger, at de skal hvile fra deres Arbejde, men deres Gjæringer følger med dem.“

B. Pedersen.

2.

Efter det Vidnesbyrd, vi nys hørte, kunde jeg have Sind til blot at sige Ja og Amen. — „Nu er Din gamle Ven Rasmus Hansen i Vejstrup død!“ Saaledes

blev Budskabet mig bragt, det Budskab, som efter mit sidste Møde med ham ved det smærtefulde Sygeleje, ikke kunde komme mig uventet eller være mig uvelkomment. Jeg vidste, at hans Lidelser var haarde, og at han saare længtes efter Udløsning. Han var en fuldtro Ven og trofast Medtjener for den Sag, som var en Hjertesag for ham og er en Livssag for vort Folk.

Han var ikke af det Slags Folk, der først og fremmest spørger efter, fra hvilket Hjørne Vinden blæser i Øjeblikket, for derefter at vende Kappen og Kursen, og han var ikke den, der skrev Kors paa alle Porte for at vildlede Folk, at det ikke skulde vides, hvor Kongemøen er inde, og ikke den, der ret længe lod sig daare af sligt Kogleri. Derfor var han god at have til Medarbejder og Medtjener, og derfor gaar hans Gjærning ikke i Graven med ham; men den vil leve fremdeles og end stærkere i Eftermælet. Ogsaa her skal Salomons Ord sandes: „Den retfærdiges Minde er til Velsignelse; men den ugudeliges Navn skal raadne.“

Ja, det skal sandes paa vor hedengangne Ven i Eftermælet; thi hans Retfærdighed er ingen Egenretfærdighed men Retfærdigheden uforskyldt af Guds Naade i Forløsningen ved Jesus Kristus. Derom drejede sig det sidste Ord, vi to havde med hinanden, i det vi trøstedes med Vorherres Jesu Kristi Trøst over Døden som Lovsangen lyder:

„Fred er Kirkens Velkomstord
og Farvel paa denne Jord,

i vor Daab det til os led,
 skal gjenlyde i vor Død:
 Fred med eder, Herrens Fred
 nu og i al Evighed!“

Med dette Lovsangsord lagde jeg sidste Gang min Haand i hans og hørte dertil hans hjærtelige og frydefulde Amen. Det blev vort Farvel, og i et saadant Farvel gjemmer Aanden sit søde: „Velkommen! Fred være med Eder!“ Det var Sejrsbudskabet, hvormed Vorherre Jesus efter sin Opstandelse traadte ind i Kredsen af sine Venner. Det var Freden, han lovede dem, før han gik i Døden, og det var med den, han sejrrig vendte tilbage. Det er med dette Sejrsbudskab, han hilser hver enkelt af os til Velkomst i hans Menighed, og det er dette, der alle Dage bliver ved at lyde i Menigheden som Velsignelsens Ord, ja det er med dette, han gjennem Dødens Skyggedal fører os til Faderhjemmet, hvor, som vi synger, Dagen ligger ikke i Dvale!

I.

Rasmus Hansen i Vejstrup fandt
 Guld i Gravhøj, hvor Kilden randt,
 delte ud det, som bedst han kunde,
 alt for godt til at gaa til Grunde.

Efter Næmme lad nyde hver,
 kalde Bønderfolks Tale sær,
 eller Kjærnen i Skatten finde,
 Visdom inderst i Talen inde.

Den, der finder det, bedst sig staar,
 daarligst den, der kun kløver Haar,

for at finde, hvad ikke findes
og til Skygge og Tomhed bindes.

Tro han gød af sit Hjærteblod,
da os bærge den vilde Flod,
da „Schleswigholstein meerumschlungen“
brøled fra Ildsvælg og Oprørstungen.

Da for Frihed, for Liv og Fred,
ja for Danmark han ærlig stred.
Med Vorherre og for det samme
bar i Skolen han Friheds Flamme.

Friskolen lever til Folkegavn,
bøder paa Barnets og Hjemmets Savn.
Aldrig ved godt i ondt at nøde
kan vi paa Folkets Velfærd bede.

II.

Ofte Døgnets Vind kan vendes
snart i Øst og snart i Vest,
liden Gnist kan snart optændes
til et Baal i Tidens Blæst.

He og Straa er snart af Syne
i de vilde Luers Dans,
snart som Himlens Lyn kan lyne
tændes visnet Hæderskrans.

Men som Guld i Døgnets Hede
lutres kan til Smykke nyt,
saa til alle Troldes Vrede
Sandheds-Talen siger „Pyt!“

Som et Frø i Jorden delges
den med Spirekraft i Løn,

Taaresæd af Hesten følges
i en Lovsangs-Time skjøn.

Her er ingen Nød paa Færde,
Sandheds Ord er i vor Ring,
er mod Deden gram vort Gjærde,
Taler paa vort Værneting.

Børneret os gav vor Hyrde,
som os rev af Ulvegab.
Tog og bar vor værste Byrde,
redded os fra Livets Tab.

Jesus Krist! hos Dig os stride
lad for Barnelivets Ret!
Trøst os, naar vi Spot maa lide,
Du, som aldrig bliver træt!

III.

Mens over Graven Klokken ringer,
vor Lovsang gaar med Malmets Rest
til Gud, som over Deden bringer
os evig og almægtig Trøst
i Naadens og al Sandheds Ord,
som himmelsk Sæd i Hjærtets Jord.

Frilærer er Guds Søn alene
i allerbedste Øjemed,
han lærer fra sig Dyder rene:
Sagtmodighed og Ydmyghed,
han gjør til Saligheden vis
som Livets Træ i Paradis.

Lad fare da den gamle Slange
med Fristerrøst i Kundskabs Træ,
hans stolte Løfter ere svange,

han har mod Døden intet Læ.
For Kjærne Mærke, Synd og Død
han saar til allervørste Nød.

Fra Mærke, Synd og Død udrevne
vi er af Ordet, som blev Kjød!
hos os, saa vi Guds Børn er blevne
med Sennen, som os Lænken brød.
Han er vor Herre, hans er vi,
og han os gjør i Sandhed fri.

I Ørken end han Folket mætter,
og intet maa til Spilde gaa.
Hans Ærende vi tro udretter,
mens Smulerne vi samler paa.
Til Levningerne ser han mildt,
og Kurve tolv er ikke spildt.

Ja med Din Fader, Jesus milde,
fra Evighed til Evighed
Du raader og er Livets Kilde
i Helligaandens Enighed.
Dig være Lov og Pris og Tak,
at Du for os det bitre drak!

Vor Ven er ikke død, han sover!
Lad denne være nu vor Trøst,
saa vi ved Graven Livet lover
og takker Dig med Lovsangs Røst;
Du selv vort Støv dog samler paa,
at intet skal til Spilde gaa.

Morten Eskesen.

3.

Naar der er bleven sagt: jeg fik at tale et Ord i Dag ved min gamle Vens og Lærers Kiste, da vil jeg ogsaa gjerne, om jeg maa faa Lykke til at tale nogle Ord, der kan blive — som vi før bad om — lyse Mindeord. Og jeg vil saa gaa ud fra, at det er Sandhed som Ordet lyder: „Mindet vel lader som ingen Ting, er dog et blønligt Kildespring“. Ja, jeg tror, at naar vi er stillet som i Dag, hvor vi er samlet omkring en Mands Støv, om hvis Liv vi kan sige: det har været til saare megen Velsignelse! da gjør vi vel i at tage Minderne frem, og det skal da kjendes, det kan styrke vor Tro, fæstne vort Haab og gjøre Kjærligheden til vor Gud og til hinanden mere varm og inderlig.

Rasmus Hansen var, som allerede er sagt, en stille og fredsommelig Mand, der havde den Gave, at han kunde gjøre sig elsket af dem, der kom til at kjende ham, og de faa, der ikke kunde elske ham, deres Agtelse tiltvang han sig, for han var sandhedskjærlig. Ja han var en vennesæl Mand, der ikke yppede Kiv men havde „Kjærlighed til det Liv saa frit, der lader hver beholde sit“. Men han var ogsaa en forsigtig Mand, ja ængstelig kan vi sige, saa han ikke kan betegnes med Ordet — modig. Naar vi nu kjender dette og saa ser paa hans Livs Førelse, da kan vi ikke slippe for at sige: hvor dog Vorherres Veje er underlige! Vorherre førte nemlig den stille, fredsommelige og ængstelige Mand igjennem megen Kamp, og Kampen blev haardere, som Aarene gik.

Den første Kamp R. H. maatte igjennem, som jeg kjender, der fik Betydning for hele hans Liv, det var, da Biskop Faber ved en „Visitats“ i Gudme Skole fik R. H.s store Begavelse at kjende, saa han opfordrede Fru Sehested paa Broholm til at tage sig af ham, da han var „for god“ til at være Bonde. Fruen gik ogsaa ind paa det og tilbød at bekoste ham paa Seminarium, men han sagde jo nej: til stor Sorg for sine fattige Forældre. Ja, her har været Kamp for den lille Rasmus, der tidlig havde lært den Knust at lægge til og trække fra, saa han kunde regne ud, at gik han den Vej, der blev ham tilbudt, da var hans timelige Stilling i god Betryg, og det havde jo ogsaa gjort ondt at sige nej, da hans Forældre vilde saa gjerne have, han skulde have sagt ja.

R. H. vokste saa til som Bondekarl, og han blev ikke gammel, før han fik Trang til at høre Vorherre til, og han sluttede sig derfor til de kristne, som den Gang var saa foragtede, ja forhadte. Han tog Kampen op og indviede sig til at kæmpe under Korsets Mærke. Senere maatte han deltage i Treaarskrigen og kæmpede der som en brav dansk Mand men døjede meget, da han var med ved Isted, hvor han maatte bløde for sit Fædreland. Ja, han kom til at lide for vort Land, men han kom ogsaa til at elske det, saa naar der har været sagt i Dag, at R. H. havde folkelig Betydning, da kan vi ogsaa være vis paa, at hvad han led den Gang, kom senere ham og os til gode.

I 1866 fik han saa fat paa sin Gjerning som Friskolelærer, og det gik godt, han fik Folks Kjærlighed

som aldrig før og Myndighedernes Beundring. Men som Aarene gik, blev han svagere og svagere, ja, mer end han selv vidste af, for han var en forunderlig sej Natur, saa han ganske træffende en Gang har sagt til mig: „Jeg tror, jeg har det noget, som der fortælles om Vaulunder, han regnede ikke Smaating for noget“. Det er derfor ganske naturligt for en saa sej, udholdende og flittig Natur, at det blev strængt og kostede ham megen Kamp og voldte ham megen Sorg, da Forholdene udviklede sig, saa vi fik Vilje til at sige „nu faar Du trække Dig tilbage!“ Ja, det var haardt for ham, og i Begyndelsen var det for ham, som hans Venner havde forladt ham. Men han kom ogsaa over det, for han var jo en rolig Mand, der saa tit havde sagt til vi Drengene, naar Kræfterne sprettede vildt i os: „Det ypperste af alt Mod er Taalmod“, og det havde Gud givet ham i rigt Maal, saa vi med Sandhed kan sige: han var en taalmodig Mand! Derfor kunde han ogsaa sige, da han en Gang rakte mig sin Haand: „Jeg dør rolig — jeg er ikke vred paa et eneste Menneske“. Ja R. H.s Liv gik igjennem megen Kamp, men den sidste var den haardeste. Vorherre lagde sin Haand saa tungt paa ham, at han maatte gjennemgaa Lidelser, saa jeg tror, at vi, der stundom har staaet ved hans Sygeleje, kan kun danne os en svag Forestilling om, hvad han led. Det var saadan, da jeg en Gang kom ind hos ham, han var da saa lidende, at det virkede ind paa hans Sjæl; saa han udbrød: „Nu har Gud forladt mig! — jeg har bedet Ham mange Gange, om Han vil lindre min Smerte en

lille Smule, og det kunde Han jo saa let, men Han gjør det ikke, — for han har forladt mig!“ Saa langt var han kommen, den Mand, der i saa mange Aar havde vidnet om Guds Trofasthed, der aldrig svigtede.

Men da vi i Fælleskab havde bekjendt Troens Ord og bedet Fadervor og modtaget Fredlysningen, saa blev han stille — han havde i Forvejen vaandet og krympet sig i Smerte. — Efter at der var gaaet en Timestid, sagde han til mig: „Det er dog underligt, at Gud, som er idel Kjærlighed, kan nænne at lade mig blive ved at pines saadan, — men Guds Vilje ske“. Lidt efter sagde han: „Kan I synge en Sang“, og vi sang da den „Han, som har hjulpet hidindtil, Han hjælper nok her efter“ — og da var Smerten standset under Sangen.

Se det var lidt om den sidste haarde Sygdom og Kamp, Rasmus Hansen maatte igjennem, og vi kan heraf se, at naar han var bange for, at vi i vore Dage skulde tage Vorherres Ord som en „Formel“, da havde han dog selv en stor Naade til at tilegne sig det som Livskraft, saa det kunde rejse det sunkne Trosmod, at han kunde nævne Gud som „idel Kjærlighed“ og sige „Hans Vilje ske“ selv i den haarde Smerte.

J., paa ham viser sig, at det er Sandhed: Trængselen virker Taalmod, Taalmod Erfaring, Erfaring Haab, og Haabet beskæmmer ikke. Og naar jeg nu har talt om Rasmus Hansens forunderlige Førelse igjennem Livet, da vilde jeg gjerne, om vi maatte faa Lykke til at mindes det, saa om vi ogsaa skal føres paa

underlig Maade, at vi da ved at mindes Rasmus Hansen kan hente Bevis for, at „alt tjener dem til gode, som elsker Gud“. Ja, maatte Rasmus Hansens Minde leve! Aa, maatte det saa lykkes os at faa Udviklingen af vor Skole til at gaa i det Spor, hvori han virkede!

Andreas Kr. Rosager.

4.

Naar jeg i Dag skal tale her ved Rasmus Hansens Baare, da maa jeg begynde med at minde om Patriarken Jakobs Ord i hans Dødsstund: „Herre, jeg venter paa din Frelse“. Rasmus Hansen var i sin sidste Levetid en Mand, der ventede og biede. Og nu er det gaaet ham efter det gamle Folkeord: „Biende Mand fanger Bør“. Da vi gik hjem i Aftes, efter at have fulgt hans Baare herop i Kirken, var det rigtig Sommer, Luften var høj og klar, man kunde ikke blot se Langeland, men bag dette Havet og Land igjen — da maatte jeg tænke paa, at nu var ogsaa den Sommertid oprunden for ham, som han havde ventet saa vedholdende og stærkt, — nu havde han fanget Bør til de dejlige solbeskinnede Lande bag Dødens Hav.

Rasmus Hansen var en meget ejendommelig Natur, det var ikke saa ganske let til enhver Tid at opfatte ham ret. Det gik ham derfor ogsaa, som det gjerne gaar stærkt udprægede Folk: der var Tider i hans

Liv, hvor han blev overvurderet, der var andre Tider, hvor han blev undervurderet. For mig staaer det imidlertid klart, og derfor vil jeg udtale det her, at som Tiden skrider, vil hans Skikkelse vokse sig større for os, der kjendte ham, og vi skal nok komme til at sande, at ved hans Bortgang er en Plads bleven tom, som ikke let fyldes. Han var en dyb Natur med Grublertilbøjelighed. Men hans Grublerier gjaldt ikke saa meget de ufødte Dage som de henrundne. Han havde i en særlig Grad sit Liv i Mindet, ja var ret egentlig en Mindernes Mand. Naar han fortalte om de gamle Tider og gav Skildringer af Fædrenes Liv paa sin noget langsomme og jævne Maade, uden høj Flugt og Billedpragt men bredt anlagt og sikkert udført, da steg Tider og Skikkelser frem for Øjet med en underlig stærk Virkelighed. Og han var al Tid rede til at fortælle og lignede ikke de Brønde, der udtørres om Sommeren. Naar man saa ham med de kloge Øjne og den høje Pande, da mindedes man ofte om en gammel Filosof. Indlod man sig i en Samtale med ham især om historiske Æmner, kunde man al Tid være sikker paa at faa ejendommelige Ting at høre, Tanker og Bemærkninger, der var groede i hans egen Have og som kunde sætte ens egne Tanker i Bevægelse, ogsaa naar man ikke var enig med ham. Det Spørgsmaal kunde gjøres, om en Mand, der var saa lidt Stenningsmenneske, ogsaa var vel skikket til at være Børnelærer. Men det er en Kjendsgjerning, at han var i Besiddelse af en nalmindelig Dygtighed til at fortælle for Børnene, og jeg tror, det kom af,

at der var en saa stærk Virkelighed i hans Ord, og Børnene har som bekjendt et skarpt Øre for Sandhed og Virkelighed i Ordet og lader sig ikke saa let bestikke af den tomme Veltalenhed som vi voksne. I de senere Aar kom han hver 25. Juli og fortalte Pigerne paa Højskolen om Istød-Slaget, hvor han var mød og blev saaret, og jeg glædede mig hver Gang til at høre det paa ny, netop fordi hans Fortælling var saa kjærnedansk og saa præget af Virkeligheden, hvorimod den var fri for det overdrevne og opstyltede.

Der var flere Spørgsmaal oppe i Tiden, som jeg mener, han ikke magtede at opfatte ret, men det skal siges om ham, at han lige til det sidste vedblev at have den samme Magt i Ordet og det samme Liv i Talen, baade i Skolen og paa Sygelejet. Ja, man mærkede, hvori han voksede under Sygdommen, det egenkjærlige og bitre, som ogsaa han havde sin Part af, svandt bort, han var saa taknemlig for alt, taknemlig mod sin Hustru og Datter, der plejede ham med opofrende Æmhed og Kjærlighed, og taknemlig mod sine Venner for hver en lille Venlighed, de viste ham. Alt dette, tilligemed den stærke Længsel efter at drage herfra og være hjemme hos Herren, slog én i Møde som en Luftning fra en bedre Verden. Ja, han længtes, men der var ubrugte Kræfter i ham, og somme Tider kunde de vaagne. Saaledes en Dag, da jeg sagde til ham, at hvis han nu kom sig, skulde han ikke mere tænke paa Skolegjerningen men derimod leve sine sidste Dage som Skribent. Han sagde nej, det kunde ikke ske, men da Smerterne kort efter

lagde sig, gik han helt livlig ind paa Tanken. Nu bliver det ikke ham, der kommer til at lægge den sidste Haand paa de skriftlige Arbejder, han har efterladt sig, og som han syslede med af Kjærlighed til det menige Folk, hvoraf han selv var udsprungen.

Mindets Strøm har den gode Egenskab ved sig, at den efterhaanden skyller bort, hvad der ikke er værd at gemme, og lader det sande, Kjærnen, træde frem i et klarere og skjønnere Lys. Saaledes vil det ogsaa gaa her. Naar alt det gror i vort Folk, som Rasmus Hansen har arbejdet og virket for, da vil ogsaa hans Skikkelse vokse sig større og sandere frem for os, og hans Minde vil blive til Velsignelse.

Jens Lund.

5.

Ved Graven talte Friskolelærer *P. Olesen* fra Lunde Friskole omtrent saaledes (meddelt af ham efter Hukommelsen uden nogen oprindelig Opskrift):

Ja, jeg vilde ogsaa gjerne med et lille Ord give en lille Blomst til Mindekransen over vor hedengangne kjære Ven, *Rasmus Hansen*, da jeg har kjendt ham nærmere i en lang Aarrække og gjerne vedligeholdt til det sidste den nærmere Forbindelse med ham, som blev knyttet saa fast for nu snart 30 Aar siden. Og i det lille Ord skal da især være en inderlig personlig

Tak først og sidst til ham for, hvad han har været for mig, og det skal helst, som mest passende, lyde herude ved hans Gravhøj; thi efter at der nu har lydt saa mange gode Mindeord inde i Kirken, ogsaa om den *kristelige* Side ved ham, saa er min Tak dog især knyttet til *det* hos ham, som vi kalder det *folkelige*, det *danske*. Ja, der er i Dag alt blevet sagt om ham (af Jens Lund), at Ordet i hans Mund var saa mærkeligt *virkeligt*, og hvor har jeg netop ikke al Tid gennem de mange Aar fundet det, at ogsaa hans Ord om det danske var saa virkeligt, saa umiddelbart lige ud af en forunderlig rigtig *dansk Natur!* og saaledes mødte det ogsaa mig for de mange Aar siden, da jeg som helt ungt Menneske først hørte ham tale, sammen med den nu gamle, ogsaa mig og saa mange saa kjære *Kristen Hansen* i dennes saa aabne Hjem for det fri og frigjørende kristelige og folkelige Ord i Vennesamtaler, som ogsaa de ældste i Vennekredsen her fra Egnen jo vel endnu mindes, og det var netop lige den Tid, da mange med Tak til Gud blev ført ud fra den „*pietistiske*“ Kristendom til den menneskelige og folkelige, — og hvor virkeligt og sandt og derved overbevisende lød da Ordet herom ikke fra Rasmus Hansens Mund, som det da ogsaa gjorde den hjertelige *Kristen Hansen* og os alle, baade ældre og yngre, saa godt, maaske for hele Livet! — ja, paa mig, der netop trængte til en saadan Frigjørelse fra det „*pietistiske*“ og tillige fra det — *seminaristiske*, som jeg, Bondesønnen oprindeligt, jo var — mine Lærere ufortalt, der var meget flinke mod mig —

ført ind i, — paa mig virkede Ordet her saaledes, at det blev mig til en *Livslykke*, som jeg alle Dage, og ogsaa gjerne her paa dette Sted i Dag, vil takke Gud for: for Ordet fra *Folkemændene* Rasmus Hansen og Kristen Hansen — maatte hos mig *Seminaristen*, det frenmede og udanske, vige og ofres, da her det naturlige ubevidst var vakt derfor af min Møder blot ved nogle faa danske Folkesagn, og den *frigjorte Bondesøn* maatte saa faa for hele sit Liv afgjort Lyst til at tjene sit Folk paa bedste Maade; ja, som for Sunemitinden blev det mig og mange efterhaanden derved stort, hvad der ellers endnu saa ofte kan være lidt nok regnet, at kunne sige: „jeg bor midt i mit Folk“, og saaledes følte og stod *blandt Eder, Venner!* i den mærkelige Vækkelsens Tid Rasmus Hansen som en forunderlig folkepoetisk Natur og folkelig Sagamand i og lige ud af Bondestanden, og som saadan førtes han saa til Kold og igjen i Eders Kreds til — *Friskolen*, hvor han ret og fast til det sidste fik sin kjære Livsgjerning og sit Hjem. Og dette, at Friskolen i sin første Begyndelse her i Landet har et saadant umiddelbart Kildespring, hvor styrkende og opmuntrende maa dette ikke være for denne, den danske *Livsskoles* Venner, naar de endnu i de sidste Dage maa høre Spørgsmaal, om den ogsaa har Fremtid eller ikke i vort Folk, og da dens Modsætning i den gamle *Kundskabsskole med Seminaristen* jo endnu kan *spøge* ogsaa her som flere Steder, og da den Fare ligger nær, at naar man er 10 eller flere, da maa sikkert disses Tankegang være ret over for den enkeltes, selv om

dennes er det, men hertil vil jeg, dog paa egen Regning, uden at det i mindste Maade maa vedrøre den afdødes kjære Minder, bemærke yderligere end der alt er sagt, men i al Kjærlighed for Vejstrupkredsen, som jeg jo skylder saa meget, at den Dag maaske nok kan komme, da den finder, at den dog har dømt Rasmus Hansen *for let*. Som jeg derimod venter ogsaa, som det end er bleven sagt, at denne ejendommelige Mands Liv og Arbejde *gjennem Ordet* bedre vil blive forstaaet og paaskjønnet af os alle i Fremtiden (hvor maatte jeg dog al Tid undre mig over at høre, som han i sin Skole kunde *fortælle* for Børnene f. Eks. vore Folkesagn!), saaledes skjøner jeg om hans *skriftlige* Arbejde saaledes, at de ligeledes har i ualmindelig høj Grad baade i Indhold og den folkesproglige Indklædning i sig ligeledes en mærkelig sand „Virkelighed“, med Dyder og Lyder vel saa mærkeligt lignende Folket selv, og derfor ogsaa vil blive i en Fremtid, naar det sande danske, uden alt det fremmede, bliver os langt større og kjærere end hidtil, paaskjønnet som Arbejder af maaske høj folkelig Værdi. Det være saa ogsaa hans efterladte Enkes og Børns rige Minde og Trøst at have delt Liv med denne mærkelige Folkemand, og slutteligen ogsaa igjen min Hjærtens Tak med Gudsfreden og Hvilen for Dig, Du hedengangne kjære Ven!

